

SISÄLLYS:

	Sivu
Alkusanat	3
I. Kolmas Internationale	5
II. Ruotsin lipun turvissa	10
III. Nälkää ja koleeraa	13
IV. Taistelu koleeraa vastaan	19
V. Uritskin loppu	31
VI. Nevski Prospekt	40
VII. Ostoksilla	49
VIII. Elanto-olot	55
IX. Valtio liikemiehenä	63
X. Lailla on maata hallittava	72
XI. Kireissä suhteissa yhteiskuntaan	81
XII. Via Dolorosa	89
XIII. Helpolla saatu, väleen tuhlatu	93
XIV. Porvariston helvetti	102
XV. Kadulta	105
XVI. Syksy	115
XVII. Myrskyn enteitä	123
XVIII. Kotitarkastus	133
XIX. Bolshevikien propagandaa	139
XX. Pieniä pääkirjoituksia punais. sanomalehdistössä ..	146
XXI. Punainen armeija	152
XXII. Au revoir	157
XXIII. Viimeiset selkkaukset	163

Chmoo 9/16 camp men
94 99 6/9

KNUD GANTZEL

BOLSHEVIKIKIEN DIKTATUURIN ALLA

PIIRTEITÄ PIETARIN ELÄMÄSTÄ

TANSKANKIELESTÄ SUOMENTANUT

VALFRID HEDMAN

ARVI A. KARISTO OSAKEYHTIÖ
HÄMEENLINNASSA

Pienestä joukosta kiihkoilijoita, jotka tuntevat itsensä ikään-
kuin jonkinlaisen uskonnon perustajiksi ja koettavat vakaan-
nuttaa tätä häikäilemättömämmin kuin Muhammed levitti islamin
oppia, vyöryy nyt bolshevismen evankeliumi vimmatulla vauhdilla
yhä laajemmille inhimillisen yhteiskunnan aloille.

Seuraavilla lehdillä olen tämän liikkeen keskuksessa oleskel-
lessani omin silmin tekemieni havaintojen nojalla koettanut
kuvata erinäisiä piirteitä bolshevismen kouraantuntuvasta pinta-
elämästä.

Vastakohtana kristillisen yhteiskuntajärjestyksen tunnussanalle:
»Antakaa keisarille, mikä keisarin on», voi bolshevismen tunnus-
lauseeksi merkitä: »Älkää antako kenellekään sitä, mikä ei ke-
nenkään ole!»

Tekijä.

Kolmas internationale.

Vapunpäivä Pietarissa 1918.

Kuten aina, milloin Pietarin asukasjoukot syystä tai toisesta kokoontuvat kaupungin kaduille, odotettiin levottomuuksia.

Mieliala oli painostunut ja vakava. Huhtikuun 30 päivän iltalehdissä oli kirjoituksia, jotka eivät ilmaisseet erityistä myötätuntoa hallitukselle. »Virallinen juhlapäivä», »Juhla vai pogromi», »Mikä meitä odottaa?» kuuluivat otsikot. Pääkirjoituksessaan lausui »Vetshernije Ogni» m. m. seuraavaa:

»Huomenna koristavat talokomiteat hallituksen käskystä rakennukset punaisilla lipuilla, nälkiintyneet joukot lähtevät hallituksen käskystä ulos kadulle viettämään vapunpäivää, kuuntelemaan rakettien sähinää, riemuitsemaan bengaalivaloista. Räikeät futuristiset töherrykset peittävät Talvipalatsin muurit, ja toveri Lunatsharski on puhuva hehkuvan punaisia sanoja: Kaikkihan on oivallista, kaikkialla vallitsee voitto (nimittäin voitto porvaristosta ja pääomasta) — Venäjä ei edes ajattele taipua, alkää luulkokaan.

Kuolleena syntynyt, surkea juhlapäivä, virallinen kuin keisarillinen poliisipalvelija, surkea henkisessä köyhyydessään ilotulituksineen ja puheineen, jotka ovat vain vanhan pyykin tuulettamista. — Kuten sokea äiti hymyilee kuolleena syntyneelle lapsellensa, samoin hymyilee venäläinen sosialismin irvikuva itselleen. — Meidän on naurettava ja haltioituttava hallituksen käskystä, mutta nauraessamme jäämme miettimään: Elävätkö venäläiset enää vai eivätkö?

Sillä itse tämä vapaus, jonka kunniaksi orkesterit huomenna pauhaavat ja teatterit esittävät vallankumouksellisia kappaleita, tämä vapaus on jo kotvan aikaa laulanut joutsenlauluun, ja jokaisella laululla — varsinkin joutsenlaululla — on ehdottomasti loppunsa.»

Tämä oli alkusoittona. — Ja päiväkin koitti säteilevin auringoin, huolimatta edellisten vuorokausien sateesta ja lumesta ja meteorologisen laitoksen ennustuksista. Raitiotieliike oli keskeytetty, ravintolat, myymälät ja toimistot suljettuina. Hallitus oli antanut kaupungin koristautua, jotta se olisi juhlallisena kehystenä tapahtumille. Ensimmäisin se oli määrännyt yleisen liputuksen sekä julkisiin että yksityisiin rakennuksiin nähden, ja sitäpaitsi olivat Nevski ja sillat somistetut lippuköynnöksillä. Osa Itämeren laivastoa ankkuroi Nevan rantakadun vieressä ja oli päivän kunniaksi levittänyt kaikki merkinanto-lippunsa liehumaan. Mutta etenkin huomiota herättäviä olivat ne jättiläispalttinat, joita oli ripustettu Talvipalatsin ja kaikkien yleisten rakennusten julkisivuille ja jotka aiheuttivat erinäisiä mainintoja sanomalehdissä ja yleisön joukossa. Siinä nähtiin nykyaikaisinta maalaustaidetta, ei ainoastaan

futuristista ja kubistista, vaan suorastaan vallankumouksellista. Talvipalatsin julkisivun keskeltä riippui jättiläiskangas esittäen toisilleen kättä ojentavaa työmiestä ja talonpoikaa ja sen alla kirjoitus: »Voima ohjaajaksi». Raati-huoneen seinällä oli luuranko viikate kädessä ja saksalainen piikkikypäri päässä. Useimmat kuvaukset olivat kiihoittavia, toiset runollisia, jotkut epämääräisiä. Kaikki olivat kiireessä tekaistuja, ikäänkuin tervasuodilla tai aasinhännällä siveltyjä.

Aamupäivän kuluessa lähti kaupungin eri keskuksista moninaisia paikallisia neuvostoeðustajain osastoja sulautuen vähitellen yhteen suuremmaksi kokonaisuudeksi, joka pitkänä jonona liikkui Nevskiä alaspäin linnantorin yli, mihin oli asetettu muutamia pienempiä tykkejä — kaikkien sattumusten varalta, — Marskentälle, lopulliseen määräpaikkaansa.

Kymmenen panssariautoa, joilla kaikilla oli vallankumouksellinen lempinimensä, ajoi esille ja sai katselijan ehdottomasti astahtamaan taaksepäin. Sitten seurasi kuorma-autoja täpötäynnä kuularuiskuja ja asiaankuuluvilla patruunavöillä visusti varustettua elävää lastia. Täydennykseksi kuvalle seurasi lastiautomobiili kuljettaen laupeudensisaria ja sidetarpeita. Jokaisen osaston etunenässä astui soittokunta kajautellen »marseljeesin» ja »internationaalin» säveliä. Sotilaita, työläisiä, matruuseja, ratsumiehiä ja naisia kulki toinen toisensa perästä tarjoten kirjavan näytelmän. He olivat koristaneet itsensä punaisilla nauhakeilla, kiinnittäneet rintaansa paperiruusuja, ja pajuneista häilyi punaisia kaistaleita. Lukemattomissa punai-

sisä lipuissa oli kaikissa kultainen kirjoitus. »Vapunpäiväksi 1919 on sosialismi voittava koko Euroopassa.» »Kansamme parhaiden tulee liittyä punaiseen armeijaan.» »Eläköön kolmas internationale!» »Eläköön kommuuni!» »Eläköön vallankumous!» »Eläköön kansalaissota!» Anarkistitkin olivat edustettuina mustine lippuineen ja veripunaisine vaalilauseineen: »Eläköön anarkia!» Kulkueessa oli sitäpaitsi mukana osasto itävaltalaisia sotavankeja.

Kello kahdentoista aikaan keräännettiin joukkokokoukseen Mars-kentälle, missä maaliskuun vallankumouksen uhrien yhteishaudat olivat koristetut kuusenhavuilla ja lipuilla ja jonka keskelle oli kohotettu mahtava punaisella kankaalla verhottu puhujalava. Taustalle oli rakennettu melkoisen suuri kuulijaparveke, ja kansan päiden päällä teki Pietarin ilmailijaosasto kiepahduksia ilmassa. Eräs lentokone putosi alas läheiselle katolle, ja lentäjä sai surmansa. — Ei kuultu mitään erikoisen merkillisiä puheita tai puhujia. Sinovjev, kommuunin presidentti, piti tervehdyspuheen, kiittäen köyhälistöä sen rohkeudesta ja kestävyydestä ja vakuuttaen pian saatavan täydellinen voitto kapitaalista. Ihmisjoukosta kuului ääni: »Puhu mieluummin jotakin leivästä!» Hän huomautti, että tänä vuonna porvaristo ei näyttäytynyt, ja se oli totta. Se pysytteli kaiken päivää huoneissaan. Mutta osanotto työläistenkään puolelta ei ollut runsas; laivaston miehistö ei ollut saapuvilla, ja katsojien lukumäärä oli vähäinen.

Talvipalatsin puisto ja rakennuksen oikea siipi oli päivän merkityksen johdosta avattu yleisölle. Se osoitti suurta mielenkiintoa isoja sotatauluja katsellessaan, mutta ei sääs-

tellyt karkeita viittauksia nähdessään keisarillisten ja ruhtinaallisten henkilöiden muotokuvat. Kuuluisasta muotokuvagalleriasta oli useita maalauksia viety pois. Linnan tanssisalissa pidettiin kaksi suurta kansankonserttia.

Iltapäivällä olivat kadut puolittain autiot, ja vinha tuuli oli rikkirepinyt useita ylös ripustetuista kankaista. Pimeän tullen lähtivät väsymättömimmät ja uteliaimmat katselijat Nikolajevin sillalle ollakseen saapuvilla odotettua ilotulitusta näkemässä. Jotkut sotalaivat olivat juhlaivalaistuksessa, muutamista ammuttiin tervehdyslaukauksia, toiset taas lähettivät raketteja, sinisiä ja punaisia valoja, sillävälin kun valonheittäjät lakaisivat virtaa ja taivasta tähyssäteillään. Mutta juhlallisuuDET olivat huonosti suunnitellut, ilotulituskin keho, ja kylmä ajoi väkijoukon nopeasti koteihinsa.

Päivä kului siis kovin virallisesti, ja sillä oli kovin väkinäinen leima. Määrätty ohjelma suoritettiin säännöllisesti, mutta ilman erikoisen suurta osanottoa yleisön puolelta, ilman juhlatunnelmaa ja iloa.

Eikä odotetuista levottomuuksista kuulunut mitään.

Mutta että ne tulevat ja tulevat pian — siitä näkyivät kaikki olevan varmat.

Sillä nälkä on hallituksen vaarallisin vihollinen.

Ruotsin lipun turvissa.

Varsin mielenkiintoinen tapaus! — Kahden pienen säikähtyneen valkoisen joutsenen lailla kelluivat ruotsalaiset höyrylaivat »Runeberg» ja »Selstedt» Itämeren laivaston harmaiden panssarijättiläisten välissä. — Ja tämä oli ensi kerta sodan puhkeamisen jälkeen, kun vieraan kansallisuuden laivoja ankkuroi Nevan rannoilla. Ensi kerta sitte uuden vuoden 1918 saimme tanskalaisia sanomalehtiäkin. Ja lopuksi oli ensi kerta, kun saimme ruokatarpeita Tanskasta. — Ensi kertaa myöskin aina siitä asti, kun levottomuudet puhkesivat Suomessa, tarjoutui monille, jo kuukausmääriä odottaneille tanskalaisille verrattain turvallinen tilaisuus päästä kotiin.

Tämän seurauksena kasvoi kärsimättömyys yhä suuremmaksi ja suuremmaksi, kun matkallelähtö viivästyi. Ja »Runebergin» kapteeni, joka ei ollut tottunut siihen laihaan ja niukkaan muonaan mihin täällä saimme tyytyä, noitui ja vannoi uhaten purjehtia tiehensä, jäipä lasti siten minne tahansa. Sen hommaaminen nimittäin viivytti kotimatkaa. Oli otettava vaskiharkkoja ja öljytynnyreitä, joista enin osa jo oli tuotu laivoihin. Ruotsin valtio kuului olleen ostajana, ja Moskovan neuvosto oli antanut maastavientiluvan. Mutta siitä välitti Pietarin neuvosto viis ja purkautti lastin jälleen. Syyksi mainitaan, että englantilaiset muutoin uhkaisivat upottaa laivat. Joka tapauk-

sessä lähdettiin matkaan torstaina kesäkuun 6. päivänä ilman muuta lastia kuin matkustajain tavarat.

Tanskalaisten matkustajain joukossa näemme useitakin suuria liikemiehiä, joista eräs vei kotimaahansa tähän asti aavistamattoman määrän kuriiripostia. Sitäpaitsi matkusti monta ulkomaista lähettiä ja yksi venäläinenkin, joka Tukholman kautta pyrki Lontooseen. Monet lähettivät vaimonsa ja lapsensa kotiin, ja suurin osa tanskalaista siirtolaa oli matkalle lähdettäessä saapuvilla. Runsaat matkakapineet olivat jo edellisenä päivänä toimitetut laivoihin ja tarkastetut. Nyt oli käsipakettien ja ruumiintarkastuksen vuoro. Tätä kesti kello kymmenestä puoli kolmeen. Sillä välin syntyi rantalaiturilla vilkasta liikettä. Sukulaiset ja tuttavat jättivät hyvästejä toisilleen ja koettivat karkoittaa miinojen pelkoa. Mukaan lähtevistä kahdeksasta lapsesta olivat useat heikonlaisia. Eräs nuori äiti oli käärinyt pienokaisensa raskaaseen nahkasäkkiin. Tarkastettaessa hän pyysi miestä ottamaan »maitosuun» mukaan laivaan. Jällelle jääneet saivat vähitellen taskunsa täyteen rahoja. Useat olivat aikoneet yrittää ottaa mukaansa enemmän kuin säädetty viisisataa ruplaa, mutta eivät nyt uskaltaneetkaan, kun tosi tuli. Rahat esiintyivät nyt mitä kummallisimmista piilopaikoista: savukelaatikkojen pohjalta, kureliiveistä, housunlahkeiden käänteistä j. n. e.

Tarkastus ei kuitenkaan ollut erittäin ankara. Ainoastaan hopearahoja etsittiin erikoisen huolellisesti. Eräs matkustaja ei vienyt mukanaan muuta matkatavaraa kuin nahkakantisen postimerkkialbumin. »Mitä merkillisintä rojua ne ihmiset laahaavat mukanaan», lausui eräs komi-

saari päättään pudistaen. — Senjälkeen kun oli astuttu höyrylaivain kannelle, oli kielletty niistä poistumasta, mutta tie tarkastuspaikalta laivoihin ei käynyt suoraan, vaan katsojajoukon lävitse, joten sille, joka uskalsi antautua myöhemmän tarkastuksen vaaraan, voitiin sujahtuttaa takaisin ne rahat ja arvoesineet, mitkä he olivat luovuttaneet sukulaisilleen ja tuttavilleen. — Eräs kaupungin tunnetuita keinottelijoita (ei tanskalainen), puettuna huijaajille tavanomaiseen ruskuaisenkeltaiseen sadetakkiin, aikoi lähteä mukaan eikä näyttänyt aivan selvältä, sillä hän uskoi hiljaa eräälle tuttavalleen, että oli yöllä lahjonut viranomaiset laskemaan lävitse hänen matkalaukkunsa, mitkä sisältävät useiden miljoonien arvosta vanhoja ruplanseteleitä.

Juuri kun laivat alkavat nostaa ankkuria, tulee vanhanpuoleinen herrasmies juoksujalkaa ja heittää mytyn kannelle. »Sellainen ei ole luvallista!» huudahtavat useat matkustajat. Mutta vartijasotilas ei, ihmeellistä kyllä, virka mitään. »Siinä on hiukan kaakaota äidilleni!» huutaa tuoja tuttavilleen laivaan. — »Ajatelkaahan, että joku lähettää täältä kaakaota Tanskaan», kuuluu erään naisen ääni. Ja tuuma on kieltämättä hiukan omituinen, koska kaakao täällä maksaa kuusikymmentä ruplaa naula.

Terveisiä Tanskaan! Viimeinen kädenpuristus, viimeiset jäähyväiset, nenäliinojen heilutusta.

Aurinko kuvastuu valkoiseen pintaan laivojen hiljaa hävitessä lähimmän niemekkeen taakse.

Ja me muut jäämme jällelle. Tuntuu ikäänkuin emme voisi riuhtaista itseämme irti paikasta. Tuijotamme siniseen avaruuteen, näkemättä mitään, kuulematta mitään.

Tulee ajatelleeksi, että nyt kyllä pitäisi päästä kotiin — ja tuntien itsensä kodittomaksi kulkee verkalleen, vastahakoisena, mykkänä.

Monet silmät saavat kostean kiillon, sillä nyt on kevät, ja kaikki ikävöitsemme pieneen, mutta herttaiseen Tanskaan.

III.

Nälkää ja koleeraa.

Senjälkeen, kun ensimmäiset koleerasairaat heinäkuun alussa tuotiin Pietarin hospitaaleihin, on tauti levinnyt hirtävällä vauhdilla ja kymmenkunnan päivän kuluessa kehittynyt kulkutaudiksi, joka, kun otamme huomioon asukkaiden huonot ravinto-olot ja kaupungin kurjan kurjat terveyshoیدolliset suhteet, voi saada aavistamattoman laajuuden ja käydä tavattoman vaikeaksi vastustaa. Nyt jo on uhrien lukumäärä noussut tuhanteen vuorokaudessa, ja kaupunginlääkärin lausunnon mukaan voidaan odottaa sen lisääntyvän kolmeentuhanteen.

»Antakaa meille enemmän ruokaa, niin kyllä koleera häviää», sanottiin ensi päivinä, jolloin siihen ei vielä oikein uskottu. Ja tilanne tosiaankin yhä enemmän mutkistuu senvuoksi, että on vaikea eroittaa erinäisiä vatsakipuja todellisesta koleerasta. Jo pitkän aikaa on ihmisiä päivittäin tuotu sairaaloihin nälästä puolikuolleina. Nälkä ja puutteelliset terveydenhoito-olot ovat olleet koleeran varmoja edelläkävijöitä ja valmistaneet sille tietä. Kuinka

voivatkaan elää ne ihmiset, joiden täytyy tulla toimeen elintarvekorteillaan saamiensa annoksien varassa? Alituisena pääravintona on onnettomimmassa asemassa olevilla kaksikymmentäviisi grammaa leipää, mikä tuskin on syötäväksi kelpaavaa ja joka tuon tuostakin korvataan samalla ryyni- tai jauhomäärällä ja toisinaan jää kokonaan saamatta. Lisäksi viisi silliä kahta päivää kohti. Aasukkaat ovat nyt jaetut neljään luokkaan, joista työmiehet saavat isommat, porvaristo ja henkisen työn tekijät pienimmät annokset. Äskettäin saatiin lehdistä lukea puolalaisesta sanomalehtimiehestä, joka oli kuollut nälkään, koska hänellä ei ollut varaa ostaa leipäosuuttaan.

Kun tilaa vuokra-ajurin, vaatii tämä esim. kaksi naulaa leipää tai kolmekymmentä ruplaa. Matkalla täytyy hevosta tuon tuostakin virkistyttää vedellä. Väliin täytyy nousta kävelemään, koska juhta ei kykene ajopelejä paikaltaan liikuttamaan. Usein näkee ihmisten tuupertuvan kauduille niin heikkoina, etteivät enää jaksaa nousta. Pikkukauduilla istuskelevat lapset hiljaa ja äänettöminä, kalpeina ja sisäänpainunein poskin, liian nääntyneinä leikkiäkseen. Joka päivä näkee kaikkialla kauduilla kuolevia hevosia, joilla on verisiä hankaushaavoja ja kylkiluut näkyvissä. Kun hevonen kaatuu eikä sitä enää saada nousemaan hyvällä eikä pahalla, niin irrotetaan vaunut ja eläin jää paikalleen virumaan. Säälivät ihmiset valelevat sitä vedellä, juottavat sitä ja hankkivat hiukan ruohoa sen pureskeltavaksi, mutta sen hetket ovat ehdottomasti luetut ja seuraavana päivänä se on tavallisesti heittänyt henkensä. Jollei se erikoisesti häiritse liikennettä, nähdään se useinkin viru-

massa monta päivää samassa paikassa. Taloissa ulvovat koirat, jotka heiluttavat häntäänsä ja lähettävät rukoilevia katseita ylös ikkunoihin. Niiden kylkiluut ovat jännittyneinä kuin jousen kaaret; ne eivät enää voi löytää mitään jätteitä, koska sellaisia aivan kirjaimellisesti puhuen ei ole.

Tuoretta hevosen-, koiran- ja kissanlihaa voi varsin hyvin nauttia, varsinkin jos se on hyvin laitettua. En tahdo väittää, että ravintoloissa tarjoiltu on sellaista, sillä minä en voi sen valmistamista valvoa. En ole varakas enkä siis syö muhkeimmissa ravintoloissa, missä vaatimaton kyljyspaisti maksaa kolmekymmentä ruplaa. Mutta olen pitkähkön ajan syönyt aamiaista eräässä paikassa, jota pidän toki siksi siistinä, ettei siellä aterioiminen ole terveydelle vaarallista, ja jossa se maksaa vain puolet. Lihan omituisen maun luin »venäläisen» kyökin ansioksi. Varovaisuussyistä kutsuin erään tuttavani maistamaan. Hän tilasi itselleen, viisaasti kyllä, munakkaan. Mutta viinuri ja tarkastaja vakuuttivat juhlallisesti, että se oli vasikanlihaa. Sitten sain eräänä päivänä tuttavan Moskovasta vieraakseni. Hän toi mukanaan hiukan muonaa, muun muassa pari viipaletta lihaa. Syödessämme en voinut olla huuhahtamatta: »Mutta tämähän on lampaanpaistia!» Säälivästä hymystään huolimatta hänelle kävi vaikeaksi todistaa minulle, että se oli ihan tavallista vasikanlihaa. Mutta siitä päivin minäkin mieluummin tilaan munakkaita.

Kaikkein köyhimmät tyytyvät leipään ja suolaiseen silliin. Muuta he tuskin ollenkaan nauttivat. Ja kuumalla ilmalla tuottaa silli alituisen janon, mikä on sammutettava.

Siten voi nähdä ajajan pysähdyttävän vaununsa, hyppäävän alas istuimeltaan, nostavan palopostin vesihanan rautaläppää, kiertävän hiukan, asettuvan vatsalleen ja siemaisevan vettä. Koleeran ovat tänne ennen tuoneet Mustanmeren matruusit tai se on kulkeutunut Volgan polttopuuproomuista. Tällä kertaa se imetäänsäkin suoraan Nevasta, jonka vedessä basillien sanotaan pysyvän elinvoimaisina noin vuoden ajan. Koko Pietarin vesitarve saadaan Nevasta, minkä vesi nykyään on likaisimmallaan ja erityisen vaarallista terveydelle, ja tuskin sitä riittävästi suodataan. Sitäpaitsi ovat kanavat täynnä raatoja, ruumiita ja perkeitä. Monet eri kaljalajit ja marjavedet, joita ihmiset nyt särpivät suurissa määrissä, ovat usein valmistetut keittämättömästä vedestä. Maito, jota kadunkulmissa myydään, on vedellä laimennettua. Moninaiset mauttomat herkut, joita pikkuleivosten ja makeisten muodossa kaupitaan kaikkialla kaduilla ja joilla ihmiset ravinnon puutteessa täyttävät vatsansa, ovat valmistetut epäilyttävistä sijakkeista ja ovat kulkeneet epäsiistien käsien läpi ennenkuin ne lopuksi kerrostuvat kaduntomulla ja lialla. Kuleksiva kerjäläinen hyökkää ottamaan poisviskatun savukkeenpätkän ja polttaa sitä edelleen ennenkuin tuli sammuu. Eräässä pankissa näemme näin kuuluvan varoitus-taulun: »Tavanmukainen kädenpuristus on poistettu syys-helmän vuoksi.» Kun ravinto-olot ovat sellaiset ja terveydenhoito tuollaista, niin kuinka sitten voi välttää koleeraa, — miksi sitä vastaan edes taistelisikaan?

Ponnistellaan tietysti mitä ankarimmin ja koetetaan korvata laiminlyönti. Kautta kaupungin on järjestetty lää-

käripartioita ja avustusasemia. Jos lääkärit eivät vapaaehtoisesti asetu käytettäväksi taistelussa koleeraa vastaan, uhataan heitä ampumisella. Heidän innostuttamiseksi ovat useat talokomiteat omasta aloitteestaan korottaneet lääkärien leipäannoksia. Apteekit ovat avoinna yöt ja päivät. Mutta on puute sekä lääkäreistä ja farmaseuteista että lääkkeistä. Yksityisautoja pysähdytetään ja takavarikoidaan, tai tyhjennetään niiden bentsiinivarasto sairausvaunuihin. Jokaisen talon edustalle on asetettu keitetyllä juomavedellä täytettyjä säiliöitä. Seinille ja raitiovaunuihin on naulattu neuvoja koleeran vastustamiseksi ja ohjeita sairaustapausten varalta. Porvaristo on komennettu ruokkoamaan katuja, kuljettamaan ruumiita ja kaivamaan hautoja. Mitä hartaimmin kehoitetaan kaikkia rokotuttamaan itsensä koleeraa vastaan. On annettu lupa punaviinin vapaaseen kauppaan. Kaikenlainen katukaupustelu kielletään.

Asema on tällä hetkellä kauhea. Potilaista kuolee viisikymmentä prosenttia, ja sairaalat ovat täpösen täynnä. Sairaita täytyy asettaa käytäville sekä lattialle vuoteitten väliin. Monet saapuvat hospitaaleihin yleisissä vuokra-vaunuissa ja asetetaan portin eteen, kun ajaja kieltäytyy kuljettamasta heitä edelleen. Taudin saaneet ovat enimmäkseen naisia, varsinkin palvelijattaria. Ruumishuoneet ovat kukkuroillaan ruumiita, joita ei voida korjata pois. Nämä ovat lämmöstä lahonneita ja kuhisevat madoista. Lemu on sietämätön. Eräässä ruumisvaunujonon ohi kulkevassa raitiovaunussa alkoivat matkustajat voida pahoin. Neljille, viisille vankkureille oli ladottu arkkuja, joiden

sisältö tipahteli alas kadulle. Ajaja istui järkähtämättömänä nojaten selällään haisevaa kuormaa vasten. Hautuumailla viruu läjittäin ruumiita, joita ei ehditä kaivaa maahan. Hautajaiset tapahtuvat suurimmalla kiireellä ilman minkäänlaisia juhlamenoja tai muodollisuuksia. On ryhdytty toimenpiteisiin kolmensadankuudenkymmenen asunnon desinfisioimiseksi vuorokaudessa. Kun sairaaloihin ei enempää mahdu, täytyy antaa potilaiden maata kodeissaan. Kaikista porraskäytävistä tuoksahtaa karbo-
linhaju nenään. Monet eivät tohdi antaa istuttaa itseensä suojelusseerumia, peläten saavansa taudinsiemeniä tai verenmyrkytyksen. Suomen rajalle on perustettu karanteeniasema.

Ruhtinas Jussupovin entisessä palatsissa, jossa nykyisin majoilee Saksan lähetystö, on erityinen saniteetti-osasto, missä saksalainen lääkäri on kovassa työssä rokoittaessaan lähetystön jäseniä ja henkilökuntaa sekä kotimatalla olevia saksalaisia sotavankeja tauteja vastaan. Kun Ruotsin lähetystö aikaisemmin on valvonut saksalaisten etuja, saavat siihen kuuluvat henkilöt tulla tänne vaksinoitaviksi. Myöskin monet puolueettomat ulkomalaiset saapuvat tänne ja pyytävät, että heidätkin rokotettaisiin. Ne pelkäävät venäläistä käsittelyä, mutta luottavat saksalaiseen järjestykseen ja siisteyteen.

Näihin viimeksimainittuihin kuulun minäkin.

Taistelu koleeraa vastaan.

Jos on jatkuvasti oleskellut Pietarissa vallankumouksen edelliseltä aikakaudelta tähän asti, niin on vähitellen siihen määrin tylsistynyt, tullut melkein kaikille vaikutuksille vastaanottamattomaksi ja niin välinpitämättömäksi asiain kulusta, että täytyy tapahtua jotakin varsin vakavaa ja kouraantuntuvaakaan ennenkuin mielenkiinto herää. Ovat-han pienemmät ja suuremmat vallankumoukset ja vastavallankumoukset jo kauan kuuluneet päiväjärjestykseen, ja! täytyykö pysähtyä tiellään ampumisen vai sadeilman vuoksi, tuntuu melkein samalta. Muutenhan onkin alituisesti huolehdittu siitä, että pata pysyy kiehumistilassa. Sopivin väliajoin olemme saaneet pienen jännityksen.

Ei nukuttu aivan rauhallisesti silloin, kun Kornilov marssi kaupunkia vastaan, eikä siihenkään aikaan, jolloin silmät jännittyneinä seurasivat valonheittäjiä niiden etsiessä odotettuja zeppeliinejä. Ja järkevämmätkin kävivät hiukan mieltiväisiksi saksalaisten seisoessa melkein kaupungin edustalla, ei niin paljoa saksalaisten vuoksi, vaan niiden hetkien pelosta, joita ennen heidän sisällemarssimistaan saataisiin kokea. Se ryöstöjen, murhain ja raiskausten tulva, joka vyöryisi kaiken ja kaikkien yli, olisi kova isku kestää.

Myöhemmin suuntasimme katseemme pohjoista kohti epätietoisina, pysähtyisikö Suomen valkokaarti rajalle vai etääntyisikö se siitä kauemmaksi. Uhkaavin vihollinen

oli kuitenkin nälkä, jota vastaan oli kokonaan unohdettu taistella ja joka senvuoksi eräänä kauniina päivänä iski kyntensä kaupunkiin, otti sen talo talolta haltuunsa eikä enää ollut karkoitettavissa. — Mitan täytteeksi hyökkäsi kimppuumme vielä koleerakin. Mutta sellaisena, miksi se edellisessä luvussa kuvailtiin, se saavuttikin huippukohdansa, minkäjalkeen se verkalleen on vaipunut monien muiden vitsausten tasolle, joita pidetään välttämättöminä ja luonnostaan lankeavina. Se ei ole enää päivän puheenaiheena. Se ei enää pidä mieliä hereillä. Ja mitäpä uutta nyt oikeastaan voimme odottaa?

Tämä koskee kuitenkin etupäässä ulkomaalaista, joka harvoin tulee tapahtumia oikein lähelle. Jos syventyy yksityiskohtiin ja yksityisiin tapauksiin, huomaa näissä kokonaisen sekasorron ja kurjuuden maailman. Mutta kaikesta huolimatta on kansan välinpitämättömyys kummastuttava.

Kun järjestyksen puute näihin asti on ollut Venäjän heikoimpia puolia, on siihen ehkä usein ollut vähemmän syynä johdon puutteellinen tila kuin vaikeus toimeenpanna annetut määräykset ja saada ihmiset niihin alistumaan ja niitä noudattamaan. Täytyy myöntää, että bolshevikit ovat olleet erittäin oivallisia järjestelijöitä. Kyllähän on, kuten aina, paljon soitettu suutakin, mutta tavattoman paljon on myöskin järjestelty, vaikka useimmat säännökset ovatkin jääneet vain paperille, sillä bolshevikeillekin on käynyt ylivoimaiseksi tehtäväksi panna koneiston moninaiset osat sopusuhtaiseen ja vaikuttavaan käyntiin.

Niinkuin jo aikaisemmin esitettiin, ei tällä kertaa kuitenkaan ollut pitkälti tuumasta toimeen, ja nuo silmänräpäyksellisen nopeat toimintaohjeet, joita sittemmin täydennettiin ja parannettiin, tuottivat sen ilahduttavan tuloksen, että koleeratapaukset heinäkuun jälkimäisellä puoliskolla ovat melkein jatkuvasti vähentyneet. On olemassa vain varsin puutteellinen tilasto, ja muutamat luvut, jotka satun tietämään, osoittavat seuraavat määrät uusia sairastumistapauksia: $^{15}/_7$, 504; $^{16}/_7$, 401; $^{17}/_7$, 361; $^{18}/_7$, 224; $^{19}/_7$, 109; $^{20}/_7$, 170; $^{21}/_7$, 104; $^{22}/_7$, 108; $^{23}/_7$, 140; $^{24}/_7$, 240; $^{25}/_7$, 140. Onneksi aleni lämpö määrä kulkutaudin puhjetessa 15 á 20 asteeseen ja edisti siis taistelua sen leviämistä vastaan. Kärpäsmiljoonat eivät vielä olleet muhistaan uloshautoutuneet, ja jano vaivasi vähemmän. Kautta kaupungin on nyt kenttäkeittiöitä avonaisella kadulla, josta annetaan kiehuvaa tai keitettyä vettä sekä talouksiin että ohikulkeville. Viimemainitut voivat sitä varten asetetuilla penkeillä ja pöytien ääressä sammuttaa janonsa lasillisella puhdasta vettä, jota tarjoilee siro, keimaileva sairaanhoitajatar. Kysyntä olisi varmaan ollut vielä suurempi, jos alkuperäistä suunnitelmaa noudattaen olisi veteen sekoitettu punaviiniä.

Koleera löysi tiensä muutamiin kansankeittiöihin, jotka senvuoksi heti suljettiin. Niiden vakinaiset vieraat tuijottivat ällistyneinä ilmoitteihin, joissa mainittiin, että laitos nyt oli suljettu, mutta ei mainittu, saisiko sensijaan ruokaa mistään muualta lähettyviltä. Kaikkialla talojen seinissä, raitiovaunuissa, kahviloissa ja muualla näkee neuvoja ja kehoituksia koleeran ehkäisemiseksi. »Älkää juoko

keittämätöntä vettä! Puhtaus on paras keino tartuntaa vastaan! Älkää kätelkö toisianne! Älkää syökö raakoja hedelmiä!» Samaten on sanomalehtien palstoille suurilla kirjaimilla painettu kehoituksia: »Paras puolustuskeino koleeraa vastaan on koleerarokotus! Ainoa varma ja oikea tie kulkutaudin vastustamiseen on lääketieteeseen luottaminen! Älkää sekoittako politiikkaa taisteluun koleeraa vastaan!» Kaikki jäätelöiden, kaljan ja limonadien kaupustelu kaduilla kiellettiin heti; kaikki muu, mitä tarjotaan myytäväksi, on pidettävä lasikannen alla. Torikauppa alistettiin mahdollisuuden mukaan terveyshoitoilisen valvonnan alle; ja ravintolain omakin etu vaatii noudattamaan mitä huolellisinta siisteyttä ja varovaisuutta. —

Myöskin muutamiin Nevalla oleviin sotalaivoihin on koleera levinnyt, ja Kronstaðt on samasta syystä muusta maailmasta eristettynä.

Painostetaan tietysti ennen kaikkea kulkutaudin laajemmalle levenemisen ehkäisemistä ja käytetään kaikki keinot; ja jollei tämä olisi onnistunut, olisi taudin valta käynyt kaikelle vastustukselle ylivoimaiseksi. Lääkärivartio- ja avustusasema-verkosta, joka heti kudottiin kautta kaupungin, ei voitu ajoneuvojen vähälukuisuuden vuoksi kuljettaa sairastuneita eteenpäin hospitaaleihin. Täytyi käyttää kaikkea, mikä sillä hetkellä sattui olemaan lähinnä saatavissa: yksityisiä ajoneuvoja ja automobiileja, vuokraajurien kärryjä ja kokonaisia raitiovaunuja. Sairaaloissa vallitsi puute sekä paikoista että lääkäreistä ja sairaanhoitajattarista. Heinäkuun 18 päivänä voitiin ensi kertaa ottaa kaikki potilaat vastaan kaupungin sairashuoneisiin.

Oli puolisen tusinaa lääkärejä kahtasataa sairasta kohti, ja kaikista potilaista oli 70 prosenttia naisia ja lapsia. Kuolevaisuus aleni vähitellen 25 à 35 prosenttiin. On paraillaan harkittavana ehdotus, että epäterveellisten korttelien työläisperheet saisivat siirtyä porvariston tyhjiin asuntoihin.

Tähän mennessä ilmoitetaan vain pari tuhatta (?) kuolleeksi koleeraan, eikä tietääkseni vielä ole ketään tanskalaista sairastunut.

Niin käsittämättömältä kuin kuuluneekin, oli aikoinaan monissa paikoin korvattu sairaalain lääkärit varsin tietämättömillä lääkitsijöillä yhdestä tai toisesta kummallisesta asiaankuulumattomasta ammattipiiristä. Se kai johtui seuraavanlaisesta ajatustavasta, joka ilmeni sanakiistasta lääketieteen ylioppilaan ja työläisen välillä eräässä moninaisista katukokouksista:

»Porvaristoa te olette ettekä mitään muuta! Opiskelette meidän rahoillamme ettekä muuta tee kuin ratsastatte viisastelevilla, sukkelilla sanoilla!»

»Mitä tuo merkitsee? Onko senvuoksi porvari, että täytyy kaiken päivää istua kirjojensa yli kumartuneena ja iltasin juoksennella oppitunteja antamassa?»

»Eihän kukaan ole pyytänyt teitä istumaan!»

»Eikö kenties tarvita lääkäreitä, häh?»

»Koirat niitä tarvinnevat. Häntänsä alle. Siellä on niiden oikea paikka!»

Nyt on tullut toinen ääni kelloon. Kehnot sukkeluudet ja kokoukset eivät karkoita koleeraa, ja sanomalehdistö

jakaa lääkäristölle hyvin ansaittua ylistystä sen uhrautuvasta työstä. Sivistyneistö on tässä kohdin jälleen päässyt oikealle paikalleen, työskentelee tottumuksen mukaan yhteishyvän eteen, unohtaa ja antaa anteeksi.

Kansan suosima homeopaatti, tohtori Solovjev, pitää melua homeopaattisten lääkkeiden käyttämisestä. Sitäpaitsi neuvoa hän sen ristin viereen, jota melkein kaikki oikeauskoiset venäläiset kantavat kaulassaan riippumassa ketjussa paljasta rintaansa vasten, asettamaan pienen vaskirahan; sillä siten syövyttää ruumiin hiki vasken ja huokosiin tunkeutuva happi on muka ehkäisykeino koleeraa vastaan. Hän tukee väitöstään viittaamalla ranskalaiseen lääkäriin Burkoon, joka luulee todistaneensa, että metallitehtaiden työläiset eivät sairastu koleeraan, koska heidän elimistössään on runsaasti happea.

Sellainen miellyttää venäläistä paljoa enemmän kuin esimerkiksi suojelusrokotus. Lääkärit ovat valittaneet, että väestö hyvin vähän ryhyi toimiin koleeraa vastaan, mikä rokotukseen nähden varmaan johtui pelosta. Ei pelätty ainoastaan oletettuja seurauksia ja jälkikipuja, vaan itse naulanpistoakin. Perin harvat ilmoittautuivat ensimmäisinä päivinä, ja ne kuuluivat yksinomaan sivistyneihin piireihin. Odotellessa pohdittiin »leikkauksen» vakavuutta, kunnes ensimmäinen käsitelty, reipas, nuori tyttö hymyillen astui ulos ja rauhoittavasti vakuutti, ettei se tosiaan tehnyt olleenkaan kipeätä. Kun tämä käsitys vähitellen ehti levitä, tulvi kansaa kaikista yhteiskuntaluokista. Heinäkuun 13 ja 23 päivän välillä toimitettiin 11,719 koleeraseerumiruiskutusta kaupungin julkisissa rokotuspaikoissa. Kaik-

kiaan on käsiteltyjä kuitenkin vain jokunen tuhatluku kaksimiljoonaisesta asujamistosta. Lääkärikuntaa on lisätty lääketieteen ylioppilailla, joista vanhimmat toimivat apulääkäreinä ja nuorempien joukko komisaareina ja avustajina.

Vedessä vaanii kuitenkin vakavin ja alituinen vaara, ja sen syyksi luetaan, että Pietari on epäterveellinen kaupunki ja että niin monet tarttuvat taudit, kuten tyypus, kurkkumätä, tulirokko y. m., siellä lakkaamatta raivoavat. Niinpä onkin siellä kuolevaisuusprosentti Madridin jälkeen suurin. Pietari on rakennettu Nevan rämeiselle suistomaalle, epäpuhtaalle pohjalle, jota viheliäinen likaviemärlaitos jatkuvasti saastuttaa. Rakennuksista valuu käymälöiden ja keittiöiden likavesi alas talojen altaisiin, mistä se virtaa Nevaan tai sen sivuhaaroihin. Näin saa joki päivittäin tällaista lisäkettä noin 15 miljoonaa ämpäriä. Likaviemärit, jotka enimmäkseen ovat puusta, ovat niin kehnosti rakennetut ja niin epätiiviit, että maan kemiallisella analyysillä todettu typpipitoisuus kaupungin keskustassa on seitsemän kertaa niin suuri kuin kaupungin hautausmaan mullassa. Pohjavesi on siihen määrin myrkyllisten kaasujen saastuttamaa, että keunoissa hygieenisissä olosuhteissa ahertamaan tottuneet työmiehet usein menevät tainnoksiin kaivaustöitä tehdessään.

Kuinka mädännyttä perusta on, siitä voi saada käsityksen kuullessaan, että kaivaustöissä usein maan asemesta tavataan isojakin joukkoja pelkkää ulostusliejua, jota pumpputaan ylös erityisten pumppujen avulla. Voi liioittele-

matta sanoa, että Pietarin saasta alituisesti kiertää ympäri ja puree omaa pyrstöään, se kun likaveden mukana virtaa juomaveteen ja suureksi osaksi saapuu tämän kanssa takaisin. Pää-vesijohtolaitoksen nostokanavat ovat nimittäin sijoitetut erääseen Nevan kaikkein pahimmin liatuista kohdista aivan kaupungin läheisyyteen, minne laskee joukko viemärinsuita asuinkortteleista, kylpylaitoksista, tehtaista ja sairaaloista valuvine likavesineen. Tällaisista lähteistä, jotka jo alun pitäen ovat kaikilla mahdollisilla taudin-
iduilla saastutetut, varataan väestölle juomavettä, mikä läpikäy vain pelkästään kuvitellun puhdistusprosessin vanhentunein, siilausvehkeitä ja kloorikalkkia käyttävin menettelytavoin — niin, onpa sellainenkin vesijohtolaitos, jossa ei minkäänlaista suodatusta toimiteta.

Tämän puutteellisen suodatusjärjestelmän vuoksi puhdistuu vesi vain 50 à 77 prosentista siinä olevasta saastasta, joskus vain 21 prosentistakin, kun taas terveydenhoitolain säädökset määräävät 90-, jopa 98-prosenttisenkin puhdistuksen. Toimitettujen bakteriologisten tutkimusten tuloksena on käynyt selville, että grammassa suodattamatonta vettä oli 60,000 basillipesäkettä ja grammassa suodatettua muutama sata sellaista. Nimenomaan oli joukossa paljon koleerabasililleja. Sadasta kahden vuorokauden väliajoin suoraan vesijohtolaitoksen hanoista otetusta vesinäytteestä on täten tavattu koleerabasililleja 23 näytteessä.

Tämä kuvaus Pietarin terveyshoito-oloista on useita vuosia siten julkaistu virallisissa asiakirjoissa, mutta senjälkeen ei ole tehty mitään muutosta parempaan päin. On laadittu suunnitelmia Pietarin varustamiseksi vedellä Laa-

tokasta, mutta jotkut alustavat kaivamistyöt keskeytettiin sodan puhjettua.

Nyttemmin on varmaan päästy siihen käsitykseen, että Pietarin vesilaitoksen täytyy Cæsarin puolison tavoin olla kohotettu kaiken epäluulon yläpuolelle.

Seuratkaamme lopuksi vainajia eräällä hautuumaalle. Valitsemme Uspenskin, missä pappi Gapon vuonna 1905 sai viimeisen lepopaikkansa. Sinne matkustetaan junalla, koska se sijaitsee jonkun taipaleen päässä kaupungin ulkopuolella. Asemalle kaupungin laitaan saapuu aamusella vaunut toisensa jälkeen tuoden ruumiskirstuja sairashuoneista. Ne ovat höyläämättömiä, kiireessä kokoonlyötyjä puuarkkuja, joissa muutamissa on tämäntapainen lyijykynällä piirretty kirjoitus: »Talonpoika Sergei Ivanovitsh, 46 vuoden vanha.» Ajajat löyhkäävät väkijuomilta. Kirstut puretaan katoksessa, missä puoliksi mädänneet ruumiit levittävät sietämätöntä hajua, joten monet ympärillä seisovista alkavat voida pahoin. Sitten lähtee juna kuljettaen sukulaisia ja neljässä takimaisessa vaunussaan noin kahdasataa ruumisarkkua. Se laahustaa eteenpäin Suomen rataa pitkin. Välillä se pysähtyy ottaakseen muutamia kirstuja lisää matkan varrelta. Tunnin perästä juna seisautuu aivan kirkkomaan eteen. Vain neljät vankkurit odottavat kuljettaakseen kirstut hautauspaikalle. Sivuraitteella seisoo kahdeksan vaunua, joista kirstuja ei vielä ole purettu. Ne kuolleet, joiden hautaamisesta maksetaan, haudataan ensiksi, ja saapuvilla olevat sukulaiset joutuvat sen vuoksi kovaan touhuun. Mutta on pitkä

harppaus hautapaikan maksamisesta ja haudan kaivetuksi saamisesta asianomaisen maahanpanoon.

Surupukuinen, harmaahapsinen nainen valittelee kyyneleitä vuodattaen. Kirstu, joka sisältää hänen poikansa ruumiin, on jo viikko sitten lähetetty Pietarista, mutta sitä ei vielä ole annettu ulos. »Minä tarjoan rahoja, ne otetaan vastaan, mutta sanotaan sitten: 'näyttäkää meille kirstu, niin kannamme sen ulos'; mutta kuinka minä voin löytää kirstun kahdeksan vaununlastin joukosta.» Eräs toinen vanha, mutta varaton nainen on löytänyt etsimänsä kirstun; mutta kun hän ei kuulu maksaviin, täytyy hänen odottaa, kunnes tulee yhteishautaan laskettavien vuoro. Hän on odottanut kolme vuorokautta, mutta se on vähän, sanoo hän; on toisia, jotka ovat odottaneet viikkokauden. Jällelle jääneet rukoilevat kantajia ottamaan heille kuuluvat kirstut ulos vaunuista, missä ne musertuvat rikki toistensa painosta. Kantajat tekevät verukkeita ja tinkivät, valittavat väsymystä, mutta suostuvat vihdoinkin puolestasadasta ruplasta. Purkaminen tapahtuu siis ilman minkäänlaista järjestelmää. Paikalla on hautaustoimisto, mutta henkilökuntana on muutamia nuoria neitosia, joilta saa vain nenäkkäitä vastauksia ja jotka eivät mitään tiedä.

»Me pidämme luetteloa asiakirjoista», sanovat he vain.

»Mutta ruumiit? milloin ne puretaan vaunuista?»

»Sitä emme tosiaan tiedä! Ehkä tänä yönä. Ehkä huomenna tai ylihuomenna.»

Mutta kirstujen ulostuominen ei ole samaa kuin hautaaminen.

Kirkkomaan laidassa ovat niin sanotut »uudet sarat», mihin maksamattomat tai tuntemattomat vainajat lasketaan yhteishautoihin, viisi-, kuusisataa kuhunkin. Läheisyydessä on neljä valkoisiin kiiltonahkahansikkaihin puettua henkilöä kaivamassa. Ne ovat pienimmän ja lähinnä pienimmän leipäluokan porvareita. Näitä puoltatoista sylväsyviä ja satoja askeleita pitkiä yhteishautoja kaivavat siihen työhön komennetut porvarilliset. Eilenkin sanovat täällä olleen seitsemänsataa porvarillista, joista vain viidesosa miehiä, loput naisia ja nuoria tyttöjä. Tänään kaivavat useimmat eräällä läheisellä hautuumaalla. Näistä neljästä on kolme ylioppilasta ja yksi kauppaopistolainen

»Täällä kaivetaan melkein yötä päivää, mutta emme sentään koskaan saa kaikkea valmiiksi. Meidän osastossamme on neljäkymmentäseitsemän henkilöä, mutta ne eivät kaikki saavu tai saapuvat eri aikaan. Kahdessa päivässä saimme haudatuksi viisisataa ruumista. Useimmat niistä olivat varsin vanhoja ja koleeran ajoilta», selittää eräs joukosta. Eräs kauppias, jolla on sukulaisia toimesta hautuunmaa-komiteassa ja joka siis tuntee olosuhteet, antaa seuraavat tiedot: »Vielä koskaan ei ole ehditty saada kaikkia ruumiita maahan. Kaupungin sairaalat lähettävät tänne aina useita vaununlasteja kerrallaan. Ilman 'kutsuntaa' olisi vielä muutamia kuukausia virunut tuhansia kirstuja hautaamista odottamassa.»

»Tokko nyt vihdoinkin saatte kaikki multa?»

»Tuskin! Tosin kaivaa porvaristo nykyisin haudat, mutta oli tarkoitus, että tavanomaiset hauturit ne peittäi-

sivät, ja heitä on liian vähän, he väsyvät pian tai eivät voi ajan pitkään kestää ruumiiden löyhkää. Ja työttömäthän nauttivat ateriansa mieluummin ilmaiseksi, kantaen sen lisäksi 5 ruplaa ammattiyhdistykseltä joka päivää kohti.»

Vaunuja tyhjentämässä on seitsemäntoista purkajaa, jotka työskentelevät neljän miehen vuoroissa eivätkä tietysti ehdi lähimainkaan kaikkea työtä suorittaa. Maksuksi he saavat naulan leipää päivässä ja viisi ruplaa rahaa kirstulta. Kaksi huonekalutehdasta on asetettu käyntiin yksinomaan kirstuja valmistamaan, mutta nämä eivät kuitenkaan riitä. Ruumiiden hautaamisesta ilman kirstua vaaditaan 15 ruplaa, koska se on jokseenkin likaista työtä, jollaiseen ei ole totuttu. Yhteishautoihin ladotaan ruumiit kahteen tai kolmeen riviin, ja se on varsin tuloisaa työtä. Uutterat kantajat voivat paitsi leipänaulaansa ansaita pari sataa ruplaa päivässä.

Hautojen ympärillä surisee tuhansittain kärpäsiä. Mutta se ei häiritse haudankaivajia. »Me emme pelkää. Kuukaan meistä ei ole vielä saanut tartuntaa», sanovat he.

Jälkeenjääneet kerääntyvät yhteishautojen ympärille ja etsivät turhaan kuolleitaan. Eräs itkevä nainen valittaa kantajalle: »Viimeisillä 250 ruplallani ostin kirstun enkä nyt voi löytää sitä mistään.» — »Ka, en voi teitä auttaa», kuuluu vastaus, »olen tänään kantanut viisikymmentä kirstua, ja vain kahdessa oli päällekirjoitus». —

Tältä pyhältä paikalta kohoaa sitten vähitellen sadatus-ten tulva hautuumaan toimikuntaa vastaan. Yhtäältä ka-jahtaa muutamia karkeita kirouksia, toisaalta kuuluu kii-vasta riitaa, joltakin kolmannelta taholta vainajan kirstun

ääressä kykkivien omaisten ja sukulaisten heikkoa valittavaa laulua. — Mutta ruumiit ovat saatavat maahan ilman sen pitemmittä tempuitta.

Kotimatalla on juna täynnä kiihtyneitä matkustajia, jotka raivoavat kaikkea ja kaikkia vastaan. Eräs sanomalehtimies pukee päivän vaikutelmat seuraaviksi sanoiksi: »Porvarit! Ei maksa vaivaa kuolla. Ei edes kommunistisen hallitusjärjestelmän aikana!»

V

Uritskin loppu.

Aina puhutaan kuiskaillen kahvilapöytien ääressä. Kaikki pelkäävät toisiaan ja vilkuvat vaanien toisiinsa. Tilanne on jännittynyt, ihmiset ovat hermostuneita, kukaan ei tunne itseänsä varmaksi. Saattaa olla niin viaton kuin konsaan: tilapäinen epäluulo riittää, jotta joku punakaartilainen tai provokaattori teidät vangitsee ja kuljettaa Gorohovaja-kadun 2:een — osoite, joka saa useimmat kalpenemaan. Täällä on bolshevikien keskus-poliisiasema, jonka portin päälle on näkymättömällä kirjoituksella merkitty sanat: »Täällä hyljätään kaikki toivo», ja täällä istuu Uritski, sisäasiain komisaari, esimies erityisessä taistelukomiteassa vastavallankumouksen vastustamiseksi, se mies, joka koko vallankumouksen aikana on allekirjoittanut useimmat kuolemantuomiot, mikäli sellaista muodollisuutta yleensä pidetään tarpeellisena.

Mutta se kuiskailu, mikä perjantaina aamupäivällä alkoi erään nurkkapöydän ääressä tutussa kahvilassa, levisi kulovalkean tavoin pöydästä pöytään, ylti äänekkääksi pakinnaksi ja päättyi helpotuksen huokaukseen.

Sanottiin, että Uritski oli murhattu. Olikohan se totta vai ainoastaan päivän tavallisia huhuja? Tosin kyllä oli punakaartilaisia vastoin tavallisuutta vartioimassa sisäasiainministeriön rakennuksen julkisivua, ja ohikulkijain täytyi tehdä iso kaarros. Mitä oli tapahtunut? Silminnäkijäin ja sivultakuulijain vakuutuksien perusteella voitiin vähitellen saada selville tilanteen vakavuus ja todellisuus.

Nuori ylioppilas oli tullut ajaen polkupyörällä, oli asettanut tämän seinää vasten sisäasiainministeriön oven ulkopuolelle, mennyt sitten eteiseen ja istahtanut tuolille ikäänkuin jotakuta odottaakseen. Tässä otaksumassa ei erehdyttykään. Hän odotti toveri Uritskia antaakseen tälle kuuman tervehdöksen. Nuoressa, lämpimästi sykkivässä sydämessään hän oli alkanut vihata tuota miestä, jonka sanottiin ammuttaneen upseereja *en masse* tai upottaneen heitä vanhoissa proomuissa Nevan suulle. Erään ystävän välityksellä hän oli saanut tietää miehen ulkomuodon, oli muutamia päiviä seurannut hänen askeleitaan ja puuhiaan ja istui nyt siinä tietäen hänen pian saapuvan. Ja kun Uritskin automobiili vierähti oven eteen ja hän astui eteisen läpi hissiä kohti, lähetti ylioppilas hänelle kuulan takaa niskan puolelta suoraan pään lävitse. Huoneusto täyttyi ruudin savusta, samassa hän riensi ulos, hyppäsi polkupyörälleen ja ajoi täyttä vauhtia läheisintä katua pitkin.

Mutta Uritskin autonkuljettaja ajoi hänen perästään, minkä vuoksi hän paiskasi polkupyörän kadulle, juoksi erääseen taloon, kiiti keittiön portaita ylös, avoimesta ovesta sisälle, sieppasi takin ja hatun, meni pääoven kautta ja pääportaita alas, juoksi suoraan punakaartilaiden syliin, ampui näitä, mutta vangittiin kadulla ja vietiin Gorohovajan 2:een.

Nyt huhuttiin myöskin, että oli tehty murhayritys Leniniäkin vastaan, ja mielet joutuivat yleiseen kuohuntaan. Kun illalla käveli Nevskillä, pysähdyttivät punakaartilaiset kulkijan ja vaativat näyttämään papereita. Minutkin pysäytetään, sotilas ei osaa lukea eikä kirjoittaa, myöntää sen itsekkin, mutta hänessä on huumoria ja irvistäen kulkee hän eteenpäin täydentämään velvollisuuttaan. Seuraavalla kerralla joudun tiukemmalle, minut pysähdyttää eräs komisaari, ottaa selvän ulkomaalaisuudestani ja selittää minulle lyhyesti, että on annettu määräys kaikkien ulkomaalaisten vangitsemisesta. Tilanne on sellainen, että voi odottaa mitä tahansa. Senjälkeen, kun liittolaiset laskivat maihin joukkojaan Muurmanin rannikolle, ulkomaalaiset eivät enää ole mieluisia vieraita. »Mutta», sanoo hän, »minulla ei ole sotamiehiä mukani, joten neuvon teitä pujahtamaan tiehenne, ja teette viisaimmin, jos otatte ajurin.»

Sain sen vaikutelman, että hänkin oli humoristi, joskin raaka, eikä minua kissakaan häirinnyt, vaikka kävelin jalaisin. Kun eräs tuttavistani puhelimitse kuuli tapahtumasta, tahtoi hän heti päästä yhteyteen lähetystön kanssa kysyäkseen, mihin toimenpiteisiin aiottiin ryhtyä ja eikö

ollut parasta lähettää tänne sotalaiva, jotta se hätätilassa saattaisi viedä meidät pois. Mutta jos asiat niin pitkälle kehittyisivät, niin tuskin voisi se viedä kotiin muuta kuin ruumisarkkumme.

Seuraavana päivänä nousi kamala ulvonta punaisessa sanomalehdistössä, ainoassa, mikä on olemassa. Sekä runoin että suorasanaisesti koetettiin hillittömillä ja hurjilla sanoilla ja lauseparsilla kiihoittaa proletariaattia kostoon ja väkivallan töihin. Sävy oli tällainen: Tätä murhaa ei voida antaa anteeksi. Porvariston tulee saada vakava läksytys, me tahdomme vastata joukkoterrorismilla. On aika siirtyä uhkauksista ja varoituksista tekoihin. Jok'ainoan esitaistelijamme kuolema on maksettava tuhannen vihollisemme hengellä. Olemme osoittaneet rikollista höllyyttä porvaristoa kohtaan. Se on säälimätön, me tahdomme sitä myöskin olla. Tahdomme kerta kaikkiaan antaa sille vakavan opetuksen poistaaksemme siltä halun enempiin kauhuntekoihin. Toverit, punakaartilaiset, teidän huoleksenne jätämme johtajiemme puolustuksen. Hävitäkää porvariston ja valkokaartilaisten ampiaispesät maan tasalle; kuolema porvaristolle olkoon päivän tunnussana! Me kovennamme sydämemme, karkaisemme ne kärsimysten tulessa! Veri verestä, silmä silmästä, hammas hampaasta! Säästämättä, säälimättä iskemme vihollisen maahan tusinoittain, sadoittain. Hukkukoot he omaan vereensä. Vaikenisimmeko me, olisivatko kaikki päätöksemme vain paperipäätöksiä? Pois herkkämielisyys ja sääli, vaikkapa sitten jotkut viattomatkin joutuisivat kärsimään. Jokainen

pankkiiri, tehtailija, kartanonomistaja tai kauppamies on syyllinen siihen, että köyhälistöä on vuosikymmenet sorrettu. He ovat imeneet meidän vertamme, ja he ovat kaikki syyllisiä, sillä tänä päivänä he riemuitsivat. Mutta työläisten surupäivä on tehtävä surupäiväksi porvaristolekin. Vain ne, jotka ovat osoittaneet uskollisuutta ja lainkuuliaisuutta, säästetään. Vallankumouksen etu vaatii, että käydään voimakeinoin porvariston kimppuun. Kaikki, jotka vastavallankumouksellisina istuvat vangittuina, ovat ammuttavat kuin koirat. Koston hetki on lyönyt. Verta, enemmän verta, nyt on meidän aikamme alkaa.

Sotilailta rintamalta saapui näin kuuluva myötätunnon sähkösanoma: »On raskasta taistella tietäessään, että selkäpuolella oman piirimme keskellä kaatuvat parhaat toverimme porvariston kätyrien uhrina. Me vetoamme toverihimme: punakaartilaisiin, merisotilaihin, työläisiin. Iskekää säälimättä. Ei lakia, ei tuomiota eikä tutkintoa tarvita!»

Uritskin surmaaja, ylioppilas Kannegiesser, on polyteknikko, entinen junkkari ja tunnetun sosialivallankumouksellisen Filonenkon, Kerenskin oikean käden, serkku. Arvellaan tai ainakin koetetaan väittää, että englantilais-ranskalaisten kapitalistien edut ovat murhatyön aiheuttaneet, ja vannotaan kuolemaa englantilais-ranskalaisen pääoman kätyreille. Siinä talossa, mistä Kannegiesser etsi suojaa, oli englantilaisen klubin huoneusto, ja tätä on pidetty kyllin raskauttavana asianhaarana kotitarkastuksen toimenpanemiseksi Englannin konsulivirastossa. Täällä koh-

ðattiin kuitenkin aseellista vastarintaa, haavoittuneita oli molemmiin puolin, kaikki talon englantilaiset vangittiin ja talo miehitettiin. Sanotaan, että löyðettiin isonlaisia ase- ja viinivarastoja sekä paljon tärkeitä asiakirjoja.

Uritskin henki on jo alkanut kummitella. Punakaartilaiset käyvät järjestelmällisesti määrättyissä kortteleissa, herättävät ihmiset keskellä yötä, tarkastavat huoneuston perin pohjin ja vastaavat kysymykseen, miksi näin tapahtuu: »Kyllähän te tiedätte, tuhannen yhdestä!»

Sitten laahataan asukkaat komisaarivirastoon, heidän täytyy täyttää painettuja kaavakkeita vastaamalla kysymyksiin, millä tavoin suhtautuvat noihin kolmeen taistelevaan suurvaltaan, mainita valtiollinen ja yhteiskunnallinen asemansa j. n. e. Sitten joudutaan kuulusteltaviksi, ja ellei esiinny mitään syytä epäluuloihin, päästään muutama tunnin tutkintovankeudella.

Onko sattuma vai johtuuko se järjestelmästä, että jokseenkin samaan aikaan tehtiin murhayritys sekä Uritskia että Leniniä vastaan, kun taas Trotskin autonkuljettajan sanotaan ajaneen mitään aavistamattoman herransa tshekkoslovakien rintaman yli? Kaikkien muiden johtajien äänten joukosta ei ainakaan kuulu hänen ääntänsä, ja mitä merkitsee tuo hänen vaikenemisensa? Helfferich ei voinut istua levollisena Mirbachin tuolilla, ja Uritskin perintö käy raskaaksi kantaa. Hänen seuraajanansa mainitaan toveri Bokkea, joka aikaisemmin oli hänen oikea kätensä, miestä, jota pidetään hysteerikkona ja jonka luo tutkittavaksi tuotu vapisee tietäen, että on varma kuolema odotettavissa.

Uritski kaatui vapauden asian uhrina, jonka hän siksi uskoi. Samoin kaatuu Kannegiesser, kun hänet piakkoin ammutaan. Aavistellaan jo, kenen bolshevikijohtajan vuoro nyt tulee.

Vapaus on vielä vaativa monta veristä uhria kaikista leireistä. Koko ihmiskunta, jokainen yksityinen ihminen taistelee alituista taistelua vapauden ja riippumattomuuden puolesta. Kukin tavallaan, muttei koskaan ilman uhreja.

Sunnuntaina, hautauspäivänä, oli raitiotieliikenne seisautettu, kaikki ravintolat suljettuina. Uritskin ruumisarkku oli asetettu Taurian palatsiin ja kuljetettiin suurin juhlamenoin kaupungin pääkatujen kautta Mars-kentälle, sinne, missä vallankumouksen uhrin ja vapauden asian puolesta kaatuneet taistelijat ovat haudattuina. Tie, jota pitkin ruumissaatto oli kulkeva, raivattiin ensin huolellisesti puhtaaksi katsojista. Sivukäytävällekin ei saanut jäädä, ainoastaan läheisten katujen suihin. Vaikeata oli pitää ihmisiä loitolla, mutta heidät ratsastettiin kumoon, tai ammuttiin laukauksia ilmaan, ja se auttoi. Viittä minuuttia ennen kuin itse ruumissaatto saapuivat etujoukot, pari panssaroitua sota-autoa, muutamia sairausvaunuja ja kuorma-autoja sekä lääkäreitä ja sairaanhoitajattaria osoitukseksi, että oltiin valmistauduttu mihin tahansa. Autobiilissä seurasi punaisella olkavyöllä koristettu komissaari, joka käski ensimmäisessä rivissä olevia tarttumaan toisiansa kädestä siten muodostaakseen aidan takaapäin tunkevaa väkijoukkoa vastaan. Vihdoin saapui ratsastava bolshevikiuupseeri, joka tarkkasi rakennusten julkisivuja ja

käski sulkea kaikki avoimet ikkunat. Siten tehtiin muuten entisinäkin aikoina tsaarin ohikulkiessa ja samasta syystä: avoimesta ikkunasta lentävä pommi ei jätä mitään jälkeä sen heittäjästä.

Senjälkeen tuli itse ruumissaatto. Etunenässä astui soitto-kunta, ja senjälkeen kannettiin sellaista seppelepaljoutta, että se olisi riittänyt peittämään kokonaisen kirkkomaan. Nyt saapuivat itse ruumisvaunut kuuden mustan hevosen vetäminä ja niille asetettu kirstu punaisella verhottuna. Venäläisen tavan mukaan kannetaan kantta edellä, kirstu on siis auki, ruumis kukilla peitetty, mutta pää vapaana ja teräväpiirteiset kasvot selvästi näkyvissä. Mutta ei mitään pappeja, ei ristiä, ei kynttilöitä — nämähän ovat siviilihautajaiset. Eräällä arkulla olevista seppeleistä näkee seuraavan kirjoituksen: »Mitä enemmän porvariston vihaama, sitä rakkaampi köyhälistölle!» Arkun kummallakin puolen kulkee kunniavartio, ei punakaartilaisia, vaan jonkinlaisia husaareja, joilla on keltaisia nauhoja tummissa univormutakeissaan, punaiset housut ja punainen tupsu lakissa — kaiketikin jostakin varastohuoneesta löydetty vanha univormu. Sitten seuraa lopputon jono lähetystöjä kaupungin kaikista osista ja neuvostoista. Sotamiehiä, merisotilaita, kiinalaisia punakaartilaisia, työmiehiä ja työläisnaisia sekä näiden sukulaisia, kullakin osastolla oma soitto-kuntansa ja omat lippunsa kultaisine kirjoituksineen punaisella kankaalla tai mustalle pohjalle ommeltuine valkoisine kirjaimineen ja pääkallonkuvineen. »Jokaisesta johtajastamme tuhannen vihollispäätä.» — »Luoti ruumiiseen jokaiselle työläisluokan vi-

holliselle.» — »Velansuorituksen aika on tullut.» — »Ne murhaavat yksitellen, mutta me murhaamme joukoittain.» Siinä muutamia päivän tunnussanoista.

Mars-kentälle tultuaan jono pysähtyy, sillävälin kun ruumiskirstu kannetaan hautaan, ja saattueen jälkimäinen osa saa odottaa läheisien katujen päissä marssiakseen myöhemmin ohi. Hautauspaikalta on laitettu puhelinjohto Pietari-Paavalin linnoitukseen, jotta voidaan antaa merkki milloin kunnialaukaukset ovat ammuttavat. Tätä johtoa vartioitsivat koko sen pituudelta punakaartilaiset kymmenen askeleen päässä toisistaan.

Ruumista hautaan laskettaessa jyrähtää majesteetillinen juhlatervehdys linnoituksen tykeistä, lentokone leijailee kentän yläpuolella, saattue rupattelee ja polttaa palturia tai savukkeita. Takaani kuuluu hiljaista lorinaa: kolme poikaa siellä yhtäikaa laskee vesilätäkköön. *Les extrêmes se touchent!*¹

»Nyt ne taas ovat tahranneet Mars-kentän», huomauttaa vanhanpuoleinen rouva, kun juhlamenot ovat lopussa.

Lause innostuttaa erään läsnäolijan vastaamaan: »Kunpa se olisi ollut Lenin, niin olisin mielihyvällä itse kaivanut haudan!»

¹ Äärimmäisyydet koskettavat toisiansa.

Nevski Prospekt.

Amiraliteetin torninhuipulla näkyy olevan ihmeellinen vetovoima kaikkiin Pietarissa matkustaviin. Sen välittömästä kauneudesta saattanevat mielipiteet olla erilaiset, mutta sillä on lisäksi kaksi vihjaavan tenhoavaa ominaisuutta, joiden vaikutus on valtava. Ensiksikin on tällä kullalta kimmeltävällä solakalla tornilla harvinainen, kaikille ilmoille ja kaikissa valaistuksissa yhtä uusi ja yhtä hivelevä pintavälke, ja varsinkin sen fosforimainen kiilto, kirkkaina öinä tuntuu lumoavalta. Toiseksi se on melkein aina silmien edessä, koska se sijaitsee keskuksessa, mistä kadut säteilevät kaikille suunnille.

Kun helteisenä aurinkoisena päivänä purjehdin rantaa kohti eräällä monista pienistä nopeista Nevan aluksista, hehkuu torni valkoisena auringon säteissä kuin päärynämuotoinen sähkölamppu; liehumme koiperhosen lailla valoa kohti ja nousemme maihin amiraalikunnan rakennuksen edessä olevalle rantalaiturille. Jos kulkee amiraaliteetin takapuolelta sen julkisivun edessä sijaitsevaan puistoon, näkee edessään kadun, jonka vertaa tuskin missään muussa kaupungissa tapaa.

Uudenaikainen osa Nevskiä, kuten sitä jokapäiväisessä puheensa nimitetään, käy jokseenkin idästä länteen oikosuorana kuin ampumarata, leveänä kuin Frederiksbergin lehtokuja; se on mitaltaan puolentunnin kävelymatkan pituinen, ja toisessa päässä on sen varrella amiraalikunnan

rakennuksen julkipuoli, toisessa taas Snamenskin tori, missä on mahtava Aleksanteri III:n ratsupatsas Nikolain rautatieaseman edustalla.

Nevskin ympärille keskittyvät kaikki pääkaupungin suurimmat kirkot, pankit, hotellit, isoimmat myymälät, liikehuoneustot ja sanomalehtien toimistot; se ulottuu Talvipalatsiin ja kansallispankkiin, sen varrella on raatihuone, ent. keisarillinen kirjasto, leskikeisarinna entinen palatsi sekä paljon pienempiä merkkirakennuksia, joten se on julkisen elämän keskustana.

Nevski on Pietarin valtasuoni. Sodan ja vallankumouksen monien vaiheiden aikana on täällä voinut koettaa sen valtimoa ja todeta sydämensykinän ja kuumemäärän. Ennen niin voimakas veri on nyt ohutta ja yhä toistuneiden suoneniskemisten heikontamaa, niiden monien myrkkyaineiden saastuttamaa, jotka ovat tunkeutuneet taudista ja nälästä vastustuskyvyttömään elimistöön.

Entisinä päivinä oli täällä ylhäisön ja porvariston tyysija, ei asunto, vaan paikka, missä joka päivä oltiin huvikävelyllä tai ajettiin muhkeissa vaunuissa sekä tehtiin ostoksia komeissa myymälöissä. Kaikki kiilsii puhtaudesta, jokaisessa kadunkulmassa seisoi pelkoa herättävä poliisimies, rivi kunnia-ahoja rinnassa, ja johti liikennettä; niin pian kuin joku hevonen likasi tien, riensi kuin maasta poljettuna kadunlakaisija esille luutineen ja kihvelineen; työrattaat osoitettiin sivukaudoille, työläiset eivät saaneet kulkea katukäytävällä, kerjäläisiä ei sallittu, katukaupustelu oli tuntematonta.

Se kuva, joka sittemmin on avautunut katsojan silmien eteen, on varsin tuntuvasti muuttunut. Siinä on, kuten kaikessa muussakin, proletariaatin polttomerkki ja hillittömyyden ominainen piirre.

Raitiotievaunuja ajaa nyt hurjaa vauhtia nelitoistavuotias poika, ja ne pysähtyvät ilmajarrun vedosta sellaisella nykyksellä, että se paiskaisi matkustajat kumoon, jolleivät nämä olisi sullottuina kuin sillit tynnyriin. Useimmiten ne kuitenkin kulkevat etanan nopeudella suunnattoman elävän kuormansa painosta, mikä sisältäpäin melkein uhkaa halkaista vaunun ja ulkopuolelta jakaantuu jokaiselle ulokkeelle ihmisten pysytellessä kiinni puskureissa ja likasuojuksissa sekä riippuessa kuin viinirypäletertut vaunun neljästä astuimesta. Sellaisissa olosuhteissa päivittäin tehdyt taskuvarkaukset kohoavat lukumäärältään uskomattomiin, siitä huolimatta, että rangaistus usein toimeenpannaan ampumalla rikollinen lähimpää muuria vasten. Kasvuijässä oleville pojille on mieluista ilveilyä asettua kahden pysäkin välille ja raitiotievaunun ohimennessä lyödä hatut ihmisten päästä tai antaa näille muutamia hyvin tähdätyjä iskuja pitkillä nahkahihnoilla. Matkustajat riippuvat liian epämukavasti, voidakseen vauhdissa hypätä alas, eivätkä ohikulkijat sekaannu asiaan. Sotamiehet, jotka ennen sijoitettiin lisävaunuun, täyttävät nyt kaikkialla useimmat paikat. Joka pysäkillä kiipee vaunuun väkeä hurjasti reuhtoen kuin intiaanit, vähääkään toisistaan välittämättä. Monet hyppäävät vaunuun mieluummin sen kulkiessa, milloin vain sattuu olemaan jotakin kädensijaa,

ja tehdäkseen sen vaikeammaksi on ajajalla tapana ylimääräisesti lisätä vauhtia, milloin hän sellaista huomaa.

Ajotiellä nähdään osaksi samoja loistoautoja ja upeita vaunuja kuin ennenkin, mutta omistaja ja autonohjaaja tai kuski ovat tällä välin vaihtaneet paikkaa ajopeleissä. Jos sensijaan jonkun takavarikoidun automobiilin ohjaajana istuu merisofilas, silloin on jalkaisin kulkijain oltava nopeakäänteiset. Näille tapahtuukin usein, kuten tapahtui koiralle, joka ei ollut tottunut uusiin ajo-ohjeisiin. Auton lokasiipi paiskasi sen vierimään puolisansataa metriä katu pitkin, mutta ruhjoutuneen elukan vihlova ulvonta tukahtui melkein silmänräpäyksessä seuraavan biilin pyörien alle.

Vieraiden kansallisuuksien monien lipuilla koristettujen autojen joukossa ovat saksalaiset lukuisimmat. Uutena aineksena ovat kuorma-autot ja työrattaat. Edellisten ulkomuoto ja kulku johtaa ajatuksemme sotakenttien tankkeihin. Muonavarjoilla kuormitettuina, täynnä sotilaita ja pysäytyssä töröttäviä pistimiä, moottoriräjähdysten paukkuessa, joita usein luullaan kuularuiskutuleksi, syytäen jälestään räjähdyskaasu- ja kipinäpyrstön porhaltavat ne eteenpäin lyhyin nytkähdyksin rikkiäiseksi ajetun puusillan monien epätasaisuuksien yli hillittömästi ja uhkaavan hurjasti. — Työkärryjen raskasruumiisia, mutta nyt lopen nälkiintyneitä hevosia ruoskitaan jatkamaan matkaansa monien huutojen ja karkeain kirouksien säestyksellä. Joka päivä sortuu muutama kymmenkunta niistä katuun kuollakseen nälkäkuoleman, kuten niin monet muutkin olennot, lukuunottamatta niiden lyöttämähaavoissa kuhisevia kärpäsiä. —

Varsin verkalleen löntystävät naurettavan pienet yhdenistuttavat vuokrakärryt tietänsä. Juhta ja ajuri ovat yhtä hitaat, yhtä nälistyneet. Ajajat ovat kaiken ikäisiä, kymmenvuotiaista pojista vuotavasilmäisiin vanhuksiin asti, mutta kaikki yhtä likaisia ja tahraisia. Hevonen on tavallisesti vanha, kun nuoret ovat sotapalveluksessa. Voi nähdä tuollaisen nälkiintyneen hevosen pysähtyvän ja vaipuvan polvilleen ponnistellessaan pystyssä pysyäkseen. Jos joku ottaa vuokra-ajurin, tekee hän sen vain saadaakseen istua; sillä useimmiten pääsee kävelemällä nopeammin.

Kaiken tämän välitse punoutuu ruumissaatto, tai sattuu siinä punakaartilaisrykmentti helisevin soitoin tapaamaan uskonnollisen kulkueen, joka kantaa kirkon pyhiä lippuja ja laulaa surumielisiä virsiä. Tässä kohtauksessa Venäjän valtakunnan entisajan ja nykyisyyden mahtavimpien voimatekijöiden välillä leimahtaa soitto ja laulu moleminpuoliseksi hehkuvaksi vihaksi.

Sama sekasorto, joka kaikkinaisen poliisivoiman tai miliisin puutteessa vallitsee ajotiellä, leviää molemmille jalkakäytävällekin. Lukuunottamatta jonoja, jotka yötä päivää piirittävät eräitä myymälöitä, vallitsee sivukäytävää kerjäläisten ja katukaupustelijain parvi, joka hyökkää ohikulkijaa nylkemään. Vapauden nimessä rehoittavat kerjäläiset repeytyneellä asfaltilla kuin myrkkysienikerros vesiperäisessä metsässä. Siinä näemme »miehen, joka on kaivautunut maahan», toisin sanoen, on ilman aliruumista ja senvuoksi tekee sellaisen vaikutuksen seisoessaan nahkapieluksella, mikä suojelee hänen ruhontynkäänsä. Hän

»käy» asettamalla kätensä eteenpäin ja keikauttamalla tyypistetyn ruumiinsa käsivarsiensa välitse. Tuo on varsin yleinen ja vaihteleva tyyppi. Toiset samanlaiset rujot työntävät itseään eteenpäin puualustalla, mikä kesällä on pyörillä ja talvella jalaksilla varustettu. Toisilla taas on alaraajat, mutta ne ovat rammat ja voimattomat; ja istuen sääret suorassa edessään he verkalleen työntäytyvät käsivarsillaan eteenpäin. Sellaisia tapaa joka silmänräpäys, ja lukuisat sokeat, jotka haparoivat sauvan varassa, joutuvat kulkijan tielle tai töyttäävät häntä vastaan hänen itsensä seisoessa paikallaan. Kykenevämmät rungot seuraavat ihmistä ihmeteltävän nopeasti ja vetoavat näiden toveruustunteisiin.

Seiniä vasten nojaten istuskelee vanhoja naisia, ehtyneillä rinnoillaan pieniä lapsia; kaikenlaiset raajarikot näyttelevät rujouttansa, joku kiinnittää huomiota itseensä soittamalla kelloa, nuori, räpsyihin puettu tyttö tarttuu itseänsä kurkkuun, korahduttelee käsittämättömiä ääniä ja uskottelee joka päivä samalla aikaa ja samassa paikassa, että hän juuri nyt on sortumaisillaan nälkäkuoleman uhriksi. Ei säästetä kyöneleitä, rukouksia eikä ristinmerkkejä, ja siekutiteilijälle olisi siinä runsaasti ainehistoa teeskentelyn ja mukailun kekseliäisyyttä ja laajuutta tutkiakseen. Mutta tuota ei venäläinen voi heltymättä katsella, ja sitäpaitsi on tässä sopiva tilaisuus päästä monista likaisista pikku-seteleistä ja paperimerkeistä, joita ei sentään henno poiskaan heittää. Tuntuu aika lystikkäältä, kun näkee köyhän vaimon antavan säästörahoistaan, mutta ensin varovaisesti kysyvän kerjäläiseltä, voiko tämä antaa rahasta takaisin.

minkä almunanoja erittäin kernaasti tekee, varsinkin kun hän tässä tapauksessa usein on varakkaampi kuin antaja. Kun minun kimppuuni on hyökätty, olen toisinaan itsekseni miettinyt: Jumala ties, kummalla meistä on isompi kassa, ja usein tulen ajatelleeksi Conan Doylen kertomusta »Halkihuulisesta miehestä».

Mutta on aina jotakin uutta, mikä herättää huomiota ja johtaa ajatukset toisaalle. Kirkuen ja rähisten kilpailvat keskenään uusi ja vanha katukaupustelija-tyyppi, proletaari ja »bourgeois». Kaukasialaisen kengänkiilloittajan kumikorot, jotka heti asetetaan jalkineeseen, tekevät hyvin kauppansa; hän toimii seppänä ja kengittää odottavien herrojen ja naisten ylöskohotetut takakaviot. Kiinalaiset tarjoavat kaupaksi nahka- ja paperitavaroitaan tai tekevät taikatemppuja. Lapsia vilisee ympärinsä myymässä savukkeita ja tulitikkuja kolmestakymmenestä kopeekasta laatikko tai sokeria, joka maksaa ruplan pala. Pieni tyttönen on levittänyt Nürnbergin-rihkamansa porraskivelle ja istuu hiljaa sen vieressä lukien venäläistä lukukirjaansa. Kirjainmyyjä koristaa kiertävän kauppakojunsa ikkunan, irtolaiset kaupitsevat kaakaota, taskukelloja ja kaikenlaista varastettua tavaraa. Sitten ovat vielä sanomalehtien myyjät, jotka tänään säteilevät kilpaa auringon kanssa. Jokainen siihen ammattikuntaan kuuluva tietää nimittäin kokeemuksesta, että vaikka venäläinen, joka ahneesti lukee sanomalehtiä, uhmaa luotituiskua ja kuolemaa saadakseen lehtensä, pakenee hän kiireimmiten katon alle, jos pilvien herra lähettää sadekuuron, jolloin märät kadut äkkiä tyhjentyvät ihmisistä.

Useimmat kuitenkin ostavat lehtensä vanhalta virasta eroitetulta everstiltä tai hyvinpuetulta sivistyneeltä naiselta. Yhteinen haaksirikko on tuonut myötänsä tasarvoisuusperiaatteen myöskin monien porvarillisten keskuuteen, ja parempiosaiset tekevät voitavansa, jotta eivät ärsyttäisi esille — muutoin sopimatonta ja hyödytöntä — häpeäntunnetta. Paitsi sanomalehtiä ovat näet myöskin kukat ja leivokset sellaista tavaraa, mitä nämä kernaamin valitsevat myytäväkseen. Vaikka leipää ei ole saatavissa, tarjoillaan perin runsaasti leivoksia, jotka maksavat viidestä kymmeneen ruplaan kappale.

Eräässä kadunkulmassa, josta joka päivä kuljen ohitse, seisoo harmaahapsinen kenraalinleski, entinen hovinainen. Kiittämällä hänen hiekkatorttujansa saan hänet kohottamaan yksityiselämänsä suruharsoa. Hän eksyy murheelisiin mietteisiin menneisyydestä ja nykyisyydestä sekä toivottoman tulevaisuuden suhteen. Nähdessään pienen tanskalaisen lippuni rintapielessäni hän käy vielä puhelellisiksi, kertoo sisaresta, joka on naimisissa Kööpenhaminaan paenneen venäläisen tehtailijan kanssa, kirjeistä, joita hän saa, ja kuvittelee Tanskaa käsittämättömäksi paratiisiksi ruuan runsauteen ja moninaisuuteen sekä hintojen naurettavaan hukeuteen nähden. »Kunpa voisi matkustaa sinne!» huokaa hän. — Jokaiselle venäläiselle on melkein käsittämätöntä, että ulkomaalaiset, joilla toki on tilaisuutta matkustaa, viitsivät jäädä tähän kaikkien hyvien jumalien hylkäämään kaupunkiin.

Ihmisvirran mukana kuljet edelleen, väistät katukäytävällä mahallaan makaavaa, kasvoineen omassa oksennuk-

sessaan rypevää miestä, jota ei kukaan hoivaa. Hänhän on toki silminnähtävästi saanut jotakin syödäkseen, sillävälin kun monet hiljaa tuupertuvat nälän näännyttäminä.

Kävelijät muodostavat kokoomuksen kaikenlaatuisia olentoja ja rotuja. Sekava virta sotilaita, matruuseja, työläisiä, keinottelijoita, huijaajia, nousukkaita ja ilmeisesti todellisia säätyläisnaisia, joskus pirskahdus vakavaraisimpia liikemiehiä sekä ulkomaalaisia. On vaikeata tunkeutua tämän markkinapaikan lävitse, ja jos on kiire, niin on parasta kulkea ajotietä pitkin. Talojen julkipuolet ovat ripustetut täyteen ilmoituksia, melkein pelkkiä huvittelulaitosten reklaameja. Miehen korkeudelta ne ovat yhtenäisenä seinäverhona Nevskin toisesta päästä toiseen. Pari minuuttia senjälkeen, kun joku ilmoitus on kiinnitetty seinään, tulee toinen ja ripustaa uuden sen päälle. Bolshevikit puolestaan koettavat saada niitä poistetuiksi, mutta ne versovat yhä uudelleen kuin rikkaruohot. Monista myymälöistä, joiden ohi vähitellen olemme kulke-neet, ovat useimmat suljettuina ja luukut ikkunoissa parempia aikoja odotettaessa, toiset taas pitävät kauppansa suljettuina kuumimman kesäkuukauden ajan. Loput pitävät rikkilyötyjen ja läpiammuttujen ruutujen takana näytteillä niitä harvoja tavaroita, joita vielä voidaan hankkia tai on varastossa. Seuraavassa luvussa tähystelemme hiukan noita ikkunoita ja pistäydymme sisällekin.

Vihdoin seisomme vastapäätä Nikolain aseman rumaa likaisenharmaata julkisivua, minkä ulko-ovea piirittävät sekä ylhäiset että alhaiset, jotka huolellisesti valikoituine omai-

suuserineen pakenevat pois kaupungin nälästä ja taudillisuudesta ihanampia ja rehevämpiä laitumia kohti.

Päivä päivältä katoaa kaupungista erä sen elävää elämää. Ainoastaan vuorokauden kiireisimpinä hetkinä leimahtaa esille kipinä sen entistä tulta. Jo aikaisin illalla ovat kadut ihmisistä tyhjät. Jos kävelee yksinään valoisana yönä noiden mykkien muuriröykkiöiden keskellä, niin silloin käsittää, kuinka suurkaupunki voi näyttää kivikkoerämaalta. Täällä on niin autiota kuin jouluaattona Kööpenhaminan kaduilla; mutta täältä puuttuu vielä palvelijakin.

Niin, veri ei ole ainoastaan tavattoman ohutta, — se on juoksemaisillaan kuiviin.

VII

Ostoksilla.

Nevskin vilinässä kohtaan äkkiä vanhan tuttavan. Hän on amerikalainen, kansainvälisen sotavankien avustusjärjestön sihteeri ja tulla touhusi keväällä kuin ruokorämeen lävitse tukeutuva virtahepo. Mitkään vastukset eivät kyenneet pysähdyttämään häntä matkallaan Atlantin ja Pohjanmeren yli, Skandinavian ja Suomen lävitse, jossa jälkimmäisessä maassa kansalaissota juuri kiihkeimmillään riehui, sekä sitten eteenpäin Venäjän halki erääseen eteläisimmistä kaupungeista, jonka hän jätti sen jälkeen kun tshekko-slovakit olivat sen vallanneet. Sitten hän sukeltaa

esille Pietarissa, mihin hänen on määrä jäädä joksikin aikaa. Tukholmaan hänen on täytynyt jättää matkalaukku, toinen meni pohjaan seuraavassa höyrylaivassa Pohjanmerellä ja hänen muut matkakapineensa ovat tasaisesti jaettuina erinäisiin venäläisiin kaupunkeihin sisäisellä rintamalla. Onpa hän ollut kyllin kevytmielinen mennäkseen matkalla avioliittoonkin pienen venakon kanssa, ja nyt hän on täällä melkein ilman välttämättömintä, ja hänellä on samat kysymykset ratkaistavinaan kuin aikanaan ensimmäisillä esi-isillämme, nimittäin saada jotakin vatsaansa, vaateriepua ruumiinsa verhoksi ja katto päänsä päälle.

Amerikalainen ottaa monet asiat ihmeellisen, melkeinpä lapsellisen luonnolliselta ja suoralta kannalta. Ilmenee usein, että hän ajaa lävitse suunnitelman ja ratkaisee ongelman, joka meistä muista, ennakkoluulojen kahlehtimista, näyttää mahdottomalta. Hänestä kysytään kaikessa vain päämäärästään tietoista tarmoa. Tämä voi aikaansaada ihmeteltäviä tuloksia, mutta sen ehtona on oma vapaa kehityksensä ja jotakin työskentelyainesta. Mutta nyt vapauden uusimmille saavutuksille tultuaan ja mitä laajimmalla toimintavapaudella ja runsailla rahavaroilla varustettuna hän on sidottu käsistä ja jaloista, ja hänen edessään on tähän asti tuntemattomia vaikeuksia. Hänellä on valta tehdä melkein mitä vain tahtoo, mutta olosuhteet eivät salli hänen tehdä yhtään mitään. Hän voi panna liikkeelle taivaan ja maan, mutta siitä ei ole vähintäkään apua.

Mitä hänen ruumiillisiin tarpeisiinsa tulee, asuu ja ateroitsee hän toistaiseksi hotellissa, jotenka hänen päähuolenaan tällä hetkellä on, miten saisi itselleen uuden vaa-

tekerran. Kun hän ei omista muuta kuin mitä hänellä käydessään on yllään, saattaa käsittää, että siitä koituu laaja retkeily, jolle minä tarjouduin oppaaksi.

Voinen tässä liittää kuvaukseeni muutamia huomautuksia korttijärjestelmästä, mikä vallitsee miltei kaikilla aloilla. Saaðakseen itselleen nuo eri kortit täytyy olla asunut täällä vähintään kuukauden. Sitten on varsin vaivaloista, monimutkaista ja aikaa kuluttavaa käydä niitä talokomitealta ja korkeammilta virastoilla hankkimassa. Ja kun ne vihðoin ovat taskussa, on harvinaista, että niillä mitään saa. Useimmat eivät niihin ylimalkaan luotakaan, sillä sieltä, missä jotakin on myytävänä, sitä melkein aina saa pelkällä rahalla.

Alkaaksemme perustasta menemme ensin kenkäkauppaan. »Walk over shoe store» ei voi meille tarjota muuta kuin kengännauhoja ja kiilloitusainetta, minkävuoksi astumme viistoon Nevskin yli »Gostinni Dvorin» rakennusryhmää kohti, jossa kolmelta sivulta kaarikäytävän ympäröimänä sijaitsee joukko muhkeimpia myymälöitä, pukimoita ja kultasepäniikkeitä. Nyt on luukut joka kolmannessa ikkunassa, muut ovat puolittain tyhjät, ja hienon maailman yleisöä, joka tänne ennen iltapäiväkuhertelullaan pistäysi vilvoittelemaan, ei enää näy.

Meille näytetään koneella ommeltuja herrain jalkineita 385 ruplan hintaisista alkaen. Naisten jalkineet ovat tuntuvasti kalliimpia, varsikengistä pyyðetään noin 600 ruplaa ja lyhytvartisista 450 ruplaa, mutta menekki on silti suuri; pian ne nimittäin loppuvat, eikä venäläinen mittaa ihmistä kiireestä kantapäähän, vaan päinvastoin. Valmiita

vaatteita ei enää ole saatavissa, ja jatkamme senvuoksi matkaamme räätäilille, missä tuhannella viidelläsadalla ruplalla vielä voi saada teetetyksi puvun. Mutta onni ei meitä suosi, sillä me saavumme päivää liian myöhään. Bolshevikit puuhaavat parillaan kangas- ja tehdastavarain laskemista, jonkavuoksi niihin toistaiseksi ei saa koskea. Sitten on tarkoitus, että räätälillä on hallussaan valikoimamalleja, joiden mukaan hän lähettää tilauksensa keskuskomitealle, mikä luovuttaa hänelle kankaan ja luultavasti määrää sekä hinnan että räätälin työpalkan. Kun kerätyt tavaravarastot ovat lasketut, lähetetään osa niistä maaseudulle syömäviljaan vaihdettavaksi.

Samasta syystä olemme estetyt ostamasta paitoja ja alushousuja ja saamme tyytyä merkitsemään hinnat, mitkä kummistakin vaihtelevat 75 ruplan tienoilla. Sukat maksavat viidestätoista kahteenkymmeneen ruplaan pari, pehmeät kaulukset noin 72 ruplaa tusina; jäykät ovat hiukan huokeampia, mutta kaikki kysytyt numerot ovat jo kauan sitten loppuunmyytyt. Edes nenäliinatusinaa emme voi ostaa, vaikkapa haluaisimmekin maksaa pyydetty sata ruplaa. Sensijaan tarjotaan meille ylijäänyttä pyjama-paria kolmestasadasta ruplasta, koskemme näy välittävän samalaisesta silkkisestä yöpuvusta, mistä mitä viattomimmin naamoin vaaditaan yhdeksääsataaviittäkymmentä ruplaa.

Vaikka amerikalaisen hämilleen saattaminen on vaikeaa, voin hänen vaihtuvista kasvonilmeistään lukea, että hän vähitellen alkaa käsittää olevansa tässä aivan uuden ennätyksen, maailman hintarekordin, todistajana. Saadakseni hänet siitä yhä varmemmin vakuutetuksi, kuljen

hänen kanssaan eteenpäin myymälästä myymälään, rekordista rekordiin. Kas tässä, ystäväni, olkihattu maksaa 40 ruplaa, pehmeä huopahattu 100 ruplaa, kankea 80 ruplaa. Jos mielitte ostaa parin silkkisukkia rouvallenne, täytyy teillä olla kärsivällisyyttä, sillä ne ovat harvinaisia kuin kosteikot erämaassa, mutta maksavat silti vain 75 ruplaa. Helpommalla sensijaan pääsette, jos ostate pienen pullollisen ranskalaista hajuvettä. Hajuvesivarastot ovat vielä niin runsaat, ettei tarvitse pulittaa sadan ruplan yli edes väärentämättömästä tavarasta. Ja nyt esitän teille, että jo edeltäpäin luovutte väkinäisen ylimielisestä naamioistanne ja sensijaan höllennätte naurulihaksenne leveään irvistykseseen, sillä tässä näette jotakin, mitä kukaan ihminen, jolla on huumorin lahjaa, ei voi vastustaa. Näitä verrattomia silkkikravatteja voitte saada omiksenne, minkä viidellä-yhdeksällä, minkä sadalla, minkä sadallaviidelläkolmatta ruplalla.

Kiertokulullamme käännyimme suurta upseeriston kaupahuonetta kohti, mikä vastaa meidän *Magasin du Nord*-iamme. Ammottava tyhjyys tuijottaa vastaamme. Useissa osastoissa on myynti kokonaan lopetettu. Ulosmennes-
sämme kuljemme urheiluosaston ohi, missä jokunen määrä jälellä olevia polkupyöriä on myytävänä tuhannen ruplan polkuhintaan kappaleelta. Mutta inhimillinen mukautumiskyky on hyvin taipuisa, eikä amerikalainen enää kummastele. Kuriositeettina näytän hänelle yhden niitä lukemattomia toimistoja, jotka parin viimekuluneen kuukauden aikana ovat puhjenneet maasta. Määrättyä prosenttia vastaan myyntihinnasta porvaristo myyttää täällä omaisuut-

taan voidakseen elää. Se on hiukan edullisempaa kuin panttilainakonttoriin vieminen; ensiksi uhrataan hopeat, porsliinit ja kalliit koristeet, viimeiseksi kaikenlaatuisia käytännöllisiä esineitä ja pikkukoruja. Kun maku ja taide-tajunta lievimmin sanoen ovat jotakuinkin epävarmat, saa sen vaikutelman, että joku ilvehtijä on vaihdellut hinnat eri esineissä. Asiantuntija, jolla on selvillä eroitus Sèvresin porsliinin, mukailujen, fajanssien ja Nürnbergin rihkaman välillä, saattoi alussa tehdä verrattomia löytöjä. Nyt ovat hinnat kaikesta useita satoja prosentteja tavarán maksimiarvoa korkeammat.

Eräältä katukaupustelijalta ostamme pari Yrurac-leivosta kolmella ruplalla kpl. ja asetumme erääseen kahvilaan filosofeeraamaan mesivesi-lasin ääressä. Koska ystäväni ei ole saanut mitään käsitystä liikehengestä säännöllisempien olojen aikana, jolloin tavarain myynti vielä oli sallittua, liitän päivän kokemuksiin pari selitystä siinä suhteessa. On nimittäin olemassa eräitä mielenkiintoisia, ajanhengelle ominaisia piirteitä. Myyjistä näkyy olevan kokonaan samantekevää, saavatko jotakin kaupaksi vai eivätkö. Jos jossakin liikkeessä kysyy, onko silkkikangasta, vastataan silmänräpäyksessä esimerkiksi: »Kyllä, muttei mustaa.» Voihan ajatella, että ostaja halusi juuri senväristä silkkiä ja että myyjä siis oikein arvattuaan asian heti pitemmittä mutkitta pääsisi hänestä eroon. Kuulee tuon tuostakin sanottavan, että muka ei ole jotakin tavaraa, minkä ostaja omin silmin näkee ja ottaa alas hyllyltä enemmän tai vähemmän todellisesti kummastuneen myyjän nenän edessä. Milloinkaan en vielä ole onnistunut saamaan ketään vai-

vautumaan siihen määrin, että toisi jonkun ikkunalle näytteiksi asetetuista tavaroista. Asetetaan esille jotakin samanlaatuista ja kysytään: »Haluatteko ottaa sen vai ettekö halua?» Eikä siinä ole hyvä liian kauvan miettiä ja vitkastella, jos ehdottomasti on sen tarpeessa, koska on vaara tarjolla, että se myydään pois eikä sitten enää ole saatavissa, tai myöskin saattaa hinta pian senjälkeen kohota monikertaiseksi. Niinpä kerran aamupäivällä kello kymmenen tienoissa kysyin erään tavarán hintaa, mikä minulle ilmoitettiin kahdeksaksi ruplaksi. Kello kahdelta toista lähetin sitä noutamaan, mutta nyt siitä pyydettiin kymmenen ruplaa. Kello kahdelta saavuín itse todeten sen maksavan kaksitoista ruplaa; ja pidettiin maailman luonnollisimpana asiana, että sen hintana kellon neljää lyödessä oli neljätoista ruplaa.

Ystäväni kiirehtää tilaamaan vielä toisen lasin hunajavettä ennenkuin senkin hinta korotetaan. »Älkää sentään huoliko etsiä minulle sitä asuntoa», sanoo hän. »Minä sain valita Pietarin ja Pariisin välillä, ja luulenpa, että muutan päätökseni!».

VIII

Elanto-olot.

Samaran ja Saratovin seutujen kuvernementeissa oli viime vuonna neljän vuoden vilja kajoamattomana ja uhkasi mädäntyä. Pitkin Venäjän valtakunnan vielä koskemattomia osia on aina edellisen vuoden elonkorjuusta

jällellä viljavarastoja, jotka toistaiseksi riittäisivät karkoitamaan kaiken puutteen. Yhdessä ainoassa Voroneshin kuvernementin piirikunnassa on samaten edellisen vuoden sadosta kylliksi jällellä riittääkseen leipäviljaksi Moskovan ja Pietarin väestölle koko vuoden ajaksi.

Kun asukkaiden enemmistö, varsinkin suurkaupungeissa, kaikesta tästä yltäkylläisyydestä huolimatta kuitenkin näkee nälkää, riippuu se alkuaan hallintokoneiston erinäisten osastojen turmeluksesta ja kahnauksesta.

Sen lisäksi tuli liikevälineiden täydellinen rappeutuminen, kun uutta kalustoa ei voitu hankkia eikä vanhaa korjata. Jos rautatievaunulle sattuu pieninkin vaurio, ajetaan se sivuraiteelle ja jää siihen hyödyttömänä törröttämään. Polttoaineeseen ei riitä, ja nykyään lämmitetään yksinomaan haloilla. Käytettävissä olevasta vaunumäärästä vaaditaan suurin osa sotajoukkojen kuljetukseen, ja niin jää vain suhteettoman pieni erä tavarankuljetukseen, matkustajaliikkeestä puhumattakaan.

Kaiken lopuksi tuskin saadaan talonpoikia enää luovuttamaan viljaa kauniista sanoista tai runsaasta maksusta, sillä äsken saavutetuilla rikkauksillaan he eivät voi hankkia itselleen niitä teollisuustuotteita, joita tarvitsevat; ja varsinkin niitä maanviljelyskoneita ja tehdastavaroita, joita he nyt nimenomaan vaativat vastikkeeksi, on tavattoman vaikeata heille toimittaa.

Tämän seurauksena on sellaisessa kaupungissa kuin Pietari, joka sijaitsee verrattain autiolla nummella ja kauimpana kaikista alkulähteistä, täytynyt toimeenpanna perin laaja korttijärjestelmä, eikä edes ole voitu hankkia

noitakaan niukkoja annoksia, vaikka ne kuulunevat maailman pienimpiin.

Jokaisella henkilöllä on kaksi elintarvekorttia, nimittäin leipäkortti ja tuotekortti. Päivittäinen leipäannos hupeni vähitellen kahdeksanteenosaan ven. naulaa (50 grammaan), ja kun tätä määrää ei kernaasti voitu enää vähentää, on toisinaan varastojen ollessa riittämättömät täytynyt lopettaa annokset kokonaan tai on korvaukseksi jaettu kuivattua kalaa tai ryynejä. Vihdoin toimeenpanivat bolshevikit eniten suosittujen järjestelmän, jonka mukaan väestö jaettiin neljään luokkaan. Täten luetaan ensimmäiseen luokkaan työmiehet ja sotilaat, toiseen myymäläin ja toimistojen alemmat henkilökunnat, kolmanteen lääkärit, hammaslääkärit, entisen hallituksen alempiarvoiset virkamiehet, käsityöläiset, itsenäiset pikkukauppiaat y. m., neljänteen *bourgeoisie* eli porvaristo — hiukan häilyvä käsite. Käy ilkeämielisiä huhuja, että on vielä viideskin luokka, niin sanottu 00-luokka, johon kuuluvat herrat Lenin, Trotski ja kaikki komisariat. Näiden annoksien suuruus on kuitenkin tuntematon, koska ei niitä, kuten muita, joka päivä ilmoiteta sanomalehdissä.

Niinpä esimerkiksi elokuun 15. päivänä jaettiin leipäkuponkeilla seuraavat määrät: 1:lle luokalle puoli naulaa leipää, 2:lle neljännesnaula leipää, 3:lle kahdeksannesnaula kuivattuja vihanneksia (sellaisia mitä sotamiehet rintamalla nimittävät »ruostuneeksi piikkilangaksi») sekä viisi silliä, 4:lle vain viisi silliä.

Tämä on hyvä keskimääräisesimerkki. On ollut päiviä, jolloin ei edes ensimmäinen luokka ole saanut leipää tai

milloin saatu leipä on syötäväksi kelpaamattomana palautettu. On ero leivällä ja leivällä, varsinkin milloin oljet ja hampunsiemenet ovat olleet melkoisena tekijänä taikinaassa.

Tuotekorteilla, jotka sisältävät kuponkeja lihaa, silavaa, vihanneksia, voita, sokeria ynnä muuta varten, saivat ensimmäiseen luokkaan kuuluvat heinäkuussa naulan voita ja puoli naulaa sokeria, muut murto-osia siitä.

Ei siis ole ihmeellistä, että ne varattomat, jotka eivät suostu kirjoittautumaan punakaartiin, kuolevat nälkään. Tosin saattoi vielä hiljattain mennä Astorian hotelliin — ennen kaupungin uhkein hotelli — ja erityistä korttia vastaan sikäläisessä kansankeittiössä nauttia kolme ja puoli ruplaa maksavan bolshevikipäivällisen. Mutta kuka voi elää kahdella ruokalajilla päivässä, kun annoksina on vain lautasellinen kaalilientä ja palanen kalaa tai kasvispiirakkaa, kaikkea tätä perin niukalti, ilman leipää ja ilman perunoita?! Koleeratapaukset pakottivat sulkemaan tämän sekä useita muita kansankeittiöitä, ja jonot jälellä olevien edessä kasvavat yhä isommiksi annosten pienentyessä. — Ja kuitenkin ovat kummastuttavan monet nähtävästi varakkaita, pitelevät viljalti rahoja, jäävät tänne ja tulevat jollakin ihmeellisellä tavalla toimeen.

Täyteläistä kukkaroa kylläkin kysyy sekä ravintolassa syöminen että oman talouden pito. Varsin vaatimattoman ravintolapäivällisen voi vielä saada viidellätoista ruplalla. Yhtenä ruokalajina on aina kaali- tai kalalientä, toisena hiukan kalaa, hakattua lihaa tai aivan yksinkertaisesti kuusi perunaa kastiketilkassa. Monet nauttivat

sen keveänä aamiaisena, varakkaamman, mutta kuitenkin kohtuullisen liikemiehen kernaammin tilatessa *à la carte* kahdenkymmenen ruplan kala- tai liharuuan, hyvin harvoin omeletin. Tämän lisäksi hän ostaa pienen palasen leipää suorittaen siitä 5 ruplaa ja juo lasin olutta, mikä maksaa 7 ruplaa. Täten hän elelee päivällisaikaan asti, kunnes on sulkenut toimistonsa, ja jos on vähään tyytyväinen, nauttii viidelläkolmatta ruplalla kolme pikku ruokalajia ja juo kupin kahvia päälle. Nämä kaksi ateriala täytyy kuitenkin täydentää voimakkaalla murkinalla tai illallisella, esim. kaakaolla ja leivällä tai puurolla, jotta ylimalkaan voi tuntea itsensä jotakuinkin ravituksi ja saa tarpeellisen määrän lämpöyksiköitä. Sellaisessa tapauksessa ei auta, että syö 60 ruplaa maksavan ensiluokan hotellipäivällisen parin lisäännoksen, sillä ruoka on kaikkialla samaa — laihaa ja ilman todellista ravintoarvoa.

Surkuteltavimmassa asemassa on poloinen perheen äiti, joka tarvitsee kaiken tarmonsä ja kekseliäisyytensä saadaakseen käyttörahansa riittämään, varsinkin jos kuuluu neljänteen luokkaan, missä viisi pientä silliä on ravintojärjestelmän kulmakivenä. Hänen täytyy nousta aikaisin aamulla, ennenkuin musta sika syö eväät, ollakseen jollakulla etukaupungin asemalla ennen ensimmäisten aamujunain tuloa. Täällä taistellaan maitoerästä, minkä uutterat maalaiset joka aamu tuovat lähitienoolta. Samassa silmänräpäyksessä, kun tuollainen talonpoikaisvaimo astuu junavaunusta, hyökkää hänen kimppuunsa kiirehtivä joukko; ripeimmän tarttuessa takaapäin hänen hameeseensa ja seuraavien pidellessä kiinni toinen toisestaan pysyäkseen

vuorossa lähdetään kulkemaan hanhenmarssissa asematorille, missä tyhjäät sangot ostajien toraillessa ja töykyissä täyttyvät kallisarvoisella nesteellä, joka maksaa 4 ruplaa tuskin kolme lasia vetävältä pullolta.

Useimmat maalaiset myyvät tuotteensa kuitenkin mieluummin kauppatorilla paremmin järjestettyjen olosuhteiden vallitessa. Kaupungin isoimmalle torille ovat vihannesten myyjät järjestyneet luhistumaisillaan olevien likaisten ja pahanhajuisten kauppahallien edustalle. Tanskalainenkin perheenemäntä tekisi ristinmerkin kuullessaan tämänlaatuista torihintoja: Perunat maksavat 3 ja $3\frac{1}{2}$ ruplaa naula, valkokaali 2 ruplaa 80 kopeekkaa naula, pieni kukakaalinpää 3 ruplaa, retiisit 2 ruplaa nippu, porkkanat 4 ruplaa nippu, sipulit 5 tai 6 ruplaa naula, tomaatit 1, 2 ja 3 ruplaa kappale, kymmenkunta sientä 7 ruplaa, pienet kurkut 75 kopeekkaa kappale, omenat noin 3 ruplaa kappale, karviaismarjat $5\frac{1}{2}$ ja 6 ruplaa naula, mustat viinamarjat 4 ruplaa naula, vadelmat $4\frac{1}{2}$ ruplaa naula, mansikat 4 ja $4\frac{1}{2}$ ruplaa naula, punaiset viinimarjat 3 ruplaa naula.

Lihanmyyjäin kauppasuojat ovat kokonaan tyhjäät. Jos menee välikäytävälle ja vilkaisee tyhjien ja suljettujen puotien isojen ristikko-ovien lävitse, johtaa vastaan lemahtava raa'an ja puolipilaantuneen lihan haju ajatukset eläintarhojen petoeläinhäkkeihin siihen aikaan, kun eläimet oleskelevat naapurihäkeissä yleisön puolella. Uloskäytävän luo kerääntyy joitakuuta sivullisia, jotka tarjoavat kaupaksi erilaista lihaa noin neljästätoista ruplasta, makkaroita kolmestatoista ruplasta, juustoa yhdeksästätoista ruplasta,

joskus voita kahdestakymmenestä ruplasta naulan, ja harvoin munia, jotka nykyisin maksavat vähintään 2 ruplaa kappale. Vain kalahalli on säilyttänyt hiukan entisaikaista elävää leimaansa, sillä kalat hallitsevat nyt markkinoita. Sivistyneen ihmisen aisteihin tekee hallin sisusta vastenmielisen vaikutuksen. Heti ovella tuoksahtaa nihkeä ja pahanhajuinen ilma vastaan, ja on ellottavaa nähdä, mitä täällä ihmisravinnoksi kaupitaan. Siinä on isoja kaikenlaisilla kalanjätteillä ja sisälmyksillä täytettyjä tynnyreitä, likaisia pinkkoja kuivattua kalaa, jota väestön köyhin osa syö heti paikalla seisaaltaan, ensin kiskaistuaan nahan pois, vasuja, jotka sisältävät pikkuruisia kaloja, ei rappoja isompia, mistä keitetään lientä ja mitkä maksavat neljä ruplaa naula, sekä lukemattomia lajeja venäläisiä kaloja, kaikensuuruisia, jopa kolmenkin metrin mittaisia, limaisia, kuolleita ja vastenmielisiä. Kalan keskihintana on noin 9 ruplaa naulalta. Savustettu kala on melkoista kalliimpaa: hienoimmat lohilajit maksavat Nevskin herkkukaupoissa 30 à 40 ruplaa naula.

Lisäämällä pari ruplaa torihintoihin saamme myymälähinnat. Eräässä liikkeessä Nevskin varrella otetaan puolenviidettä ruplaa keskikokoisesta tomaatista, 2 ruplaa parin tuuman mittaisesta kurkusta, rupla yhdestä ainoasta sipulista. Täällä tavalliset pienet vihertävät juustot maksavat 4 ruplaa. — Kahden naulan säilykerasiat maksavat seuraavat hinnat: herneet, pavut ja päärynät 22 ruplaa, aprikoosit 24 ruplaa, ananas 30 ruplaa. Eräaseen välitykliikkeeseen on asetettu myytäväksi äsken hillottuja (soke-roituja) mansikoita viidestäkymmenestä ruplasta. — Suu-

rella vaivalla voi toisinaan kiertoteitse keksiä vähäisiä eriä suklaatia 60 à 80 ruplaa naula, 40 à 60 ruplan hintaista kaakaota, 40 ruplaa maksavaa teetä ja 28 à 30 ruplan sokeria. Sensijaan on runsaasti tarjolla enemmän tai vähemmän väärennettyä saksalaista sakariinia, sekä kiloittain että 1 ¹/₄ gramman paketeissa, joihin painettu »Verkaufspreis 25 Pfennig» on laskettu noin 4000-prosenttisen kurssin mukaan. Täkäläiset vähät nisujauhoerät ovat tähänasti käytetyt pikkuleivoksiin, joiden myynnin bolshevikit nyttemmin ovat kieltäneet. Vehnäjauhojen hintana oli vähintään 20 ruplaa naulalta, kun sitävastoin ruisjauhoja voi keksiä 13 à 15 ruplan hintaan.

Näiden lukujen perusteella voi päättää, minkälaiseksi perheen menoarvio nousee. Sellaista ei kukaan ole ollut halukas minulle esittämään. Täytyy rikkoa lakia, kulkea »takateitä», kaupitella ja keinotella elääkseen — ja kuitenkin kulkea puolinälissään. Eletään tuttavuussuhteiden ja suhdeketjujen avulla, jotka johtavat sekä ulos maakyliin asti että sisäänpäin bolshevikien varastohuoneisiin. Vain sillä tavoin on mahdollista, että ihmiset elävät kuuden-, seitsemäsadan ruplan tiedetyllä kuukausipalkalla. Ja kuitenkin on henkilöitä, jotka elävät puolellakin, joiden täytyy päivät pääksytysten tyytyä viitiseenkymmeneen leipägrammaansa, pieneen sillierään ja lautaselliseen kaalientä ja jotka sunnuntaisin retkeilevät kaupungin ulkopuolelle etsiäkseen metsiköistä syötäviä sieniä. Tämä on käsittämätöntä ulkomaalaiselle, joka — syöpä hän mitä tahansa tai järjestääpä hän olonsa miten hyvänsä — ei

hevin tunne itseänsä kylläiseksi suorittamatta ravinnostaan viittäkymmentä ruplaa päivässä.

Jok'ainoan henkilön täytyy päivittäin uhrata osa ajastaan ja ajatuksistaan ruokakysymyksen vaihteleviin mahdollisuuksiin, voimiensa mukaan käyttää hyväkseen jokaista tilaisuutta ja puolestaan ponnistella, jotta perhe henkensä pitimiksi saa jotakin suuhun pantavaa. Tämä pikku-seikkoihin kohdistuva kamppailu on niin läpitunkevaa ja niin yhteistä kaikille, että se painaa lamauttavan leimansa yhteiskuntaan ja sen ylimpään johtoon. Bolshevikien taistelu on nyt kirjaimellisesti taistelua jokapäiväisestä leivästä, se tunnuslause, jolla he kutsuvat kansaa lippujen alle ja mobilisoivat tarmonsa takaa. Se on taistelua, joka päivä päivältä käy vaikeammaksi ja jolla heidän, kuten maailman jokaisen muunkin poliittisen puolueen, voimassapysymisessään tai kukistumisessaan on ratkaiseva merkitys.

Loppujen lopuksi on bolshevikikin vain ihminen.

IX

Valtio liikemiehenä.

Venäläiseen liike-elämään ei kiihkeä farmokkuus ole koskaan painanut leimaansa. Venäjä on kaikilla aloilla entisyyden ennakkoluulojen läpitunkema, ja sille on joka tapauksessa ominaista sen ylevä lepo, hitaus sekä pienempi tai suurempi antautuminen kohtalon oikkujen varaan. Kansa

on vanhoillista ja perintätavoissaan pysyvää. Liikemies ei ole edeltäjä tai uranuurtaja; hän odottaa, että toiset tulevat hänen luokseen. Tavarat ovat ensin tuotavat hänen taloonsa ja maksetaan sitten; ei osteta sikaa säkissä eikä tehdä mitään liian kiireellisesti. On saatava omansa varmaan talteen, ei uskaltauduta liukkaalle jäälle eikä vaarallisiin liikeyrityksiin ja keinotteluihin. Tarmokkaalla ulkomaalaisella on aina mahdollisuuksia Venäjällä, kunhan vain pyrkii tutustumaan venäläisen luonteeseen ja koettaa oikealla tavalla häntä kohdella. Venäjällä on säännöllisissä olosuhteissa aina tilaa sille, joka tahtoo tehdä työtä. Siellä ei ole laita kuten Amerikassa, missä jokainen tietää, että jollei hän pinnistä kaikkia voimiansa, hän ilman muuta suistuu satulasta, koska hänen kintereillään kilvoittelee kymmenen miestä, jotka toisiaan tuupiskellen pyrkivät hänen paikalleen, odottavat saavansa hänen toimensa. Venäläisessä konttorissa alotetaan työ myöhään, myöhästyttään vielä virallisestakin ajasta, kävellään ympäriinsä kaikkia kättelemässä, rupertellaan paljon, juodaan paljon teetä, poltetaan paljon savukkeita, annetaan ajan tyynesti kulua, pidetään pitkä päivällisloma, suljetaan aikaisin ovet, ja mikä ei tänään tullut tehdyksi, sehän voidaan huomenna suorittaa.

Seuraava kasku, jolta ei puutu todellisuuspohjaa, on kuvaava työllinnolle ja -vauhdille tehtaissa.

Työläisneuvosto pitää kokousta, ja eräällä arvoisalla esiintyjällä on puheenvuoro:

- Nykyisin teemme työtä kahdeksan tuntia!
- Niin!

— Mutta jos teemme työtä niinkuin sitä tulisi tehdä, tarvitsemme siihen vain kuusi tuntia!

— Niin!

— Ja jos jätämme teenjuonnit ja savukkeiden kärytyksen, voimme tyytyä neljän tunnin työskentelyyn!

— Niin, niin!

— Mutta jos teemme työtä oikein »amerikalaiseen tapaan», emme juokse ympärinsä sanomassa hyvää huomenta emmekä rupattele, niin riittää kaksikin tuntia!

— Oikein! Bravo!

— Loruja!

— Alas!

Tätä järjestelmää vastaan ponnistellessaan ulkomaalainen aina puskee päänsä seinään. Hän ei voi sitä sivuuttaa, mutta jos hän joutuu sen sisälle, jos hän »venäläistyy», on hän menettänyt tilaisuutensa. Hänen kilpailijoinansa ovat nimittäin muut ulkomaalaiset, ja kellä on enimmin kärsivällisyyttä, ken käy useimmin asiakastansa tapaa-massa, oppii hänet parhaiten tuntemaan, haastaa hänen kanssaan enimmin, se saavuttaa hänen luottamuksensa ja saa kestävällä ja uupumattomalla tarmolla kaupan solmituksi, ja lisäksi pysyy tuo mies edelleenkin hänen liiketuttavanaan ja ystävänään.

Mutta vallankumous tulla viuhahti kuin koira keilapeiliin, kaatoi kaikki kumoon ja sekoitti kaikki käsitteet. Kävi hän se sentään, mukaannuttiin uusiin oloihin, mieli oli reipas, ja kaikessa tuossa sekamelskassa aina joku keino keksittiin. Mutta bolshevikien päästyä valtaan asetettiin sulku yksityiselle aloitteelle ja yritteliäisyydelle; valtiosta

tuli yksinoikeutettu liikemies ja kaikkien osakeyhtiöiden johtokunnan jäsen; valvonnan ja holhouksen alle asetetun liikemiehen toimia pidettiin tarkasti silmällä ja liikuntavapaus rajoitettiin mahdollisimman vähiin. Tämä aiheutui kuitenkin ennen kaikkea olosuhteista.

Maamiespankki, koska se oli talonpojan pankki, oli ensimmäinen mikä avattiin bolshevismien kilven suojassa. Kun henkilökunta palasi paikoilleen, oli huoneustolla selvä »yhteiskunnallistuttamisen» leima. Ei ollut ainoaakaan kynänvartta tai lakkapuikon pätkää, kaikki mustetolpot olivat lyödyt sirpaleiksi, kiinniruvatuista seinäkelloista olivat koneosat poistettut. Tulenkestävien holvien avaimet olivat poissa, pääkirjain aakkosluettelot poltetut, eikä kassassa ollut kopeekkaakaan. Ensimmäisen asiakkaan saavuttua täytyi selata pääkirjaa lehti lehdelta hänen tiliänsä etsittäessä sekä kuitata hänen suorituksensa tavalliselle paperilapulle, koska kuittikirjat olivat lukitut kaappeihin; ja kun suoritus tapahtui, piiritti henkilökunta juhlallisesti vieraan nähdäkseen, riittikö summa palkkoihin.

Nyt alkoivat bolshevikit järjestellä. Kaikista pankeista tehtiin yhden ainoan pankkilaitoksen — Kansan pankin — haaraliikkeitä. Kaksi vieretysten sijaitsevaa pankkihuoneustoa muutettiin yhdeksi lyömällä aukko niiden välillä olevaan palomuriin ja asettamalla siihen ovi — yksinkertainen, mutta ei juuri liikeperiaatteellinen tapa kahden pankkilaitoksen yhdistämiseksi. Entinen henkilökunta palasi osittain ja jokaista pankkia valvomaan asetettiin komissaari. Talletustilille sijoitetuista summista sai nostaa aluksi 600, sitten 750 ja nyt saa toistaiseksi 1000 rup-

laa. Jos oli kysymys isommista summista, ummisti komissaari kernaasti toisen silmänsä 25 prosentin tunnustusta vastaan ystävällisyydestään. Lahjusjärjestelmäkin on vanha perintätapa, jota mikään vallankumous tuskin kykenee murtamaan. Mutta jokaisen pankkiasian järjestämiseen vaaditaan muutoin loppumattomia anomuksia, harkitsemisia ja pohtimisia, toimitus käy varsin hitaasti, ja lisäksi valitsee ääretön sekasotku.

Näin on jokaisen julkisen toiminnan laita. Saadakseen jonkin asian järjestetyksi täytyy usein kuluttaa koko päivänsä pankissa, ministeriössä taikka tullikamarissa ja sitenkin palata kotiin melkein niine hyvineen. On miltei mahdotonta ryhtyä mihinkään liikeasiaan ilman erityistä lupaa, ja liikemies viettää senvuoksi puolet elämästään kauppaministeriön tai muiden virastojen toimistoissa. Kun tulee sisälle kauppaministeriön mahtavaan ja upeasti sisustettuun rakennukseen, saattaa aluksi joutua eksymisen vaaraan tässä käytävien ja huoneiden muurahaiskeossa. Eikä olekaan ihmeteltävää, ettei tuo yleisöä palvelemaan asetettu keittäjättäristä ja parturinsälleistä kokoonpantu henkilökunta ole ajan ja tehtävänsä tasalla. Jokainen syyttää työn luotaan, neuvoo kääntymään vierustoverinsa puoleen tai astumaan toiseen huoneeseen, ja aina osoittautuu, että se henkilö, jonka virkatehtäviin asian järjestäminen kuuluu, joko on matkustanut Moskovaan, makaa sairaana tai ei ainakaan sillä hetkellä ole saapuvilla. Kun kerran olin kyllin onnellinen saadakseni oikean henkilön käsiini erästä tärkeätä asiaa toimittaessani, kuunteli hän minua kärsivällisesti puoli tuntia, mutta sitten hänen älynsä äkkiä

kirkastui ja hän huudahti: »Ah, niinkö asian laita on! Teidän on siis mentävä huoneeseen n:o 77.»

Liikemies tuntee peukaloruuvien, jota joka päivä yhä enemmän kiristetään. Hänen varastonsa lasketaan ja rekisteröidään, hänen tavaroitaan ei saa siirtää pois ilman lupaa, hänen on joka kuukausi jätettävä luettelo siitä, mitä on ostanut ja myynyt ja millä hinnalla. Tämä järjestelmä tuottaa vallanpitäjille kaksi arvaamatonta etua: he tietävät aina, mistä voivat löytää ja takavarikoida tarvitsemansa tavaran, ja he hankkivat itselleen tietoja ja kokemusta kunnollisten liikemiesten yksityisestä liikemennettelystä, näiden suunnitteluista ja asemasta, mitkä myöhemmin ovat hyvänä perustana oman pienen yksityisliikkeen alkamisessa.

On vaikeata sivuuttaa hallitus suurimmissa liikehommissa, ja useimmat täytyykin tehdä suoraan tämän kanssa. Tällainen toimitus tapahtuu kernaasti kahdessa osassa: ensiksikin on neuvoteltava tavaroiden myyntiehdoista, ja toiseksi on selviydyttävä kauppasumman suorituksen muodollisuuksista. Viimemainitut ovat aikaakuluttavimmat, ja suoritus tapahtuu ministeriön välityksellä. Kerrotaan miehestä, jota kerta toisensa perään oli viihdyteltty puheilla, että saattoi vielä kestää kotvan aikaa ennenkuin asia oli ehtinyt kaikkien virastojen läpi ja ennenkuin oli tutkittu, oliko kaikki niinkuin olla pitää. Vihdoin hän levollisesti istahti ikäänkuin odottaakseen asiansa järjestymistä, jolloin komisaari uhkasi keskeyttää kaiken enemmän keskustelun ärjähtämällä: »Tjaa, minun aikani on kallista!» — Mutta eräille ihmisille on taivas lahjoittanut melkoisen määrän

häikäilemättömyyttä, ja tämä mies, joka oli yhtä järkähtämätön ulkonaisessa olemuksessaan kuin nopea ajatuskyvyltään, äkkäsi tässä tilaisuuden ja vastasi: »Näenhän kyllä, että tuolla riippuvaan kilpeen on kirjoitettu AIKA ON RAHAA, mutta varmaan helpottuisivat neuvottelumme paljon, jos sivulla riippuisi tariffi, mistä näkisi, kuinka kallista se on.»

Kerrotaan, mutta eihän sen tarvitse olla totta, että miestä ei heitetty alas portaista. Kenties hänet päinvastoin heitettiinkin portaista alas ja hän levittää nyt kaskua, mutta pysähtyy »lähtökohtaan».

Maasta viedään tuskin mitään ulos, tuontia ulkomailta on yhtä vähän, eikä rautateiden puutteellisen kaluston vuoksi kuljeteta paljoa kaupunkiinkaan tai sieltä pois. Samat tavarat kiertävät siis kaupungissa ja sen läheisimmässä ympäristössä. Ainoa tšekäläinen isonlainen varasto on tullikamarissa. Ne ovat enimmäkseen ulkomaisille liikehuoneille kuuluvia tavaroita, mutta ennen pitkää julistivat bolshevikit tämänlaisen opin: Mitä täällä on, se kuuluu nyt venäläiselle työ- ja talonpoikaisväestölle, olkoonpa peräisin mistä tahansa.

Vähän ovat hyödyttäneet toimenpiteet laillisen omaisuutensa säilyttämiseksi. On varustettu tavarat kansallisuusmerkeillä, on asetettu erityisiä skandinavialais-venäläisiä neuvottelutoimikuntia, lähetystöt ovat yrittäneet tulla väliin, mutta kaikki turhaan, kaikesta ovat bolshevikit yhtä vähän piitanneet ja ovat ilman muuta lähettäneet melkoisia erä Venäjän sisäosiin. Sensijaan on yksityisten tarmokas esiintyminen toisinaan tuottanut tarkoituksenmukaisia tu-

loksia. Oli aika, jolloin tässäkin suhteessa saattoi luovia perille, joko hyvällä tai pahalla. Saattoi vielä neuvotella, mutta täytyi päivittäin nöyryä Canossasa käyntiin tiedustellakseen tulosta. Usein sitten vastattiin: »Meillä ei ole kolmeen, neljään viikkoon ollut kokousta niiden seikkojen johdosta, ettekä siis vielä voi saada tietoa!» Joku ryhtyi sitten voitelemaan asianomaisia kymmenellä prosentilla faktuurasummasta, toiset pitivät karkeita menettelytapoja vaikuttavampina. Komisaari on saanut kokea yhtä ja toista. Kun hän joskus on pannut ihmisten kärsivällisyyden hiukan liian kovalle koetukselle, on häntä puhuteltu tähän tapaan: »Minä isken sinua vasten taulua, ellei tämä asia ole huomenna järjestettynä!» tai: »On kai parasta, että ensi kerralla otan pari työmiestäni tänne mukaani.» Ja senjälkeen kun komisaari jonkun kerran on joutunut ruumiillisen käsittelyn uhriksi, käy hän nyt mahtavalla, lanteelta riippuvalla revolverilla varustettuna.

Vähitellen menivät asiat niin pitkälle, että juutalaisia saapui konttoriin tarjoten silmää räpäyttämättä mitään aavistamattomille ihmisille kaupaksi näiden omia tavaroita, ja lahjusten ottokin saavutti silloin sellaisen laajuuden, että hallituksen on täytynyt antaa ylin valvonta sellaisten miesten haltuun, jotka eivät katso sormien välitse ja pitävät ihmeteltävää kuria ja järjestystä. Nyt on kaikkialla niin, ettei kukaan enää voi mitään omin päinsä ratkaista. Itse *rector magnificus* on velvollinen kysymään yliopiston vahtimestarin mieltä.

Julkisten virastojen hallinnolle ja henkilökunnalle on vähitellen käynyt sekä vastenmieliseksi että mahdotto-

maksi, muuta kuin välttämättömyydessä tapauksissa, suullisesti keskustella yleisön kanssa, minkävuoksi on entistä laajemmassa määrässä siirrytty pakolliseen kirjalliseen esitysmuotoon. Kun kuvittelee mielessään kahnausta vanhojen ja uusien virkailijoiden välillä, jotka työskentelevät vaillinaisin apuneuvoin, arkistoista ja kirjoista kun suurin osa on poltettu tai epuutettu tai tehty niihin häiritseviä siirtoja, joten entisetkään virkailijat eivät enää pääse niistä selvyyteen, samalla kun uuden järjestelmän paperiröykkiöt uhkaavat tulvallaan hukuttaa kaikki, niin käsittää sen sekasorron, mikä vähitellen, mutta varmasti pusertaa tarmoon yksityiseltä yritteliäisyydeltä ja liike-elämästä.

Se on jo tappanut useimmat vähemmän vakavaraiset, pienemmillä pääomilla varustetut liikeyritykset; ja niidenkin, jotka kestävät, täytyy pysyä toimettomina, odottaa ja toivoa.

Mutta eipä ainoastaan kauppiassääty tunne itseänsä käsistä ja jaloista sidotuksi. Jok'ainoa henkilö, joka ei ole punakaartilainen, huomaa alituisesti ehkäisevän voiman painostuksen ja kokee tuon tuostakin jonkun tavaran menetyksen. Ja jos katsahtaa ympärilleen nähäkseen, mistä painostus tulee ja mihin tavarat katoavat, tekee sen havainnon, että, olkoonpa kysymys mistä tahansa, käännätköönnpä mihin vain, niin loppujen lopuksi kohtaa aina saman tosiseikan — kohtaa aina juutalaiset.

Jahka tämä koko laajuudessaan selviää venäläiselle, joka vihannee juutalaista enemmän kuin kukaan muu, niin hän ei enää pelkästään ajattele että juutalaiset kansallisominaisuuksiensa vuoksi säännöllisissä olosuhteissa melkein

aina saavuttavat huomattavan ja vaikeissa historiallisissa käännekohdissa useimmiten määräävän aseman.

Hän on silloin tunteva, mistä kenkä puristaa, huomaava, että kirkko on voimaton ja juutalaisella valta, ja sokeassa atavistisessa itsesäilytysvaistossaan pyrkivä purkamaan verkalleen kerääntyneen ja kauan säilytetyn vihansa niihin, jotka kyllä antoivat hänelle vapautta, vaan eivät ruokaa.

Vallankumouksen synnytti joukkojen ammottavien suiden leipää kirkuva huuto. Ruualla olisi voitu suut tukkia, ja vallankumous olisi vältetty. Vielä nytkin ja aina voidaan venäläisten kansanjoukkojen parkunat ja ammottavat suut tukkia runalla.

Mutta vain ruualla!

X

Lailla on maata hallittava.

Ei kulune päivääkään bolshevikien julkaisematta yhtä tai useampaa määräystä. Puolivirallinen hallituksen äänenkannattaja, missä ne pitäisi painattaa, ei aina ehdi seurata mukana. Punaisen sanomalehdistön pikkulehdissä niitä ei julkaista. Usein painetaan ne vain jonkinlaisina lento-lehtisinä, mitkä liisteröidään kadunkulmiin ja talojen seinille. Tuollainen lappu saattaa olla päivätty kuukauden ensimmäisenä ja pannaan näkyville vasta kolmantena, siitä huolimatta, että sen säädökset astuvat voimaan kolme vuorokatta siinä mainitun päivämäärän jälkeen, jolloin laininlyöjää uhkaa 10,000 ruplan sakko tai kuuden kuukauden

pakkotyö. Jos on kysymys tavaravaraston määrittelystä ja tämä on laaja, on toisinaan vaikeata ajoissa noudattaa määräystä. Vielä vaikeampaa tietenkin on, jollei aavista sellaista käskyä julkaistuksikaan. Vaikka tutkii julistustulvaa tarkastikin, niin eihän voi tietää, että kaksi minuuttia sitten kiinnitetyn säädöksen päälle minuutti sitten liisteröitiin Cinicellin sirkuksen kehuskelu.

Kaupungin jokaisessa piirissä sijaitsee Kansanoikeuden, vallankumouksellisen tuomioistuimen, osasto. Uudenaikaisten periaatteiden mukaan, mutta koettamalla säilyttää vanhat muodollisuudet, punnitaan täällä rahvaan lainrikkoksia keskinkertaisella vihannesvaa'alla. —

Oikeus istuu kello yhdestätoista kahteen, mutta ken saapuu yhdeltätoista, ei tapaa paikalla muita kuin katsastusmiehen. Akateeminen neljännestunti on Pietarissa pitennetty runsaan puolentunnin tai koko tunnin mittaiseksi kaikissa laitoksissa. Tähän ovat kaikki asianomaiset totuneet ja menettelevät sen mukaan. Puoli kahdentoista tienoissa hoippuu joitakuita laitokseen. Lueskellaan selostuksia päiväjärjestyksessä olevista jutuista, joista kaksitoista viidentoista joukosta koskee murhaa. Rupatellaan, poltellaan, — mutta tuomareita ei kuulu; välillä lähdetään ulos vetämään keuhkoihin raikasta ilmaa. Kello kahdeltatoista on huoneustossa kaksi asianajajaa ja yksi todistaja. Neljännestuntia myöhemmin saapuvat tuomarit, ja oikeus alkaa istuntonsa.

Komean huoneuston alkuperäisestä ruhtinaallisen ylellisestä ja upeasta kalustosta on jäljellä ainoastaan rik-

kaasti kaiverrettu pöytä, jonka taakse puheenjohtaja kahden lisäjäsenen kera asettuu kolmeen korkeaselkäiseen tuoliin. Muu huonekalusto on korvattu yleisön käytettäväksi tuoduilla puistopenkeillä. Puheenjohtajana on joku nurkkakirjuri, molemmat toiset ovat mahdollisesti talonmies (dvornik) venäläisessä mekossa ja pitkävartisissa saappaissa sekä pitkään takkiin puettu leipurinsälli ilman kaulusta ja urheilukengät jalassa. Kasasta sinisiä vihkosa ottaa puheenjohtaja ylimmäisen, lukee jutun numeron, laadun ja asianomaisten nimet, mutta kantaja enempää kuin vastaajakaan ei ole saapuvilla, ja juttu lykätään. Seuraavassa jutussa sama tulos. Toinen kasa kutistuu, toinen kasvaa. Kun tämä alkaa herättää hilpeyttä harvalukuisen yleisön joukossa, yritetään toista menettelytapaa. »Mikä on teidän asianne?» kysyy puheenjohtaja suoraan eräältä läsnäolijoista. Mutta tässä jutussa ovat todistajat jääneet saapumatta. Toisella kertaa taas vastaaja ei ole tullut. Sitten päätetään pitää välihetki kello yhteen.

Välihetken jälkeen, jota kestää puoli tuntia määrääjän yli, jatketaan samaan malliin. Sitten viime hetkessä päätetään, että jutut käsitellään, kunhan vain toinenkin asianomainen on saapuvilla.

Kolme, neljä on syytettynä yksityisasuntoon murtautumisesta. Pöytäkirja käydään läpi. Asian alkuvaiheet ovat tällaiset: Eräänä sunnuntai-iltapuolena yllättivät nuo kolme »herraa», joista yksi ilmoitti olevansa komisaari ja molemmat muut hänen avustajiaan, rauhallisen perheen tämän juodessa iltapäiväkahviaan. Revolverit ojossa he muka

perheenisän vastavallankumouksellista mielialaa koskevien aiheutettujen epäluulojen nojalla tehtävän kotitarkastuksen varjolla käänsivät kaikki huoneustossa ylösalaisin, veivät parin tuhannen ruplan edestä arvoesineitä ja puikkivat tiehensä. Mutta salainen poliisijärjestö ei Venäjällä vielä ole näytellyt osaansa loppuun. Se toimii yhä epäjohdonmukaisena kummituksena maassa, jossa järjestyksen puute aina on ollut silmäänpistävänä luonnepiirteenä, mutta jolla siitä huolimatta on ollut maailman parhaiten järjestetty salainen poliisivoima. Kaiketi oli tuo työ hyvin palkittu, koska anastajaherrat muutaman päivän kuluttua istuivat telkien takana.

Lyhyen kuulustelun jälkeen antaa tuomari puheenvuoron rosvoille, jotta nämä saisivat puolustaa itseänsä ja esittää syyn, millä oikeudella kansalainen Ivanov otti nimitääkseen itseään komisaariksi. Ivanov, joka on perin kurjan näköinen, selittää, että äärimmäinen hätä oli pakottanut hänet tähän rikkomukseen, ja komisaarin nimityksen hän lainasi vain voidakseen tässä tilaisuudessa esiintyä paremmalla arvovallalla. »Mitä puolustukseeni tulee», virkkoi syytetty, »voihan toveri nähdä, että valitsemamme uhri ei ollut köyhä mies, jolta ryöstimme viimeisen kopeekan, vaan hyvin tunnettu porvari, joka aikoinaan sorti ja nylki köyhälistöä; ja senvuoksi rohkenen anoa teiltä lempeyttä.»

Osoitetaan lempeyttä.

Toinen varkausjuttu otetaan esille. Syyttäjä puhuu kauan ja vakuuttavasti. Varas ei ole saapuvilla. Äänestetään yleisön kuullen, ja tuomio lankee hyvin nopeasti.

Vaikka puheenjohtaja ja talonmies ovat yhtä mieltä, lausuu leipurinsälli niin painavia sanoja varkaan mahdollisten vaikutteiden puolesta, että varkauuden uhriksi joutunut tuomitaan viidensadan ruplan sakkoon turhasta rettelöimisestä »Oikeus on suorittanut tehtävänsä», tuomarit ja yleisö nousevat. Painetulle kaavakkeelle laaditaan nopeasti selostus tuomiosta, ja kello on kaksi.

Eräs varastonhoitaja kulkee kadulla bensiiniastia kädessä. Sotilas pysähdyttää hänet.

»Mitä teillä tuossa on?»

»Petroolia!»

Haju antaa valehtelijan ilmi. Lahjomisyrityksen hylkää asianomainen kuin joku komisaari konsaan. Mies pidätetään heti paikalla. Hänet viedään komisaarilaitokseen. Kuulustelussa hän tunnustaa tuoneensa tuon onnettoman bensiinin K:n varastosta, missä vielä on kolme tynnyriä jäljellä. Puhelinkutsusta saapuu eräs liikkeen edustaja komisaarilaitokseen selitystä antamaan. Komisaarilaitos sijaitsee aikaisemman yksityishotellin viidennessä kerrassa, minkä punakaartilaiset ovat ottaneet haltuunsa. Täällä on kirjuri vastaanottamassa, ja jos asia on kyllin tärkeä, kutsuu hän komisaarin. Jos on tarpeeksi röyhkeä tunkeutuakseen kaikkein pyhimpään, näkee komisaarin suojan varustetuksi kuin pienoisesihuoneen. Seiniltä riippuu aseita ja ovea vastapäätä on kuularuiskuja. Liikkeen edustaja selittää, että bensiini kuuluu eräälle tšekäläiselle lähetystölle eikä siis ole yksityisomistusta koskevan kiellon alainen. Asia on kuitenkin jätettävä pääkomisaariaatin harkittavaksi.

Komisaari käyttää puhuttelusanaa »toveri», sihteeri, joka aina on luku- ja kirjoitustaitoinen, puhuttelee »herraksi» ja saattaa vieraan kohteliaasti ovelle. Lähetystö kääntyy seuraavana päivänä pääkomisariaatin puoleen, joka ilmoittaa asianomaiselle osastolle, että bensiiniin ei saa koskea.

Mutta yöllä oli jo varastoon murtauduttu ja punakaartilaiset olivat kuljettaneet bensiinin pois.

Harvoin saa tilaisuuden enää nähdä niitä henkilöitä, jotka kerran ovat astuneet portista sisälle Gorohovajakadun 2:een. Vaikka tämä Pietari-Paavalin linnoituksen lisäke sijaitsee tavallisena asuintalona kaupungin keskustassa, ei kukaan sivullinen aavista, mitä sen muurien takana tapahtuu. Kun kuulee seuraavaa, käsittää myöskin, että mitä tarmokkaimmin yritetään tukkia suu jokaiselta, ken on joutunut lähempään kosketukseen sen hallitus-koneiston kanssa, minkä tärkeimpänä tehtävänä on mahdollisimman pian auttaa ihmiset, joiden mielipiteet eroavat sen omista, toiseen ja kenties vähemmän marxilaiseen maailmaan.

Nuori mies hyvästä perheestä, joka on ollut rintamalla, haavoittunut ja tullut enempään sotapalvelukseen kykenemättömäksi, asuu naineen veljensä luona Pietarissa parempia aikoja odotellen. Hän elelee sukulaisten ja ystävien avulla, jotka tietävät, että hänen Ukrainassa olevalla varakkaalla isällään ei ole tilaisuutta häntä auttaa. Nyt hän juuri on käynyt erään tuttavan luona, jonka parissa on viettänyt muutamia päiviä hänen Moskovan läheisyydessä sijaitsevalla maatilallaan. Tämä tuttava on ollut erään

aikaisemman ministerin oikeana kätenä. Hänellä on Pietarissa tytär naimisissa erään upseerin kanssa. Tälle hän mielellään tahtoo lähettää kirjeen. Sen ottaa nuori mies Pietariin palatessaan mukaansa. Sitten hän eräänä päivänä menee vieraisille asianomaisen rouvan luo. Tuskin hän on päässyt ovesta sisälle, ennenkuin sotamiehet sen telkeävät ja vangitsevat hänet. Taloa näetten vartioidaan, koska rouvan aviomies, kuten kaikki muutkin upseerit, on piiloutunut pelastaakseen henkensä. Siksipä häntä, niinkuin jokaista muutakin talossa kävijää, epäillään vastavallankumoukselliseksi. Käytetään tilaisuutta rouvan risti-kuulusteluun, mutta tämä ei voi mitään ilmaista, koska ei mitään tiedä.

»Niin, niin, me saamme kyllä käsiimme teidän miehenne ja isänne, ja sitten amмумme heidät!»

«Ampukaa siis minutkin», vastaa rouva.

»Ehei! Teitä voimme vielä käyttää muulla tavoin», irvistelevät sotilaat.

Ja sitten laahataan nuori mies pois. Mutta, kuolema ja kirous, hänellähän on taskussaan kirje, joka hänen piti antaa rouvalle, ja mitä vaarallisia asioita se saattaneekaan sisältää! Hänen sydämensä lyö kuin olisi se pakah- tumaisillaan, kun hän varovaisesti hapuilee kirjeen esille ja rikki revittyään antaa sen lehahdella tuuleen pienen pieninä palasina.

Nyt hän istuu eräässä Gorohovaja 2:en monista »odotushuoneista». Yleisöä on aivan kuin jonkun kuuluisan lääkärin odotussalissa, mutta odotusaika on vielä pitempi, — vuorokausia, viikkoja. Täällä istuu suuriruhtinaita,

entisiä ministerejä, sanomalehdentoimittajia, professoreja, tehtailijoita, upseereja, keinottelijoita sekä enemmän tai vähemmän tavallisia rikollisia. Jotkut ovat ulkomaalaisia. Tarinoidaan ja tehdään otaksumia, mutta ne eivät ole hauskoja. Ensiksikään ei ole mitään niin sanottua perustavaa kuulustelua. Pidätetyt tehdään toisinaan ensin mu-reiksi ennenkuin heidät asetetaan kuulusteltaviksi. Heidät lähetetään kiertämään toisesta vankilasta toiseen ja viedään lopuksi Pietari-Paavalin linnoitukseen.

Jotta aika tyrmän holveissa ei kävisi vangituille pitkäksi, virkistetään heitä tuon tuostakin tuomalla heidät päivän valoon ja ilmoittamalla, että nyt heidät ammutaan. Sitten asetetaan heidät riviin pihamaalle, sotamiehet ojentavat kiväärinsä, koko näytelmä on järjestetty, mutta viime silmänräpäyksessä tuleekin tieto, että teloitus on siirretty toistaiseksi, ja vankirukat saavat palata kosteille sementtipermannoille. Muutamia on asetettu tämän kidutuksen alaisiksi useita kertoja. Toisia kuolee nälkään, koska vangeille ei kerrassaan anneta muuta kuin teetä. Eräs amerikalainen kertoo, kuinka hän kahden muun kanssa oli tyrmään teljettynä seitsemän päivää saamatta minkäänlaista ravintoa. Sitten pääsi sattumalta kissa heidän koppiinsa, he hyökkäsivät kaikin heti sen kimp-puun kuin koirat, kuristivat ja nylkivät sen ja söivät sen raakana hurjasti tapellen.

Vielä lisäksi tulee tietoisuus siitä, että sukulaiset ja tuttavat useimmiten eivät aavista, miksi ja mihin vangitut ovat hävinneet, eivätkä nämä voi heiltä odottaa mitään apua tai tukea, koska jokainen, ken ryhtyy joihinkin toi-

menpiteisiin pidätetyn vapauttamiseksi, kohta itse vangitaan. Niinpä puheenalaisen nuoren miehen veli ei tohtinut edes tiedustella, oliko hänen veljensä vangittu, vielä vähemmän yrittää todistaa hänen viattomuuttansa, se kun olisi ollut samaa kuin syyttää itseänsä osallisuudesta rikokseen. Nyt hän istui kaksi vuorokautta odotussalissa. Yöllä nukuttiin lattialla tai puulavitsoilla. Ainoaksi ateriaksi tuotiin silliä ja lasi teetä. Ikkunat antoivat pihaan, johon vähän väliä vierähti hedelmäsäilykkeillä, viinillä, elintarpeilla ynnä muulla lastattuja kuorma-autoja. Se oli punakaartilaisten liikehuoneustoista ja yksityisasunnoista takavarikoimaa saalista. Jokaisen auton tuloa tervehtivät saapuvilla olevat punakaartilaiset riemunulvahuksella, sillä välin kun vangit häiritsemättä mylvivät kaikista ikkunoista: »Rosvoja, varkaita, ryöväreitä, murhamiehiä!»

Sitten tuli eräs vartija sisälle ja kysyi nuorelta mieheltä, oliko hän ollut linnoituksessa. Tämä valehteli häikäilemättä, sanoi olleensa ja vietiin korkeiden tuomarien eteen. Hänet saatiin valheestaan kiinni, mutta kun häntä ei muuten voitu todistaa syylliseksi mihinkään rikokseen ja kun hänellä oli se kutsumuskirje taskussaan, jonka johdosta oli Moskovaan matkustanut, sallittiin armon käydä oikeudesta ja hänet päästettiin vapaaksi.

Oli enää vain eräs mahdollisuus kestävävänä — valokuvaus rikollisten albumia varten.

Kireissä suhteissa yhteiskuntaan.

Yhteiskunnan viholliset jaetaan kolmeen luokkaan: tavallisiin pahantekijöihin, valtiollisiin rikollisiin ja keinottelijoihin, jotka viimeksimainitut muodostavat lukuisimman ryhmän. Sillä tavallisiakin rikollisia lienee vielä olemassa, mutta ne hukkuvat poliittisten laajaan joukkoon, ja suurempia tai pienempiä keinottelijoita taas olemme kaikki.

Jos kauppias ostaa tai myy jonkin tavarahan ilman erityistä lupaa, on hän keinottelija. Jos hän varovaisuuden vuoksi muuttaa ansionsa ulkomaiseksi valuutaksi, on hän keinottelija, sillä ulkomaalaisen valuutan ostaminen ja myyminen on kielletty. Jos jonkun ruokakammiossa on enemmän kuin perhe huomiseksi päivälliseksi tarvitsee, on hän keinottelija.

Ja kaikkia keinoja käytetään, jottei vallankumouksen proletaarilapsi, bolshevikilainen vuodensikiö, tukehtuisi keinottelun ja salahankinnan myrkylliseen ilmapiiriin.

Eräs suomalainen tapaa kadulla tuttavahan, jolle on velkaa rahasumman. Haluten käyttää tilaisuutta suoriutuakseen velastansa hän ottaa esille lompakkonsa ja maksaa summan. Hänellä ei kuitenkaan ole mukana riittävää ruplamäärää, vaan hän korvaa lopun Saksan rahassa. Tuskin hän on sanonut hyvästi, kun hänet pysähdyttää provokaattori ojentaen häntä kohti revolverin ja uhaten ampua, jos hän koskee taskuihinsa. Ja sitten mennään Gorohovajan

2:een. — Siellä istuessaan ja mietiskellessään kohtalon epävakaisuutta hän näkee erään tuttaviaan, juutalaisen, joka kuitenkin on vanhurskauden väliseinän oikealla puolella ja kaikesta päättäen kuuluu taloon.

»Oletteko sattunut ajamaan harhaan?» kysyy hän, minkäälkeen pidätetty lyhyesti selostaa tapausten kulun. On sentään toiveita, että asia voidaan järjestää hyvällä; juutalainen lupautuu tiedustelemaan komisaarilta ja kysyy, paljonko toinen on halukas maksamaan. Suomalainen tarjoo viittätuhatta vapaudestansa. Laupias samarialainen neuvottelee korkeampien viranomaisten kanssa. Vaaditaan kahtakymmentätuhatta. Suomalainen ponnistelee ja saa tingityksi summan maksukykynsä ulottuville — kymme-
neentuhanteen. Hänet päästettiin irti lupausta vastaan, että toisi rahat seuraavana päivänä, minkä hän myöskin teki.

Nyt olisi luullut pyhän haudan hyvin varjelluksi. Suomalainen oli kaikesta huolimatta onnellinen. Mutta eräänä kauniina päivänä vangitaan hänet aivan aiheettomasti uudestaan, kaiketi enempää keritsemistä varten. Hän oli kuitenkin jo luovuttanut koko omaisuutensa ja oli nyt ihan varaton.

Myöhemmin miestä ei ole kuultu eikä nähty.

Kunnes bolshevikit toistaiseksi sulkivat Europa-hotellin kahvilan, oli se jobbarien ja keinottelijoiden surisevana ampiaispesänä. Joka iltapäivä kello viiden tienoissa kerääntyi sinne ryhmä yhteiskunnan loisia, joilla oli vahvasti kosmopoliittinen leima kaikkialla häärivän *demimonden* pirs-
kahduksin. Sielutieteellisten havaintojen tekijälle avautui

täällä mielenkiintoinen kuva. Pienten nelikulmaisten pöytien ääressä lyöttyvät päät yhteen ja babylonilaisesta kielten-sekoituksesta eroittaa alati sanat: dollari, punta, markka, kruunu, kontantti tai shekki. Monenlaiset kansallisuudet eroittuvat ulkonaisesti tuntuvasti toisistaan, joten on helppo lajitella tyypit slaaveihin, romaanilaisiin, seemiläisiin, germaaneihin, anglosakseihin ja skandinaaveihin. Jokunen määrä henkilötuntemusta antaa kuvalle taustaa ja pohjaa.

Useimmat ovat vaeltaneet kaulta maailman ja kokeneet vähän kutakin. Erään sivupöydän ääressä norjalainen, jolla on joukko ansioita takanaan Meksikossa, antaa 10,000 dollaria käsirahaa lihasta alati puolipöhnäiselle amerikalaiselle, joka asuu hotellissa venäläisen ruhtinattaren kanssa, sillä aikaa kun puoliso on odotellut häntä New-Yorkissa sodan puhkeamisesta asti. Hänen elämäntarinansa on kuin jostakin amerikalaisesta jyryromaanista leikattu. Kun hän iltasin istuu tutussa kahvilassaan nauttien pullon tai pari kahdensadan ruplan hintaista viiniä sekä kulhollisen leivoksia, jotka maksavat kymmenen ruplaa kappale, käy hän helposti tunnelmalliseksi ja kertoo mielellään elämänsä seikkailuista. Orkesterin mustalaissävelten innoittamana hän muistelee vienonsurullisesti ensimmäisiä horjuvia askeleitaan elämän kilparaadalla sanomalehtipoikana, kengänkiillottajana ja raitiovaununkuljettajana, ja surua niistä kahdesta miljoonasta, jotka hän sittemmin yhtenä ainoana päivänä menetti New-Yorkin arvopaperipörssissä, koettaa hän alituisesti upottaa jalojen viinirypälemehujen mereen. Tarvitaanhan toki jotakin mielen rohkaisuksi, kun kohtalo aina tekee kepposen ratkaisevassa silmän-

räpäyksessä. Eräs jättiläissuunnitelma meni myttyyn valankumouksen vuoksi, iso jalkinetilaus epäonnistui bolshevikien päästessä ohjaksiin, »but I will beg you, my boy, I shall turn up again!» vakuuttelee hän luottavaisesti, samalla kun hän oikealla pikku sormellaan näpäyttää tuhan mahavyöllä varustetusta sikaaristaan ja nauttii isoimman timanttinsa heijastuksesta. Rakastajattarestaan hän on nähtävästi saanut hyvän liiketoverin. Kun eräänä yönä toimeenpantiin rosvoretki ja etsintä hotellissa ja punakaartilaiset saapuivat hänen ovelleen, eivät nämä voineet vastustaa kaunista naista, joka rukoili heitä olemaan siksi hienotuntoiset, etteivät herättäisi amerikalaisen Punaisen ristin esimiestä.

Hienona ja gentlemannimaisena istuu englantilainen, ennen erään suurimman pankkiliikkeenjohtajan yksityissihteeri, mutta nyttemmin eroitettu, koska hänen yksityinen tilinsä vähän ajan kuluessa nousi viiteenkymmeneentuhanteen ruplaan. Hän on juuri päättänyt kaupan erään skandinaavialaisen kanssa, joka ilmeisesti muistuttaa villiä miestä Tanskan vaakunassa, ja nyt he menevät W. C:hen vaihtamaan setelejä. Lihastakaan väräyttämättä pistää saksalainen 30,000 ruplan toimitsijapalkkion taskuunsa, minkä jälkeen hän astuu kadun yli syömään kansankeittiössä puolenkolmatta ruplaa maksavan päivällisen. Eräässä hotellin suojassa pitää eräs entinen pankinjohtaja pörssiä. Hänen käteensä pistetään paperilappu, mille on merkitty summa ja osto- tai myyntikurssi; hän nyökkää tai ravis-
taa päätänsä, ja niin on toimitus suoritettu. Ravintolan tarkastaja vaihtaa eräälle viidensadan ruplan seteleitä kuu-

desta sadasta ruplasta kappaleen ja huomauttaa muutamista pöytien ympärillä istuvista ja uhrejaan vaanivista provokaattoreista, mutta kukaan näistä herroista ei ole eilisen päivän lapsi, ja he voittavat toisensa viekkauudessa.

Valuutta se markkinoita hallitsee, mutta myöskin koristeilla ja jalokivillä käydään vilkasta kauppaa. Vähemmän tärkeänä tekijänä on elintarpeiden ja tilapäisten esineiden salakauppa. Eräs sveitsiläinen on polttanut hyppysensä suostumalla ostamaan 80,000 kappaletta vääriä kymmenen ruplan seteleitä. Hän antoi 20,000 ruplaa käsirahoiksi esitettyjen mallien perusteella, joiden tavaton yhtäläisyys johtui siitä, että ne aivan yksinkertaisesti olivat oikeita. «Väärien» setelien kaupitsija hävisi jäljettömiin. Sama koskee erästä sakariininhankkijaa, joka oli vaihtanut tavarat pussilliseen vehnä jauhoja. Siihen aikaan, kun käteistä rahaa tuskin oli saatavissa, kilpailivat kadun haaskalinnut elintarpeiden salakaupassa, heillä kun laajassa ostajapiirissään oli paljon hyviä kauppattavia, joiden kesken he välittivät sokeria, leipää, jauhoja ja niin edespäin.

Provokaattorien oli hyvä kalastella sameassa vedessä, ja usein he korjasivatkin tuottavan saaliin. Kun joku keinottelija meni ansaan uskoen, että hänellä oli rehellinen ostaja edessään, oli pöydällä toisinaan useitakin satojatuhansia, mitkä enemmittä mutkitta takavarikoitiin. Sille, jolla oli kylliksi röyhkeyttä, oli provokaattorina esiintyminen tuottavaa tointa. Tarvitsi vain vetää esille revolveri, asettaa käsi setelitukolle ja armeliaasti kehoittaa myyjää olemaan hyvä ja pötkimään tiehensä. Tätä neuvoa noudatti

jobbari kernaasti, koska tilanne ei sallinut tarkempaa tutkimista, oliko provokaattori pesun kestävää lajia. Useimmiten hän muuten voikin ottaa asian kevyeltä kannalta, koskapa rahat oli hänelle uskonut joku kevytmielinen kolmas henkilö.

Jos hotelli Europan irtopuolisko-ovet olisivat olleet laskukoneita, jotka olisivat voineet rekisteröidä, mitä rahamääriä etenkin nuoret ja edesvastuuttomat ihmiset ovat salaa kuljettaneet niiden kautta ulos ja sisälle, karttuisi siitä yhtä suuri vuosivaihto kuin Maamiespankin.

Kun kahvila suljettiin ja hotellin kaikki vieraat oli muutamia kertoja viety komisariaattiin ja siellä sauma saumalta tarkastettu, muutettiin pörssihuoneusto toisaalle. Tuossa mahtavassa hotellissa, jonka julkisivu käsittää kokonaisen katumitan, asuu nyt vain viisitoista henkilöä.

Erästä monimiljonääriä epäillään vastavallankumoukselliseksi, tullaan häntä vangitsemaan, hän pääsee ulos takaovesta, ja ahdistajien täytyy tyytyä erääseen vieraaseen, joka juuri on matkustanut tänne Moskovasta.

Vierailuilla käydessä voi aina joutua kokemaan, että asianomaisessa perheessä toimitetaan kotitarkastus ja vangitseminen, ja silloin vieras itsekin aina pidätetään kaupan päällisiksi.

Seuraavan viikon kuluessa tehdään paljon ja vaarallista työtä miljoonamiehen toimittamiseksi pois maasta. Rahoja ei tarvitse säästellä, mutta eivät kaikki tahdokaan uskaltaa henkeänsä rahasta. Mies on pelkuri. Hän ei rohkene yrittää pakoon Suomen rajan yli. Hän ei tohdi

antautua neuvotteluihin erään satamassa olevan merikapteenin kanssa. Hän antaa mieluummin 50,000 ulkomaisessa lähetystössä palvelevalle miehelle saadaakseen sieltä leimauksen passiinsa sitä ennen hankkimatta venäläistä leimaa. Hänen onnistuu päästä pois. Paria päivää myöhemmin pysähtyy oikeusministerin automobiili hänen ovensa eteen. Siitä astuvat mainittu vieras ja oikeusministeri. He penkovat huoneustossa koko yön etsien vaarallisia papereita, aikomatta esittää niitä oikeuslaitokselle, vaan hävittääkseen ne. Seuraavana päivänä saapuu muutamia punakaartilaisia talonmiehen luo ja antaa korkeammasta käskystä hänen huolekseen mitä ankarimmin valvoa, ettei pienintäkään matka- tai käsilaukkua tai myttyä poisteta rikollisen asunnosta.

Ja siten on miljoonain omistaja löytävä kaikki arvoesineensä koskemattomina, kun hän kerran palaa.

Kadulla kulkiessani osuu silmääni käytävälle viskattu paperilappu, jolle kiireessä on töherretty muutamia rivejä. Minä otan sen ylös ja luen: »Ilmoittakaa Jumalan tähden vaimolleni, Hernekadun 77:ään, 4:jäs huoneusto, että minut eilen illalla vangittiin, että nykyisin istun täällä, mutta ettei hänen tarvitse olla levoton.» Kun katselen tarkemmin ympärilleni, löydän viisi, kuusi samanlaatuista lappua. Kaikkien niiden sisältönä on pyyntö satunnaiselle löytäjälle, että ilmoittaisi äidille, lemmitylle, sisarelle tai mille kirjoittajan sydäntä lähimpänä olevalle henkilölle milloinkin, missä tämä nykyisin on, ja koettaisi heitä rauhoittaa. Nyt huomaa, että sen rakennuksen yläkerrassa, minkä edus-

talla seison, on komisaarivirasto, ja sen ikkunasta ovat siis jotkut yksilöt onnistuneet heittämään paparilapun. Pistän lappuset taskuuni ja menen läheisyydessä olevaan kahvilaan. Täällä tapaan tuttavan, jolle näytän löytöni ja joka ilmoittaa minulle, että edellisenä iltana oli toimeenpantu *razzia* eli etsintä useissa huvittelupaikoissa, mistä kaikki saapuvilla olijat oli viety pois.

Jaamme laput keskenämme ja lähdemme kumpikin kaupunginsaansa täyttämään raskasta tehtäväämme — kylvämään levottomuuden ja epätoivon siementä väräjäviin ihmissydämiin.

Ajoradalla kulkee joukko punakaartilaisia upseeri keskellään. Sellaista näkee joka päivä, eikä siihen enää kiinnitetä huomiota.

Astuessaan talon ohi, joka on rakennettu hiukan etäämmälle kadusta ja jonka edustalla on ruoholava, asettavat he hänet seinää vasten; neljä sotilasta tähtää, ampuu; upseeri kohottaa kätensä kasvoillensa ja kaatuu nenälleen maahan.

Ohikulkevat kuulevat muutamia laukauksia.

Niitä kuullaan joka päivä eikä niihin enää kiinnitetä huomiota.

Nykyhetken Pietari on kultakala — oikea eldorado — jokaiselle rikosromaanien lukijalle tai kirjoittajalle, ken haluaisi tehdä havaintoja itse paikalla. Se mitä täällä tapahtuu, on elävä kuvitus *Familie-Journalin* otsikkoon »Todellisen ja epätodellisen välillä». Täällä kierretään joka

päivä esille sellainen filmi, mikä luonnollisine ja hyvintähdätyine revolverinlaukauksineen ei ole aivan vaaraton katselijallekaan. Mutta ajan pitkään alkaa tämä hermojäännitys tuottaa pahoinvointia. Voimakkainkin elimistö kärsii tilanteen kehitysmahdollisuuksien alituisesta painosta. Aina luulee, että on jo pakostakin saavutettu kuilun pohja, ja aina pettyy otaksumassaan. Käsittämätön muuttuu joka päivä epäamättömäksi todellisuudeksi. Ulkomaalainen on samassa asemassa kuin venäläinen, vieraiden valtojen lähetystöt ovat voimattomia. Melkein eristettynä ulkomaailmasta, elävältä haudattuna, sattuman oikkujen varassa tulee sallimuksenuskojaksi — fatalistiksi — eikä välitä mistään.

Joka päivä tapahtuu, että jotkut ympärillämme menettävät järkensä, ja toisinaan täytyy nipistää itseänsäkin käsi-varteen.

XII

Via Dolorosa.

Vuokra-ajuri, joka näkee, että olen ulkomaalainen, virkkaa minulle pari sanaa ranskankielellä. Hän on nimittäin entinen pankinjohtaja, jonka nyt itseänsä elättääkseen täytyy istua omien ajopeliensä kuskina. Hän käyttää niitä vuokra-vaunuina, samaten kuin hänen kallisarvoisesta hevosestaan on tullut ajurinjuhta, ja hänen täytyy ottaa vastaan juomarahoja merisotilailta ja tehtaantyöläisiltä, jotka venyvät takaistuimella ojennellen koi-piaan etuistuimelle.

Hän kyyditsee minut erään perheen luo, jonka kaikki asukkaat hautovat itsemurha-ajatuksia.

»Teidän tulee nukkua niin paljon kuin mahdollista, niin syötte vähemmän», sanoo äiti lapsilleen, jotka aikoja sitten ovat lopettaneet koulunkäyntinsä ja nyt aina riippuvat äidin liepeissä. Hän on niitä, jotka eivät ennen koskaan ole panneet rahalle mitään arvoa. Miehensä kuoleman jälkeen hän peri melkoisen omaisuuden, joka nyt viruu koskemattomana pankissa. Talo, missä hän asuu, on hänen omansa, mutta se on otettu häneltä pois, samoin kuin polttopuutkin, jotka hän on ostanut talven varalle. Saadakseen elintarvekorttinsa täytyy hänen kuukausittain maksaa kuusi prosenttia siitä vuokrasta, mihin hänen asuntonsa on arvioitu. Se tekee 300 ruplaa kuussa, ja kun hän kuuluu neljänteen luokkaan, joka saa vain pari silliä silloin tällöin, on hän luopunut elintarvekor-teista. Hänen vanhin poikansa, joka on lakitieteen kandidaatti, on tänään komennettuna katua lakaisemaan. Viime kerralla hänen tyytyi vetää hirsiä. Eräs hänen oppitovereistaan oli määrätty vieläkin pahempaan työhön. Eräälle lastauspaikalle kaupungin ulkosyrjässä on vuosien vi-riessä saapunut kivihiililastissa olevia höyrylaivoja, ja hii-liä laivoista vaunuihin kuljetettaessa on ajan pitkään va-rissut tielle paljon, mikä sittemmin on ajettu ja poljettu maahan. Nyt ovat nämä hiilet poimittavat ylös ja sormin puhdistettavat, eikä tästä työstä suoriteta mitään palkkaa, ei anneta edes sitä puolta naulaa leipää, minkä muut kar-kean työn tekijät päivässä saavat. — Perheen tytär leipoo leipää jauhohiukkasista, mitkä hän sieltä täältä saa ko-

koonhaalitukseksi, mutta sitä ei leivota perhettä itseänsä varten, jonka täytyy tyytyä perunoihin. Joka päivä hän käy pienine kakkuineen kaupungilla tarjoamassa niitä kaupaksi ulkomaalaisten toimistoissa.

Vähän väliä häviää aina joku taideteos kodista. Se on nyt välitystoimistossa ostajaa odottamassa. Ja jotta voidaan valvoa, mihin esineet oikeastaan joutuvat, täytyy jokaisen ostajan näyttää passinsa ja antaa nimensä ja osoitteensa kirjaan merkittäviksi. Näissä välityskaupoissa näkee kaikkea maan ja taivaan väliltä, kreivitärten alusvaatteista venäläis-japanilaisessa sodassa mukana olleen kenraalin tekohampaisiin asti. Vaikka ei tapaakaan monia esineitä alle sadan ruplan kappaleelta, on menekki suunnaton, ja kokonaisia pääomia käytetään harvinaisten taideteosten ostoon, joita matkustavat ulkomaiset asiantuntijat täällä voivat poimia paljon jokseenkin arvottoman rihkaman joukosta. Nämä laitokset ovat kuin varsinaisia vanhojen koristeiden, gobeliinien, persialaisten mattojen, korukirjailujen ja nypläysten, porsliinitavarain, maalausten, pienoismaalausten, pronssiteosten ja kallisarvoisten helyjen museoita. Usein on esineillä yhtä suuri tunnelma-arvo. Kun seisoo pitäen kädessään pientä silkinpehmeätä, lumi-valkeata nahkaista kirjesalkkua, jossa on solki harvinaisen omaperäistä mallia ja hopeiset alkukirjaimet kulmassa olevan yhdeksännirkkoisen kruunun alla, niin näkee ajatuksissaan nuoren ruhtinattaren istumassa empire-tyylisen kirjoituspöytänsä ääressä kyhäämässä *billet d'amouria* kiitokseksi nuoren junkkarin viime runosta.

Esineiden omistajat tulevat tuontuostakin kysymään ovatko heidän tavaransa myytyt. He käyttävät kernaasti tilaisuutta puhvatakseen niitä läsnäoleville ostajille.

»Huomenna tuon paroonittaren lapsivaatteet», sanoo hänen armonsa seuranainen mennessään ulos ovesta. Sisälle astuu maa- tai betonityöntekijä vaimoineen.

»Onko teillä mitään kallista?» kysyy hän.

»Kyllä, mitäs saisi olla?»

»Jotakin suuriruhtinaallista.»

Seinällä riippuu uhkea 2500 ruplaa maksava gobeliiniverho, mutta hinta kohoaa silmänräpäyksessä kahdenkertaiseksi. Esine näkyy miellyttävän avioparia. Hintahan on toisarvoinen seikka.

»Niin, laittakaa se vaan kääröön», sanoo mies vetäen esille lihavan lompakon ja maksaen tahrattomilla tsaarin seteleillä.

»Me saamme sen ehkä lähettää?» kysyy myyjä kumartaen.

»Ehei, Jumala varjelkoon!» huudahtaa mies. »Emmehän me, nähkääs, ole porvareita! Me viemme sen itse mukanamme!»

Ulkona kadulla pysähdyttää minut hyvin puettu hunnutettu nainen. »Anteeksi, että teitä puhuttelen», sanoo hän ottaessani hatun päästäni, »mutta älkäähän toki panko pahaksenne, että pyydän teitä minua hiukan auttamaan, jos voitte, sillä minulla ei ole kopeekkaakaan.»

Raitiovaunuun astuu pitkätukkainen soittoniekka ja alkaa vinguttaa viuluunsa, samalla antaen hattunsa kiertää matkustajien välillä.

Tuskin olen astunut alas, kun eräs vanhus tavoittaa minut ja rukoilee liikuttavalla äänellä apua. »Neljään päivään en ole saanut mitään syödäkseni; kerjääminen on minulle kovin tuskallista, mutta mitäpä muuta voin», änkyttää hän. Ja nähdessään hänen nerokkaat piirteensä, harmaat hapsot ja Andreas-ristin, jota hän kantaa rinnassaan, aavistaa loppumattoman surujen ja kärsimysten sarjan.

»Jos olette lukenut jonkun lehdistänne, niin . . .»

Tukin hänen suunsa kahmalollisella.

»Hyvä herra antaa rovon!» määkii hampaaton ammatti-kerjäläinen hiukan etäämpää kadulta. »Mokoma joutilas!» sähisee akka, kun välinpitämättömänä käännyn kulmassa.

XIII

Helpolla saatu, väleen tuhlattu.

Julkiseen huvitteluelämään Venäjän suurkaupungeissa on hillitön rahojen viskeleminen aina painanut leimansa. Mitäpä varten rahat olivat, elleivät käytettäviksi? Kun ruhtinailla, upseereilla, kartanonomistajilla ja suurtehtailjoilla oli maatilat, huvila kaupungin läheisyydessä, ruhtinaallisesti sisustettu huoneusto — kaksikymmentä suojaa *en suite* — hienoimmassa kaupunginosassa siihen kuuluvine talleineen sekä vaunu- ja automobiilivajoineen, silkissä kahiseva ja timanteista säteilevä puoliso, rakastajatar, joka kilpaili tämän kanssa ylenpalttisessa tuhlaavaisuudessa, aitio keisarillisessa oopperassa ja kalliisti ostettuja arvo-

merkkejä, niin jäi vieläkin melkoinen määrä, joka oli huviteltava, jotta omaisuuden hoito ei kävisi liian monimutkaiseksi ja hankalaksi. Ja kun venäläinen rakastaa yltäkylläistä elämää ja tahtoo kuninkaallisesti huvitella, eivät olleet pienet ne varallisuusmäärät, mitkä tuhlatiin pelaamiseen, juomiseen, naisiin ja kaikenlaiseen herkutteluun ja hekumaan.

Ja nautinnon tenhoa mitattiin sen mukaan, mitä se maksoi. Senvuoksi oli aina tärkeänä ohjelman osana mässäyksessä lyöä jotakin kallisarvoista kappaleiksi. Tivolin »iloinen keittiö» suurennetussa asteikossa! — Eräs tanskalainen, joka oli monet vuodet oleskellut Siperiassa, missä oltiin totutut heittämään keilaa juustoilla samppanjapulloihin ja ampumaan pilkkaan orkesterin isorumpuun, oli kerran lomakäynnillä Kööpenhaminassa. Eräessä iloisessa seurassa hän viinin noustessa päähän aivan koneellisen vaiston vaikutuksesta, ikäänkuin kuvitellen olevansa Omskin Rossia-hotellissa, otti kultakellonsa taskustaan ja paiskasi sen kaikin voimin kallisarvoiseen venetsialaiseen kuvastimeen. Hän tuli melkein selväksi, kun isäntä selitti, ettei se maksanut kerrassaan mitään, vaan että hänen ainoastaan oli saavuttava julkiseen poliisioikeuteen.

Sillä tavoin huviteltiin entisinä aikoina. — Mutta kun rahat lyötiin pöytään, suoriutui asianomainen varsin helposti. Useimmat entisyyden salonkisankareista, Rasputin etunenässä, ovat nyt astuneet kynnyksen yli toiseen maailmaan. Loput istuvat jossakin vankikopissa toistelemassa Ranskan vallankumouksen historiaa.

Loisto ja rikkaus, rahat ja tytöt ovat vaihtaneet omistajaa.

Mutta hummataan samoin kuin ennenkin, vaikka se tapahtuu salaisemmin.

Pieni kuva vallankumousajan hurjasti sykkivästä elämästä:

Fokin ja Fokina antavat jäähyväisesityksen »Musikalinaja Dramassa» muutamia päiviä ennen lähtöänsä Kööpenhaminaan. Kaikki, mikä kynnelle kykenee, vyöryy leveänä ja kohisevana koskena teatterin pääovesta sisään. Paikat ovat olleet loppuunmyytyt satumaisiin hintoihin jo viikkokausia ennen. Yleisö on hyvin kirjavaa. Täällä, kuten kaikkialla, kohtaavat porvariston jälkijoukot proletariaatin etujoukot. Mutta venäläisiä he ovat kaikki ja rakastavat senvuoksi soittoa ja tanssia. Ohjelman tuntee nyt jokainen kööpenhaminalainen. Mutta vain harvat kööpenhaminalaiset ovat nähneet venäläisen yleisön suhtautumista noihin valittuihin taiteilijoihin, jotka esittävät sitä taidetta, jonka se ehkä arvioi kaikkein korkeimmaksi.

Fokin ja Fokina esiintyivät sinä iltana yleisölle, jonka joukossa tuskin oli ainoatakaan, ken ei ollut heihin ihasnutut ja melkein jumaloinut heitä. He saavuttivat tunnistusta, mikä joka hetki puhkesi esiin korviasärkeväenä valtavan tunteenpurkauksen myrskynä, jota kukaan ei ajatellutkaan hillitä. Kukaan ei vilu vieruskumppaniinsa nähdäkseen, käykö se päinsä, kukaan ei huomaa naapurissaan mitään naurettavaa, kellään ei ole silmiä eikä

korvia muulle kuin sille, mitä näyttämöllä tapahtuu. Siitä he eivät kirvoita katsettaan ja siihen heidän jokainen aistinsa kohdistuu. Ja tämän keskitetyn jännityksen jälkeen seuraa vastavaikutus hillittömänä antautumisena hetken tunnelmaan, tässä tapauksessa rajattomana ihailuna, riemuna ja kiitollisuutena.

Välihetkellä pidetään amerikalaista huutokauppaa. Eräs näyttelijä astuu esille esiripun takaa ja myy pois naulan sokeria hyväntekeväisyystarkoitukseen. Menettelytapa on sellainen, että jokainen tarjous maksetaan käteisesti ja heti paikalla, mutta tavarahan saa viimeisen tarjouksen tekijä. Muutamia pueltuja näyttelijöitä kiertää salissa yleisöltä rahaa keräämässä. Setelit leijailevat alas parvekkeelta ja kerroksista kuin syksyn varisevat lehdet. Kymmenen, viidenkymmeneen, viidenkymmenen ja sadan ruplan tarjoukset vaimentavat toisensa. Sitten soittaa näyttämöohjaaja kelloa, suodaan kahden minuutin välihetki, ja nuorelle naiselle ojentaa hänen kavaljeerinsa toivotun sokerin, joka lankesi hänen kahden ja puolensadan ruplan huudolleen, samalla kun koko huutokauppa on tuottanut viisituhatta.

»Kuolevan joutsenen» jälkeen esitetään lämpiössä vertauskuvallinen taistelu elämästä ja kuolemasta uuden ja vanhan Venäjän välillä. Täällä pidetään amerikalaista huutokauppaa Fokinan valokuvasta, johon taiteilijatar on omakätisesti piirtänyt nimikirjoituksensa. Kahdenkymmenen minuutin jälkeen kamppailee tuon vastustamattoman tanssijattaren muotokuvasta vain kaksi henkilöä: upseeri ja kaivostyömies. Kuin nyrkkitaistelijan iskut kumahtelivat heidän ylitarjouksensa toisiansa vastaan, upseerin konemal-

sesti, välinpitämättömästi ja väsyneesti, ikäänkuin olisi itsestään selvä asia ja velvollisuus tarjota enemmän kuin tuo toinen, kunnes tämä luopuu leikistä; kaivostyömiehen huudoista värähtää katkeran itsepäinen uhma. Molemmat kaivavat lakkaamatta setelejä esille, upseeri virkapukunsa monista ulkotaskuista, kaivostyömies syvistä housunlakka-reistaan. Alkaa uusi näytös, mutta he jatkavat yhä. Näytöksen loputtua tavataan heidät samassa urakassaan. Muutamat vapaaehtoiset sekundantit puuttuvat peliin ja koettavat saada tämän kaksintaistelun päättymään. Kumpikin saa vielä tehdä yhden tarjouksen, ja heitetään arpaa siitä, kumpi saa tarjota ensiksi. Arpa lankee upseerille. Hän pamauttaa tuhannen ruplaa. Kaivostyömies kääntyy ääneti ja lähtee.

»Olinhan hänelle luvannut, että sen ostaisin», sanoo upseeri pyyhkäistessään hikeä otsaltaan, tyytyväisenä, että saa viedä voitonmerkkinsä armaalleen.

Pietarin parhaassa kaupunginosassa on sekä omituis-tyylinen että hauska Villa Ernestin ravintola. Huvila on ennen kuulunut eräälle rikkaalle miehelle ja sillä on yhä viehätykseen yhtynyt komeuden leima, jollaista muuten tapaa vain kodin seinien sisällä. Mahtava talvipuutarha on muodostettu ravintolahuoneeksi, mistä ovet vievät hyvin hoidettuun kesäpuutarhaan. Tänne pari toisensa jälkeen lähtee illan kuluessa kävelylle, kun savukkeiden tupruttelu on tehnyt ilman liian tukahduttavaksi tai kun tuntee tarvitsevansa uskoa asianomaiselle jotakin kahdenkesken. Entisessä ruokasalissa, minkä seinät ovat somis-

tetut vanhoilla gobeliineilla, soittaa isonlainen orkesteri, joten vieraat saavat nauttia hetkisen klassillisesta musiikista ennenkuin käyvät käsiksi aineellisiin herkkuihin ravintolassa, missä taas rumanialainen soittokunta tulisen Paganini-tyypin johdolla kohottaa tunnelmaa. Salista, jonka lattia on laskettu kivilaatoilla, vievät portaat yksityissuojina käytettyihin yläkerran huoneisiin, joissa voi saada todellisen vanhanaikaisen päivällisen kahdellasadalla ruplalla henkilöltä, viinejä lukuunottamatta.

Yleisönä on etupäässä: lähetystöissä ja Punaisen ristin järjestöissä toimivia ulkomaalaisia, suurimpia liikemiehiä ja keinottelijoita sekä demimonde-naisia, jotka viime mainitut ovat luonnollisena ja välttämättömänä osana ylimalkaan kaikessa julkisessa huvitteluelämässä. Ravintolassa tarjoillaan ainoastaan ruokalistan mukaan, 50—100 ruplan hintaisia annoksia, mutta sittenpä saakin niiden mukana valkoista leipää. Kuiskataan viinurille, pyydetään pullo punaviiniä, ja ruokaliinan alle kätkeytynä tämä tuo olutpullollisen hapanta, vedellä laimennettua nestettä. Se maksaa 150 ruplaa. Tuskin on viiniä ehditty kaataa lasiin, ennenkuin tarkastaja kulkee ohitse, pyytää vieraita juomaan pohjaan, pistää pullon pöydän alle ja vie lasit pois. Epäilyttävä bolshevikki on tullut sisälle ja asettunut erään pöydän ääreen salin toiseen päähän. Naapuripöydässä on myöskin tilattu, mutta nyt täytyy odottaa, kunnes tungettelija on lähtenyt. Sitten tarjotaan punaviini teekupeissa. Vadillinen kymmenen ruplan leivoksia seuraa kahvin mukana, ja vieraat maksavat koko vadillisesta. Soittolavalla esiintyy nyt eräs Venäjällä niin suosittuja

mustalaisköörejä; siihen kuuluu kymmenkunta miestä ja naishenkilöä, joiden valiorumuus aina saa ulkomaalaisen hämmästyämään ja joiden epäselvää mölinää, typerää miimiikkiä ja sairaan mielikuvituksen luomaa soolotanssia harvoin voi nautinnolla katsella.

Kello kahdeltatoista sammuu sähkövalo ja ulkopuolella ovat ripeäkulkuiset yksivaljakot odottamassa. Pari parilta ajavat vieraat pois pimeään, joka kätkee heidän myöhemmät retkensä.

Jokainen nuori tanskalainen, joka on viettänyt viimekuluneen puolivuoden Pietarissa, muistaa Quisicanan. Entisaikaan se oli oivallinen aamiaispaiikka Bräðdehyttenin malliin, jossa varsinkin Suuren Pohjoismaisen ja Maamiespankin henkilökunta läpi matkustaessaan kävi. Lepokauden jälkeen, jolloin vanhat huonekalut keräsivät tomua suljettujen ikkunaluukkujen takana, avattiin tuo pieni kahvila jälleen näppärän italialaisen isännän johdolla, tuuletettuna, kukilla koristettuna, ja veistetyt tuhkakupit pienillä pöydillä. Jos oli iltasella hiukan kävellyt Nevskillä, suuntasi kernaasti askeleensa pihan läpi tähän keskeisessä asemassa sijaitsevaan hauskaan kahvilaan, missä aina tiesi tapaavansa ystäviä ja tuttavvia tai ainakin näiden tyttöjä.

Lauantai-iltana oli puolet vieraista ainakin skandinaaveja, jotka lepäsivät viikon vaivoista alituinen teelasi edessä. Jokainen heistä oli *bon camerade* kapellimestarin kanssa. Tämä on Pietarin parhaita viuluniekkoja, soittaa hurmaavasti ja on todellisena vetovoimana. Kukaan ei voi tulkita venäläisen romanssin kätkettyä erotiikkaa ja

tunteellisuutta niinkuin hän sointuvalla viulullaan, jonka vienot väräjävät säveleet tenhoavan myrskyn tavoin hiipivät kaikkien sydämiin ja kiihoittavat aisteja. Ja harva on niin herkkä musiikin lumousvoimalle kuin venakko. Se panee hänen hermonsa kiihkeään vastaväreilyyn, koko hänen ruumiinsa vapisee, hän ei voi istua paikoillaan, aistien päihtymys säteilee hänen silmistään. Mutta musiikin tulee mieluummin olla slaavilaista. Kun orkesteri soittaa »Keijukaiskummun» alkuosan — ainoan ohjelmassa olevan tanskalaisen musiikkinumeron, erään tanskalaisen tuoman ja lahjoittaman, — soittaen sen osittain erikoisena kestityksenä vaaleatukkaisille, sinisilmäisille, punaposkisille uroille, osittain siksi, että johtaja aina saa siitä viisikymmentä ruplaa, ei hänen silmiensä syvyydessä syty mitään tulta. Muuten ovat nuo vahvasti puuteroidut ja maalatut tyttöset aika hauskoja. He tahtovat perin kernaasti, että heidän tuttavansa pitävät heitä täysikasvuisina neiteinä ja suutelevat heitä kädelle. Ja myöntää täytyykin, että heillä on *savoir vivreä*, sulavaa esiintymis ja seurus-telutaitoa. Ei milloinkaan kömpelöä huomautusta, ei koskaan vihjaustakaan muusta lahjasta kuin ehkä leivoksesta tai savukkeesta, jota he häikäilemättä pyytävät lähimpänä istuvalta, kääntääkseen hänelle heti jälleen selkänsä. Kaikki on niin luonnollista ja tuttavallista, ritarillinen kohteliaisuus jokaista naista kohtaan on kaikilla venäläisillä veressä, olkoonpa tuo nainen kuinka epäiltävä tahansa; eikä nainen puolestaan koskaan anna huomata, kuinka suuri hänen pettymyksensä kenties on, kun mies pienen rupattelun jälkeen toivottaa hänelle hyvää, rauhallista yötä ja

lähtee yksinään kotiin. Sillä vaikka venakko rakastaa loistoa ja huvittelua, on hän kallis hempukka eikä väisty koskaan periaatteesta: Jos sinulla on rahaa, niin voit saada...

Mutta elämänilo kimmeltää hänen kauniista kevytmielisistä silmistään, joiden tutkimattomat syvyydet voivat olla vaarallisena kuiluna huimausta potevalle. Vedotessaan johonkuhun vetoaa hän aina tämän kunniantuntoon, ja itselläänkin on hänellä aina *parole d'honneur* huulillaan. Kukaan ei rankaisematta loukkaa häntä. Erään ulkomaalaisen, joka tuntematta seurustelutapoja, teki itsensä syy-pääksi hiukan sopimattomaan esiintymiseen, heitti joku saapuville rientävä ritari portaista alas opettavaisesti huomauttaen, että loukattu tosin oli portto, mutta silti vapaan Venäjän kansalainen.

Jääkylmä syysilma pakottaa nostamaan takinkauluksen korviin kotimatalla pimeyden ja ihmisjoukon lävitse astuessamme.

Kuljemme »vaarallisen vyöhykkeen» läpi uhmaavien, taisteluun haastavien katseiden ristitulella, mutta koskaan ei siltä taholta hyökätä kenenkään kimppuun.

»Juoksuhaudoista», pitkulaisesta kellarikerroksen ravintolasta, viskataan valonheittäjästä säteilevä kirkas kartio kadulle ja käytävälle. Se välkähtää muutamiin kiiltäviin nappeihin, mutta sydän univormutakin alla on kylmä.

„Ja, sie freuen sich, die kleinen Mädchen, bis wir den Sack zumachen“,¹ kuulee ohimennen lausuttavan.

¹ Niin, ne iloitsevat, ne tyttöset, kunnes suljemme säkin suun.

Porvariston helvetti.

Sanomalehtien on kerrankin vaikeata liioitella, mitä Pietarissa nykyhetkellä tapahtuu.

Se punainen terrorismi, minkä elpymisen aiheutti Uritskin murha, on paljoa kauheampi kuin mikään edellinen. Sillä se ei purkaudu avoimeksi verilöylyksi, jonka virroissa kiihtyneet tunteet liukenevat, kyllästyvät ja tylstyvät. Koston maljaa maistellaan pisaroittain, hienon älykkäästi harkituin suunnitelman mukaan, joka on niin yksityiskohtainen ja laajaperäinen, että se ulottuu sellaisista äärimmäisyyksistä kuin salaiset joukkomurhat suurien ravintolapäivällisten kieltoon ja erityisten hintataksojen laadintaan porvariston kalvosinpaitojen ja kauluksien pesusta.

Bolshevikit ovat nopsat siirtymään sanoista töihin. Ei sentään uskottu mahdolliseksi, että Uritskin kuoleman jälkeen punaisen sanomalehdistön jokapäiväisissä johtavissa kirjoitelmissa lausutut hillittömät ja hurjat kostonhuudot ja uhkaukset pantaisiin verisessä todellisuudessa täytäntöön. Mutta bolshevikit ennustivat, että työläisten surunpäivä koituisi surunpäiväksi myöskin porvaristolle, ja niin kävikin. Uritskin hautauspäivänä ammuttiin yli viisisataa valtiollista vastustajaa. Ja se oli alkuna oikeaan porvariston ajometsästykseen.

Upseereja on jo kauan ajettu takaa kuin metsänotuksia. He eivät koskaan nuku yhtä yötä enempää samassa paikassa. Jos heidät kuitenkin yllätetään, ampuvat useimmat

mieluummin luodin otsaansa tai hyppäävät ulos ikkunasta. Kadulla kävellessä voi tulla pysähdytetyksi, ja paperit tarkastetaan. Jos istuu ravintolassa, ympäröivät sen punakaartilaiset, ja jokainen epäilyttävä henkilö korjataan pois. On pidettävä passi kunnossa, ja merkillisyytenä mainittakoon, että kaikkien sanomalehtien takasivut ovat täynnä satoja ilmoituksia, joilla kaikilla on otsikko: »Passi kadotettu!».

Käydään talosta taloon, tarkastetaan asukasluettelot ja valitaan uhrit. Käydään toisesta isosta liikehuoneustosta toiseen ja vangitaan johtaja. Kaiken tämän on suunnitellut äsken perustettu punaisen terrorin järjestämisosasto. Sen toimesta ryhdytään vangitsemaan ja kotitarkastuksiin. Nämä toimeenpannaan kernaasti yöllä tai aamunkoitteessa. Kauheinta tässä järjestelmässä on, että se vaikuttaa herpaavasti kuin hiipivä rutto. Näkee ja kuulee tuskin mitään, jollei itse ole tuo onneton uhri. Enimmät seikat tapahtuvat hiljaisuudessa, salaa, yön pimeyden verhossa. Mutta kylmät väreet karmivat selkäpiitä, kun pimeään tullen näkee osaston polttelevia ja virnisteleviä punakaartilaisia saapastelevan katua pitkin soikkien kivääreillään, komisaarin astuessa välttämätön asianajajan salkku kainalossaan parin apulaisensa kanssa jalkakäytävällä.

Mielessään kuvittelee koko sen näytelmän, joka pian esitetään: näkee mitään aavistamattoman, mutta tuskallisen levottomuuden herpaaman uhrin, jota kiusaa painajainen, olkoonpa hän nukuksissa tai valveilla. Hän ajattelee tuttaviaan ja ystäviään, jotka viime päivien kuluessa

ovat toinen toisensa perään mitään jälkeä jättämättä hävinneet. Milloin tulee oma vuoro? Jo kuuleekin hän, kuinka ovi lyödään puhki. Hän yrittää poistua takaportista, mutta tapaa siellä punakaartilaisia. Ja revolveri tähdättynä otsaa vasten hän saa katsella, kuinka huoneustossa kaikki tutkitaan, pengotaan ja käännetään ylösalaisin, samalla kun palvelijatar käsketään kattamaan pöytä ja kuumentamaan teekeittiö, jotta herrat saavat jotakin ruumiin vahviketta. Sitten viedään perheenisä johonkuhun niistä vankiloista, joiden paikkaa ei kukaan tiedä.

Mutta kun vankilat jo ovat ylen täynnä, on keksitty nerokas suunnitelma ja myönnetty puolenkolmatta miljoonaa ruplaa panttivankien keskitysleirin perustamiseksi. Sillä proletariaatin vastaiskuna, jolla se ei ainoastaan uhannut, vaan jonka se myöskin pani täytäntöön, on kerätä joukko panttivankeja, jotka hetikohta ammutaan, niin pian kuin jälleen hiuskaan taitetaan jonkun bolshevikin päästä. Kolme päivää ovat nyt Uritskin seuraajat sanomalehtien palstoilla julaisseet pyydystettyjen, nyt temmin sydän kurkussa vuottavien ihmispoloisten nimiä. Palsta palstalta luetellaan entisiä suuriruhtinaita, ministerejä, valtiollisia vastustajia, sanomalehdentoimittajia ja rahamiehiä. Ja joka päivä loppuu luettelo sanaan: »jatketaan!»

Vain se, joka oleskelee itse paikalla, voi tajuta tämän kauhean pelon koko laajuuden. Hän katsahtaa lähimmäistensä itkettyneihin ja epätoivoisiin silmiin, näkee heidän kalpeat, aavemaiset kasvonsa, joita alituinen tuska tulevaisen suhteen raatelee. Masentava tunnelma hypno-

tisoi mielen, eikä enää tunne itsekään olevansa turvassa. Perältäkin on täällä voimaton ja tilanteen oikkujen vallassa.

Vain proletaari nauttii riemua puhtaana ja sekoittamattomana.

Hän avaa aamulehtensä ja lukee:

— Ovatko he nyt saaneet kylliksi?

— Myöntävätkö he nyt olevansa voitettut?

— Luopuvatko he nyt järjettömästä kapinayrityksestään?

— Saamme nähdä!

— Voimme rauhallisesti levätä tietoisina omasta voimastamme ja vihollisen heikkoudesta.

— Kiehukoon vain porvariston viha!

— Sen viha on voimaton.

— Se ei kuitenkaan pääse purkautumaan.

— Sillä porvariston panttivangit ovat meidän käsissämme!

XV

Kadulta.

Kello on puoli kahdeksan illalla, kun puhelin soi.

Eräs tuttava kutsuu kahville ja maistamaan leivoksia, jotka hänelle ovat vastikään Moskovasta lähetetyt. Kun koko edellisen kuukauden ajan on täytynyt tyytyä kahdeksannesnaulan päiväannokseen kuivaa leipää, niin leivokset ovat herkkua, jota ei voi vastustaa, kiusaus, johon

väkisinkin lankee, aarre, jonka vuoksi kernaasti uhmaatulta ja tulvaa.

Siksi olin kyllin varomaton rikkoakseni kaikkien järkevien ihmisten Pietarissa nykyisin noudattaman säännön pysyä kotiseinämien sisällä kello seitsemän jälkeen illalla. Täytin piippuni englantilaisella tupakalla — viime hankiskeluni hedelmällä — ja kuljin mitään pahaa aavistamatta Nevskiä pitkin, jonka vastakkaisessa päässä jalo vieraanvarainen ystäväni istui takarakennuksessa sijaitsevassa pienessä kammiossaan kahvia jauhamassa. Viisitäessäni viimeisen poikkikadun yli aletaan juuri kulman takaa ampua, ja kun portti, josta minun on mentävä sisälle, on ihan lähellä, kiirehdin sitä kohti.

Portti on lukittu. Soitan portinvartijaa, joka tuleekin, mutta ei tahdo avata. Sanoo saaneensa käskyn lukita portin eikä sallia kenenkään kulkea sisään tai ulos. Minä koetan hetkisen suostutella häntä, selitän, että olen menossa maanmieheni luo; pyydän, että hän edes noutaisi tämän alas. Silloin hyökkää äkkiä takaapäin kimppuuni kiihtynyt matruusi revolveri kädessä. »Mitä hiivatin melua te pidätte?» mörisee hän, »ettekö käsitä, että teidän on korjattava luunne?» Vastaukseni hän vääjää ärjäisemällä: »Suu kiinni, taikka ammun!» Kääntyessäni oikealle hän komentaa minut vasemmalle, ja kun olen ehtinyt kymmenkunnan askelta katua pitkin, pysähdyn ostamaan muutamia kukkasia katukauppiaalta vapautuakseni hänen kovaäänisestä seurastaan.

Mutta jouduinkin vain ojasta allikkoon, sillä lähimmässä katuristeyksessä pysähdyttävät minut punakaartilaiset, jotka

ovat asettuneet riviin jalkakäytävän syrjälle eivätkä päästä ketään lävitse. Nyt käy sitäpaitsi selville, ettei voi väistyä sivulle eikä kääntyä takaisin; joka taholta ollaan punakaartilaisten piirittämänä; on jouduttu satimeen.

Mutta mikä on tarkoitus? Juuri kun ryhdyn haasteluun lähinnä seisovan kanssa, sattuu eräs punakaartilainen huomaamaan minut ja komentaa: »Sinä siellä kukkinesi! Astu esille!»

Minä taivun raa'an voiman edessä.

»Nouse automobiiliin!»

»Minkä vuoksi?»

»Nouse automobiiliin, sanon!»

»Minä olen ulkomaalainen!»

»Samantekevää! Myöhemmin kyllä tutkimme kuka olet. Liikkeelle siitä!»

Kapuan lähellä seisovaan kuorma-autoon, ja kaksi muuta autetaan samaan aikaan sen toiseen päähän. Aika kuluu mitään erikoista tapahtumatta. Istahdan siis ajopelien syrjälle ja luen »Punaista Tiedottajaa»

»Oletteko ajanut tänne autolla?» kysyy hyvin puettu herrasmies.

»E-en, mutta minä ajan pois sillä.»

»Mihin?»

»Ka, sitä en vielä tiedä! Ettekö tekin tahdo tulla tänne mukaan?» kutsun minä.

»Ehei, tuhannet kiitokset, on jotakin muuta, mikä miellyttää minua enemmän!»

Nuori sepänsälli, jonka on saavuttava yötyöhön eräseen valtion pajaan, on hyvin hermostunut ja levoton, sillä

poisjäämisestä hän saa sata ruplaa sakkoa. Hänen paperinsa ovat mitä parhaimmassa kunnossa, mutta kun hän huutaa ja kiinnittää itseensä huomiota, vieään hänet enemmittä mutkitta raitiovaunuun, jota käytetään eräänlaisena tutkintovankilana ja joka senvuoksi pysähdyttää raitiotieliikkeen koko Nevskillä. Nyt kuljetetaan minutkin käsi-kynkästä raitiovaunuun, jossa minut otetaan suurella riemulla vastaan.

»Sieltä tulee kukkaniekka!» kaikuvat tulotervehdykset kaikilta tahoilta, ja Yrjönristillä koristettu puolipäihtynyt eversti, joka parhaillaan taskuveitsellään pistelee suuhunsa sarðiinilaatikon sisältöä, nousee kohteliaasti ja tarjoo minulle paikkansa. Povitaskusta esiinpistävän väkijuomapullon elähdyttämänä hän esiintyy huvituksen johtajana, tuhlaa sukkeluuksiaan ja meheviä kirouksiaan, kulkee edestakaisin välikäytävällä ja huomauttelee meille, kuinka paljon lämpimämpi ja hauskempi meillä on kuin ulkona seisovilla. Ainoastaan eräs merisotilas tyttösineen istuu arkana nurkassa. Kuin kaksi pesästä heitettyä linnunpoikasta he kyyröttävät toisiinsa kiinni puristautuneina. Heillä ei tilanteessa ole mitään hauskaa eikä lystikästä, ja matruusi koettaa lohduttaa tyttöänsä sillä, että he toki molemmat ovat yhdessä. — Sitten ajetaan meidät raitiovaunusta, jotta se voi lähteä liikkeelle.

»Miksi sinä täällä olet?» kysyy eräs sotilas meripojalta.
»Sinähän olet meikäläisiä!» Matruusi tarttuu hempukkaansa suojelevasti vyötäisiltä, sillä tytöllä ei ole mitään lupatoðistuksia mukanaan.

Kadulta ajetaan meidät nyt sivukäytävälle, mutta aika kuluu, eikä kukaan käsitä tarkoitusta. »Tarkastakaa toki passimme!» huutaa kansa ja kohottelee niitä ilmaan. Jotkut yrittävät juttusille punakaartilaiden kanssa, mutta nämä ovat karkeita ja työntävät naiset väkivaltaisesti takaisin. Erään kiihtyneen herran rauhoittamiseksi tiuskaisaan: »Jollet pidä leipäläpeäsi kiinni, ammun sinut pahuksen silmänräpäyksessä!» ja yleensä kaikki punakaartilaiset valavat halusta tuhlata ruutia. He ovat niin innoissaan, että katunaisetkin, jotka myöskin ovat edustettuina, turhaan turvautuvat kaikkiin tuttuihin temppuihinsa, turhaan käyttävät vaikuttavimpia keinojaan näitä tinasotamiehiä vastaan, jotka hetkiseksi paahtuttavat sydämensä kaikesta emmiskelystä välinpitämättömäksi.

Sievä nuori tyttö puhuttelee minua.

»Haastatteko vironkieltä?» kysyy hän.

»Puhun mieluummin saksaa», vastaan minä kuullessani, että hän on Itämeren maakunnista.

»Olen Tartosta», jatkaa hän, »minulla on saksalaisten viranomaisten tarkastama ja leimaama paperi, mutta kaikesta ei se riitä. Pelkään kovin, etten enää pääse vapaaksi!»

»Noh, kyllä tässä selviätte, saattepa nähdä!»

»Niin, mutta mitä minä sitten teen? Minua pelottaa kulkea yksinäni näin myöhään, ja mihin menen nukkumaankaan?»

Jätän kysymyksen avoimeksi.

Meidät järjestetään riveihin ja ryhmiin kadulle, ja alamme

astua joka puolelta punakaartilaiden ympäröiminä. Kuullessani, että meidän on matkattava viisi, kuusi virstaa, koetan päästä komisaarin puheille ja siten, jos mahdollista, vapaaksi.

»Hän on tuolla takapäässä», sanoo eräs punakaartilainen. Minä menen jälkijoukkoon häntä tiedustelemaan.

»Ette voi nyt päästä hänen puheilleen», vastataan minulle.

»Älkää huoliko turhia hätäillä!» neuvoa eräs toinen.

Pyrin eteenpäin päästäkseni etujoukkoon, missä olin joutunut juttusille venäläisen lääkärin kanssa, joka on seitsemän vuotta opiskellut Dresdenissä.

»Hoi, mihin te nyt? Olkaa hyvä ja pysykää täällä vain!» huutaa eräs sotilas, joka on pakahtua tarmosta ja toimintahalusta.

Minä hiivin joukon keskelle ja tunkeudun sen lävitse tohtorin pakeille. Hän oli juuri ollut matkalla kuolevan naisen luo, jonka henki ehkä olisi voitu pelastaa ja joka nyt makaa odottamassa, kumpi ehtii ensin, lääkärikö vai kuolema.

Päästäksemme tästä surullisesta puheenaiheesta juttelemme kirjallisuudesta ja pohdimme päivän politiikkaa, joka olisi yhtä ainoata suurta ilveilyä, jollei se toisi mukanaan niin kohtalokkaita seurauksia. Sitäpaitsi vaihdamme osoitteemme, jotta se, joka ensiksi pääsee vapaaksi, voisi ilmoittaa toisen omaisille.

Astumme astumistamme tuntikaupalla. Toisinaan pysähdytään, jotta osanottajat voivat luonnollisia tarpeitaan varten viivähtää jollakin katuojalla. Vihdoin tulemme

avonaiselle paikalle komisariaattirakennuksen eteen, missä puolipöhnäinen nuori lurjus on ylikomentajana.

»Herrat säkinkantajat ja keinottelijat ensin!» käskee hän, ja muutamia, joilla on muonasäkkejä ja -vasuja, vie-
dään pois.

»Valmistanevatko meille voileipä-pöydän?» sanoo toh-
tori ivallisesti.

Kaikki hyökkäävät komisaarin kimppuun joko rukouk-
sin tai herjasanoin.

»Olen ulkomaalainen!» huomautan minä.

»Sen me tunnemme. Milloin olette vaihtanut kansalli-
suuttanne?»

Itkevä nuori nainen, Ukrainan alamainen, jonka piti mat-
kustaa seuraavana aamuna, on vastikään luovuttanut pa-
perinsa leimattaviksi eikä nyt siis voi esittää mitään to-
distuksia itsestään. Eräs äiti rukoilee komisaaria pääs-
tämään hänet vapaaksi, koska hänellä on kotona pieni
rintaa odottava lapsi. Komisaari tahtoo miettiä asiaa,
mutta siinä häiritsee häntä toinen nainen, joka on menet-
tämisillään järkensä. »On kauheata, että niin paljon viat-
tomia ihmisiä ammutaan, ja minä tahtoisin hyvin mielel-
läni elää, mutta jos kerran niin täytyy käydä, tehkää se
nopeasti ja ampukaa minut ensimmäiseksi», vaikeroi hän
epätoivoissaan paljastaen povensa. Säikähtynyt hermos-
tus valtaa kaikki. Komisaari kiihtyy, erään miehen passin
hän repii palasiksi, haukkuu oikealle ja vasemmalle, ko-
mentaa muutamia ammuttaviksi, ja paikalla syntyy huutoa
ja rähinää.

»Enkö voi päästä puhelimelle?» kysyn eräältä vartijalta.

»Voitte soittaa huomenna. Nyt lähdemme heti eteenpäin.»

Koska ei ole riittävästi tilaa komisariaatin huoneustossa, jatketaan matkaa kaupungin ulkopuolelle. Kello on kaksi, kun pysähdymme, jotta naiset ja herrat voivat pistäytyä sisälle erääseen porttikäytävään, josta pian kuuluu hiljaista lorinaa. Portin edessä seisoo vartija. »Onko siellä vielä useampia?» kysyy hän, kun joku hypähtää ulos. Tohtori saa tuuman: hän vetää minut porttikäytävään. Hän ehdottaa, että kätkeytyisimme pihaan, kunnes jono on lähtenyt liikkeelle; mutta on liian uskallettua antaa silmänräpäyksellisen ampumisen vaaraan, jos pako-yrityksemme huomattaisiin.

Sitten kuljetaan taas eteenpäin, ja vähitellen olemme saavuttaneet uloimmat esikaupungit matkalla Putilovin ase-tehtaille. Vihdoin pysähtytään ison rakennuksen eteen, mikä osoittautuu työväenteatteriksi, ja siellä meidät vietään katsomoon.

»Otammeko aition?» kysyy tohtori, mutta sovimme kuitenkin siitä, että mieluummin valitsemme paikat permannon ensi riveiltä, koska siten ehkä nopeammin pääsemme näyttämölle laitetun tuomioistuimen eteen, missä punakaartilaiset ovat kansaa tuomitsemassa. Eräs jono tulee esiin käytävää pitkin, tutkitaan ja näyttää paperinsa.

»Miksemme saa lähteä?» kysyvät jotkut katutytöt, jotka on viety sivulle, sittenkun heidän paperinsa ovat tarkastetut. »Teidän on mentävä työhön pariksi päiväksi!» kuuluu vastaus.

»Sinä siellä kukkinesi!» kajahtaa jälleen korvissani ja se tuntuu muistuttavan minua jostakin, minkä tapahtumasta on jo kulunut iäisyys, vaikka on ainoastaan seitsemän tuntia siitä, kun nuo sanat ensi kerran kuulin.

Ensi kertaa olen näyttämöllä pakollisena esiintyjänä varsin realistisessa kappaleessa ja hullunkurisena tyyppinä katselijajoukon silmissä iäisyyskukkineni. Ensi kertaa Jenäjällä oloni aikana osoittautuu myöskin, että minulla ei ole passiani muassani! Sensijaan on minulla valtakirja tanskalaisen liikkeen johtajana ja pari tanskalaista kirjettä. — Näytään harkitsevan asiaa, ja minä koetan uhkailla ikävyyksillä lähetystön puolelta.

»Niin, mutta sehän oli kauheata!» vastataan samalla iänensävyllä kuin Olaf Poulsen eräässä tunnetuista sukkeluuksistaan.

»No, menkää sitten tiehenne . . .», sanoo komisaari pienen yhden kukkasistani napinreikänsä.

Nyökkään hyvästi tohtorille ja kahlaan pihan yli nilkkoihin saakka vedessä.

Pitkällä kotimatalla tunnen itseni vapaaksi kuin ilman intua. Kadut ovat tyhjät ihmisistä, kello on viisi, kuu kumottaa ja tähdet välkkyvät.

Vähän väliä tapaan jonkun punakaartilaisen, jolta kysyn ietä, osaksi poistaakseni kaiken epäluulon, osaksi siksi, että Pietari on oikea sokkelo, varsinkin öiseen aikaan. —

Silloin herättää minut horroksistani äkkiä äänettömyyden läpi kajahtava huuto: »Halloo! Oletteko ollut teatterissa?» Näen irvistävän punakaartilaisen kadun vasakkaisella puolella.

»Olen, ja sain myrskyisiä suosionosoituksia», vastasi minä kulkiessamme toistemme ohi kumpikin omalla katuikäntävällään.

Jälkikirjoitus.

Kahta iltaa myöhemmin soi puhelin jälleen. Tohtori kertoo:

Hänet oli päästetty vapaaksi vasta iltapäivällä. Yhdessä useimpain muiden kanssa pantiin hänet työhön; miesten oli sahattava puita ja naisten siivottava komisariaatin huoneustoa. Punakaartilaisten pitäessä heitä silmällä ja soikkiessa heitä pistimillään joka kerta, kun olivat väsymyksestä vaipumaisillaan, heidän täytyi ahertaa aamusta iltaan. Päivän ainoana ateriana oli kaksi lasia teetä ja kahdeksasosa naulaa leipää, jotka tarjottiin erityisen pöydän ääressä ikkunoilla varustetun kehyksen sisällä, mihin oli merkitty »Rikoksentekijöille».

Tohtori oli kysynyt komisaarilta, mitä palkkiota hän voisi odottaa, ja sai vastaukseksi: »Ei mitään!» Hän selitti sen jälkeen komisaarille, että yhteiskunnallisen aatteen perussääntöhän kielsi käyttämästä väärin toisen työvoimaa ja määräsi palkitsemaan hyvin. Hän puhui kuuroille korville eikä saanut mitään vastausta.

Hänen sisarensa, joka oli lähtenyt häntä tiedustelemaan määrättiin vesiklosettia pesemään.

Potilas kuoli.

Syksy.

Syksy, tuo alakuloinen vuodenaika, jolloin kaikki kuihtuu ja kuolee, jolloin kaikki riutuu ja haihtuu, on sopivana kehiksenä nykyhetken Pietarille.

Autio ja surumielinen tunnelma, joka kauan on painanut leimansa kaupunkiin, enenee yhä ilman muututtua. Tuuli, joka ajaa puistikkojen kellastuneita lehtiä likaisia katuja pitkin, on raaka ja jäätävä, ja sadetta ryöppyä tai vihmoo jok'ainoa päivä. Pietari on muutenkin varsin likainen kaupunki, mutta syksyin kevään paisuu saasta kaikki mukaansa tempaavaksi tulvaksi. Kun Pietarissa oikein todenperästä sataa, kohoaa vesi katukäytävällä parin minuutin kuluessa tuuman korkeudelle. Kattokourujen putket eivät purkaudu likaviemäreihin, vaan syöksevät sisältonsa rakennusten seinustalle, mistä vesi koskena kuohuu jalkakäytävän yli katuojiin. Ajoradan puusilloitus pullistuu senjohdosta pieniksi mäiksi ja notkoiksi, ja kun sille astuu, pirskuu vesi neliöiden irtaantuneista liitoksista. Autobiilit porhaltavat häikäilemättä lukemattomien jättiläislätäkköjen lävitse, joista kuravesi suihkuu käytävälle ryvettäen jalkaisinkulkijat henkilöihin katsomatta. — Ensimmäiset turkit ovat esiintyneet, mutta muutoin näkee kaikkialla englantilaista sotilassarkaa, jota paitsi univormuihin on hyvin kekseliäästi käytetty kaikenlaisiin bolshevikilaisiin herrain-, naisten- ja lastenpukuihin ja joka onkin sekä käytännöllistä että lämmintä. Ne harvat, jotka sat-

tuvat ajattelemaan, mistä se on kotoisin, iloitsevat kaksin verroin.

Ei ole mitään saappaita, jotka kestäisivät märkyyttä niin pohjattomassa loassa, eikä mikään terveys voi vastustaa maan lisääntyvää kylmyyttä, minkävuoksi kaikin mokomin täytyy eristää jalat maasta kalossiparin avulla. Mutta ne harvat, joita korteilla jaetaan, joutuvat köyhälle väestölle; hyvin varakkaat voivat kiertoteitse hankkia itselleen parin hävyttömiin hintoihin; ne taas, jotka eivät kuulu kumpiinkaan ja siis ovat vaikeimmassa asemassa, menevät »Kirpputorille» toivoen kaiken kummallisen rojun seasta, missä on tavaraa arvokkaista muinaisesineistä tyhjiin Colgaten nikkelikoteloihin asti, kenties löytävänsä parin kalosseja. Niistä muutamista pareista, joita tarjotaan kaupaksi, pyydetään noin 80 ruplaa, ja ne ovat ko'oltaan joko kovin pieniä tai kovin isoja. Saa mennä kauniisti kotiin vaihtamaan sukkia — niin kauan kuin niitä vielä on. Ajat-han ovat sellaiset, ettei koskaan tiedä, mitä omistaa ja mitä ihmiseltä puuttuu. Piakkoin ovat alusvaatteet jätettävät hauskan tarkastuksen ja valikoimisen alaisiksi. Huonekaluja on kielletty myymästä. Ei saa ylimalkaan myydä yhtään mitään, jollei ensin ole monien virastojen välityksellä hakenut siihen lupaa. Sitäpaitsi saa joka hetki olla valmis joutumaan kahdentoista tunnin ilmoituksen jälkeen asunnostaan häädetyksi, koska se tai se toimikunta on huomannut rakennuksen asemaltaan keskeiseksi tai joku työläisperhe on mielistynyt huonekaluihin. Se talojen asukkaista äänestyksellä valittu talokomitea, joka tähän asti on valvonut vuokralaisten etuja, on nyt kaikkialla

korvattu köyhäinkomitealla, toisin sanoen, yksinomaan ensimmäiseen leipäannos-luokkaan kuuluvista henkilöistä kokoonpannulla edustuksella. Köyhimmäthän saavat runsaimmat leipäannokset, ja ylhäisimpienkin taloissa kuuluvat tähän luokkaan aina portinvartija ja talonmies, ja jolleivät he itse osaa kirjoittaa, sopiihan heidän pitää joku ylioppilas kirjurinaan.

Kaikissa Pietarin komeimmissa ja upeimman ylellisesti sisustetuissa huoneustoissa asuu tällä hetkellä ulkomaalaisia, ettemme sanoisi skandinaaveja (saksalaiset voidaan toistaiseksi lukea erikoisesti etuoikeutettujen venäläisten luokkaan, ja sitäpaitsi he järjestävät olonsa toisella tavoin), sillä enää vain viimeinen jäännös pohjoismaalaista sankari-mieltä ei piittaa siitä, kuinka maa palaa jalkojen alla. Ihan kilpaillaan muhkeiden huoneustojen ulkomaalaisille luovuttamisessa, ja monella 800 ruplan kuukausipalkkaa nauttivalla kirjanpitäjällä on hallussaan sadantuhannen ruplan ostosopimus. Muuten ovatkin bolshevikit maastakarkoituksen uhalla vaatineet kaikkia suojeluspapereita ovilta poistettaviksi, mutta lähetystöt määräävät, että ne ovat jätettävät paikoilleen, ja nyt saamme nähdä seuraukset.

Viimeisten kahden viikon kuluessa on satamalla satanut määräyksiä, enemmän kuin koskaan ennen. Liikemiehellä on ollut kiirettä niiden tutkimisessa ja noudattamisessa. Hänen on täytynyt rekisteröidä liikkeensä, antaa seikkaperäiset tiedot sen luonteesta ja toiminnasta, toimeenpanna erityinen kirjanpito, jolla voitto todetaan ja järjestellään (kahdeksaksi presentiksi!!!), ilmoittaa varastonsa suuruus, osto- ja myyntihinnat, onko hänellä pal-

veluskunnan valvontakomitea, onko hänellä montakin kirjoituskonetta, tyhjää laatikkoa, tynnyriä j. n. e., j. n. e. Sannalla sanoen, kaikki lasketaan ja takavarikoidaan, arvaenkin myöhemmin tapahtuvaa jakelua varten.

Mutta yksityistenkin täytyy joka päivä syventyä julistuspalstoihin, sillä jos laiminlyö niitä noudattaa, joutuu esim. vaaraan, ettei pääse vihittyyn maahan haudatuksi. Neljänkolmatta tunnin kuluttua jonkun kuolemasta täytyy talokomitealla olla tarkat tiedot vainajan nimestä, iästä, ammatista, »kortteerin» numerosta (asuntoa nimitetään Pietarissa siihen tapaan ja se on aina numeroitu), kuolemansyytä, kuolinpäivästä ja -hetkestä, oliko edesmennyt talon varsinaisia asukkaita vai oleskeliko siellä tilapäisesti; vielä on ilmoitettava kuolinvuoteen ääressä saapuvilla olleiden henkilöiden nimet ja osoitteet, paljonko varallisuutta jää jälkeen ja missä muodossa, y. m. y. m. Ilman kuittia siitä, että moinen kaava on täytetty ja sisäänjätetty, ei ole mahdollista tilata kirstua tai saada hautaa kaivetuksi.

On uskomatonta, kuinka paljon paperia tuhlataan julistuksiin, tiedonantoihin ja kaavakkeihin, ja on käsittämätöntä, miten hallitus voi välttää paperiröykkiöihin hukuttamista tai ylimalkaan ehtii niitä järjestellä. Luetaan joku kuulutus, haetaan ja täytetään kaavake ja riennetään viemään sitä komisariaattiin. Täällä on asetuttava jono. On viimeinen hetki käsissä. »Nyt emme enää ehdi enempää tänään», sanovat virkailijat ja sulkevat oven. Seuraavana päivänä on velvollinen suorittamaan isonlaisen sakon. Ihmiset jonottavat maksaakseen sakon, mutta vain ensimmäiset onnelliset ehtivät sen tehdä. Loput saa-

vat odottaa seuraavaan päivään, jolloin heitä uhkaa työ-rangaistus.

Siitä huolimatta riittää kaikessa tässä tohinassa aikaa kadunnimien muuttamiseen, Lassallen muistopatsaan pystyttämiseen raatihuoneen edustalle, sen paljastukseen sekä suuriin juhlavalmistuksiin kunniakkaan lokakuun-vallankumouksen vuosipäivän viettoja varten.

Nälkä on ainoa, mitä ei voida nujertaa. Vähänpä hyödyttää suurien ilmoitusten ripustaminen, joissa kerrotaan englantilais-ranskalaisten kapitalistien katkaisevan rautatie-liikenteen ja rakentavan kaikenlaisia ajateltavissa olevia esteitä, jotta Venäjällä ei päästäisi säännöllisiin oloihin. Pahat kielet kuiskuttavat, että bolshevikit eivät suinkaan haluakaan rauhaa. He tahtovat päinvastoin kalastaa sameassa vedessä, mutta sinä hetkenä, kun rauha palautetaan, on heidän laulunsa lopussa. Ainoa toivo on, että kaikkien maiden köyhälistöt yhtyisivät ja seuraisivat venäläisten veljiensä esimerkkiä. Sanomalehdet ovatkin täynnä myötätunnonilmaisuja ja tervehdyksiä kapinaliikkeen johtajille Bulgariassa ja Turkinmaalla. Olemme nyt joutuneet niin pitkälle, että voita ja sokeria ei enää voi hankiskella mistään hinnasta, ja se vanginmuona, millä täällä eletään, on sellaista, että lukuunottaen myöskin ne olosuhteet, joissa eletään, voi hyvin käsittää Tanskassa olevien venäläisten lausuman toivomuksen mieluummin istua siellä vankilassa kuin käydä täällä vapaina. Ihmeellistä, että kyyhkysten annetaan olla rauhassa. Ne hyörivät kuin varpuset Kööpenhaminan kaduilla, mutta kyyh-

kyspaisti on tuntematonta täällä, missä uskotaan pyhän hengen olevan niissä ruumiillistuneena.

Nekin, jotka retkeilevät maaseudulla keinotellakseen hitusen talonpojilta ja yrittääkseen kuljettaa sen salaa pääkaupunkiin, missä se tavallisesti asemalla otetaan heiltä pois, käännytetään takaisin ilmoituksella, että kaikki on jo aikoja sitten loppuunmyyty. Muuten eivät talonpojat rahalla mitään teekään, mutta petroli, kynttilät, saippua ja ompelulanka ovat haluttuja, ja jos toivoo jotakin saavansa, täytyy se vaihtaa tavaraan.

— Kunpa vain voisi matkustaa ja olisi, minne matkustaa! — huokaa moni pieni myyjätär ja konttorineiti. Ja syy siihen, että yleensä vielä on hiukan syötävää, onkin siinä, että kaupungin kolme miljoonaa asukasta on vähitellen huvennut miljoonaan kahteensataantuhanteen ja vielä talven kuluessa luultavasti hupenee ihan puoleen miljoonaan.

»Olkaa iloiset, että olette täällä», ennustavat bolshevikit. Täällähän, missä yhteiskunnallinen vallankumous on onnellisesti ja hyvin suoritettu ja sivuutettu, voi tulla paljoa paremmat olot kuin kaikissa muissa maissa, missä se nyt vasta on ovella ja varmaan muodostuu paljoa kammalammaksi. Täällähän tarvitsee vain hiukan siivota ja järjestellä asioita. Äskettäin laahattiin Kananinkirkon yli-pappi hiuksistaan alttarilta ja lähetettiin työhön, raskaita rautakettinkejä kantamaan, samalla kun kirkko suljettiin. Kirkot ovat vastavallankumouksellisten haaveilujen pahimpia liesiä. Punakaartilaisten todistelu on yksinkertaista ja loogillista. Mitä hyödyttää, että uskotte Jumalaan?

Olettehan rukoilleet häntä jo niin monet vuodet, ja mitä apua teillä siitä on ollut? Me uskomme piruun ja näetehän itsekkin, kuinka se meitä auttaa. Kaikkihan käy mainiosti.

Bolshevikit tuntevat itsensä päivä päivältä varmemmiksi mahtinsa pysyväisyydestä ja astuvat joka päivä askeleen eteenpäin. Viljellään sellaisia lauseparsia ja iskusanoja, ettei enää ole mitään, jota nimitetään puolueettomaksi; on joko ystävä tai vihollinen, joko tunnustaa bolshevismin tai ei; Venäjällä ovat kaikki yhdenvertaisia ja kaikki on kaikille samaa. Venäjällä ollessa täytyy seurata venäläisiä lakeja. Vähitellen jo aletaan yrittää ulkomaalaisten työhön lähettämistä tai koetetaan värvätä heitä punakaartiin. Vieraiden valtojen lähetystöjen asema on todellisuudessa jokseenkin kuviteltu, ja vaikka välttämättömästi koetetaankin pitää arvoa yllä, ollaan joka silmänräpäyksessä valmiina matkalaukkuja täyttämään.

On vaikeata tai oikeammin mahdotonta antaa kuvaa kaupungin ulkomuodosta, koska sen naamassa on joka päivä uusi irvistys. Olosuhteet vaihtuvat kynää musteeseen kastaessa. Vain liikunnan suunta on sama, jatkuva ja johdonmukainen bolshevismin periaatteiden toteuttaminen. Tässä suhteessa tehdään ihmeteltävää ja hyvin järjestettyä työtä. Bolshevikien johtajat ovat harvinaisessa määrässä toiminnan miehiä, minkä lisäksi heillä, kuten jokaisella venäläisellä, olkoonpa hän sitten vain talonpoika tai työläinen, on synnynnäiset puhelahjat.

Ja bolshevikit ovat voimakkaat, erinomaisen voimakkaat. Siitä ei ole epäilystäkään. Heillä on kiväärit. Heillä

on mainio yhteistunne. Jokainen yksityinen on niin lu-
jasti heidän puristuksessaan ja heidän järjestönsä on niin
laajaperäinen, nopeasti toimiva ja herkästi huomaava, että
he voivat ehkäistä tai ainakin havaita jokaisen vastaval-
lankumouksellisen yrityksen. Itsessään ei puolue vielä
kätke minkäänlaista kukistumisen itua. Se osoittaa ver-
ratonta auliutta ja myöntyväisyyttä puoluetoverien toivo-
muksille ja vaatimuksille. Sosiaalivallankumoukselliset
eivät voi järjestyä, ja porvaristo on voimaton, käsistä ja
jaloista sidottu. Vavisten vuottaa ja toivoo se yhä apua
ulkomailta; ulkomaat on ainoa turva, mistä apu voi saa-
pua, mutta mistä sitä toistaiseksi ei voida saada.

Kuka tietää, milloin tulee täällä olevan »imperialistis-
ten puolueettomien valtioiden porvariston» vuoro?

Tavaramääriin sidottuja suuria pääomiahan täällä koe-
tetaan pelastaa, ja se pakottaa niin monet skandinaavia-
laisten liikkeiden edustajat ja henkilökunnan jäsenet vii-
pymään täällä viimeiseen saakka. Monet johtajat ovat
lähteneet pienelle lihoamismatkalle Tanskan runsasvarai-
seen ruoka-aittaan, ahmivat päivät pitkät leivoksia kuin
lapset, vahvistavat hermojansa ja kieltäytyvät palaamasta
tänne, ja siitä heitä ei voikaan moittia.

Tänne jääneestä henkilökunnasta alkavat olosuhteet vä-
hitellen tuntua liian mielenkiintoisilta, se näkee puolittain
nälkää, palelee, sanoo itsensä irti toimestaan ja haluaa
kotiin; eikä heitäkään voi moittia.

Sillä välin kelluvat bolshevikit pinnalla vaanien tilai-
suutta liikeyrityksen kansallistuttamiseksi.

Mutta se hetki on tuskin kaukana, jolloin ne harvat ulkomaalaiset, jotka ihmeteltävällä tarmolla ovat tähän asti kestäneet kamppailussa, jättävät Venäjän kuin rotat uppoavan laivan.

XVII

Myrskyn enteitä.

Senjälkeen kun saksalaisten sanomalehtien myynti on kielletty, täytyy tyytyä yksinomaan punaiseen sanomalehdistöön, joka yksin väittää tietävänsä. Senvuoksi ei aavista, kuinka paljon tai kuinka vähän totta on lukemattomissa huhuissa, jotka surisevat korvissa aamusta iltaan.

On varsin omituista olla täten täydellisesti ulkomaailmasta eristettynä ja bolshevikilaisen propagandan saartamana. Emme aavista, miten aselevon tai rauhan laita lieenee, miehittävätkö saksalaiset piakkoin Pietarin, kuten sanotaan, vai onko totta, että Wilson on kehoittanut puolueettomien maiden vereksiä sotilaita puhdistamaan tšekkiläisen mätäpaiseen.

Otaksutaan, odotetaan ja toivotaan joka tapauksessa, että aivan lähimmässä tulevaisuudessa jotakin tapahtuu. Tarrataan kiinni siihen toiveeseen, että suurvallat eivät voi keskustella rauhasta sellaisessa »huoneessa, jonka nurkan takana tulipalo roihuu». Bolshevikit itsekin näkyvät hermostuvan. Sanotaan, että on suoritettu kolmen kuukauden palkka etukäteen koko ylemmälle virkailijakunnalle,

jotta ne, jotka tahtovat ajoissa livistää, saisivat siihen tilaisuuden.

Lenin on taasen lähettänyt julkisuuteen yhden avoimista kirjeistään, mitkä pian käyvät yhtä runsaslukuisiksi kuin Wilsonin nootit aikoinaan. Nyt on avustettava Saksan köyhälistöä, sillä saksalainen imperialismi lasketaan nyt yhteen englantilaisen ja ranskalaisen kanssa. »Meillä on nyt miljoona miestä käsittävä armeija», kirjoittaa hän, »mutta meidän on lisättävä se kolmeen miljoonaan ollaksemme varmat kyvystämme puolustaa vallankumousta kaikkia mahdollisuuksia vastaan».

Joka ilta näkee kaikilla avoimilla paikoilla äsken aseihin kutsuttua miehistöä harjoittelemassa. Siviilipukuisia rekryyttejä opettavat bolshevikiuupseerit marssimaan tahdissa ja tekemään liikkeitä rivittäin, osastoittain ja ruoduttain. Siinä on kirjava kokoelma miehiä kaikista yhteiskuntaluokista yhdessä puremassa samaa kirpelää omenaa. Eivät näet heidän nälän riuduttamat kasvonsa juuri säteile innostuksesta ja taisteluhalusta. Nämä alituiset kutsunnat saattavat käydä vaarallisiksi. Kuten maailman useimmat ihmiset ikävöitsevät rauhaa, samoin ollaan täälläkin sielullisesti ja ruumiillisesti nääntyneitä, sitäkin enemmän, kun venäläisen proletaarin suurimpana onnena juuri onkin vähän ryötä, rauhaa, lepoa teenjuontiin, leipää, mikä maisuu särpimettäkin, sekä kourallinen savukkeita. Ei myöskään ole onnellista, että aseihin kutsutut saavat kolmisen viikkoa odottaa palkkaansa, kun yhäti joku komisaari häviää kassoineen perin sopimattomalla hetkellä. Eivätkä bolshevikit voi punaiseen armeijaansa sokeasti luottaa-

kaan. Sillä he ovat liian monta pakottaneet sen riveihin. Siinä on monta, jotka otollisella hetkellä kääntävät aseet niitä vastaan, jotka itse ovat ne heidän käteensä antaneet. On upseereja, joilla on huostassaan kivääri- ja ammusvarastoja ja jotka tietävät, kelle ne luovuttavat. Kenties itää tässä taimi bolshevikivallan kukistumiseksi; sillä ne, jotka sen muutoin ehkä kukistaisivat, ovat nyt niin heikkoja, että tuskin itse pysyvät pystyssä.

Lokakuun-vallankumouksen vuosipäivän johdosta aiotaan julkaista sarja kirjoja ja vihkosia, ja kehoitetaan sotilaita, matruuseja ja työläisiä kutakin kohdastaan antamaan avustuksiaan näiden historiallisten muistomerkkien luomisessa. Ovathan jotkut olleet mukana Talvipalatsia, toiset taas junkkarikouluja ja sähkölennätinasemaa valloittamassa taikka ovat taistelleet Kerenskin joukkoja vastaan. Ja tätä pyydetään kaikkia kirjoitustaitoisia parhaansa mukaan kuvailemaan. Muuten asetetaan pikakirjoittajia heidän käytettäväkseen.

Kaikki nämä »verrattomat» historialliset todistuskappalet kerätään, eivätkä myöskään toiveet, että niistä tulee maailmanhistoriassa »ainoata laatuaan», varmaankaan ole pettävät.

Vaadittiin puolueettomien maiden alamaisten suojeluspapereita ovilta poistettaviksi, mutta lähetystöt pidättivät itselleen oikeuden niihin, kunnes neuvostohallitus itse määräsi sellaisia asiakirjoja, jotka suojelisivat ulkomaiden alamaisia häiritsemisiltä, mutta vielä emme ole noita uusia saaneet, ja vanhoja repii ovilta ken tahansa.

Eräässä paikassa on muitta mutkitta kuljetettu pois ulkomaalaisen varasto ilman neuvotteluja, ilman kuittia, ja kenenkään aavistamatta, minne se joutui. Eräältä toiselta ulkomaalaiselta on kielletty matkalupa, koskei hän ole täyttänyt »työvelvollisuuttansa».

Säädöksen mukaan ovat kaikki henkilöt kahdeksantoista ja viidenkymmenen ikävuoden välillä tämän työvelvollisuuden alaiset ja pakotetut ottamaan osaa julkisiin yleishyödyllisiin töihin. Jos on yli viidenkymmenen ikävuoden ja liian heikko ruumiilliseen työhön, täytyy lunnaikseen suorittaa 5 á 10 prosentin vero tuloistaan.

Samaten maksavat naiset työn asemesta veroa. Työvelvolliset eivät saa lähteä Pietarista erityisettä luvatta. Ken Brestin rauhansopimuksen pykälien nojalla on vaihtanut alamaisuussuhdetta, on työvelvollinen, jos ei vielä ole poistunut tasavallasta, mutta häntä ei saa käyttää strategisiin töihin. Ulkomaalaisia voidaan käyttää hygieenisiin ja sairaalatoimiin, sanotaan määräyksissä vielä, mutta tarkoitetaanko tällä, että meitä ulkomaalaisia voidaan pakottaa pesemään heidän klosettejansa ja puhdistamaan heidän löyhkääviä kasarmejansa, on vielä epätietoista, koskei sellaista ole toistaiseksi sattunut. Vapaita työvelvollisuudesta ovat vain työmiehet ja punaisen armeijan sotilaat, valtion virastoissa palvelevat sekä lähetystöjen ja konsulaattien henkilökunnat. Ken väistää työvelvollisuuttansa, joutuu lain ankarimpain rangaistusten alaiseksi, jopa ammuttavaksikin.

Viimeisellä ruotsalaisella höyrylaivalla saapui kaksi tanskalaista kuriiria, jotka molemmat jäivät makaamaan laivaan pahoin sairastuneina espanjantautiin ja sitten vietiin tšekäläiseen ranskalaiseen hospitaaliin. He eivät kuitenkaan olleet kulkutaudin ensimmäiset airuet, sillä jo kauan on Pietarissa raivonnut tämä uusi vitsaus, joka kävi käsiiksi siellä, missä koleera hellitti. Vinhaa vauhtia se on levinnyt kautta maan, ja muutamissa maakylissä ovat asukkaat kirjaimellisesti kuolleet sukupuuttoon.

Riittämättömästi ravittu väestö on helppo saalis kaikenlaatuksille taudeille. Ihmiset ovat niin nälän näännyttämiä, että heitä tuskin enää tuntee. Vaatteet riippuvat ja leiskuvat heidän yllään kuin mikäkin linnunpelätin. Ajatelkaahan miestä, joka on painostaan menettänyt kaksi puutaa eli 80 naulaa. Aika rotevasta ja kookkaasta talonpoikaisjärkäleestä hän on muuttunut kivuloisen näköiseksi käyristyneeksi luurangoksi. Kaksi vuotta sitten hänellä oli viidenkymmenentuhannen ruplan omaisuus. Nyt täytyy hänen päivittäin myydä joku omistamistaan esineistä pelastuakseen nälkäkuolemasta.

Ihmiset, joiden moraali ja säädyllisyys aina on ollut moitteeton ja kaiken epäilyn yläpuolella, kähveltävät uskotuja varoja hankkiakseen ruokaa vaimolleen ja lapsilleen. Eräs tuttavistani, joka palasi tänne oleskeltuaan neljä kuukautta Tanskassa, herättää ihan huomiota. Hänen tuttaviansa on vaikea häntä enää tuntea, hänen ilmeisesti suhteeton lihavuutensa vaikuttaa ikäänkuin ärsyttävästi ympäristöön, ihmiset kääntyvät kadulla häntä katsomaan, on melkein vaarallista kulkea hänen rinnallansa, koska jokai-

seen kadunkulmaan on naulattu julistus: »Murskatkaa täyteläiset!»

Sillä nyt on porvaristo toden perästä nujerrettava. On ammuttu niin monta kuin on käsiin saatu. Heiltä on ryöstetty heidän varallisuutensa ja melkoinen määrä irtaimistoa. Heidät on asetettu korttijärjestelmän alaisiksi, jonka mukaan heidän, jos matemaattisen tarkkaan laskisi, jo olisi täytynyt kuolla nälkään, ja kuitenkin he elävät. Senvuoksi ovat nyt kaikki ravintolat suljetut, niin ettei enää ole muita järeillä kuin kansankeittiöt ja yksityistaloudet. Riistääkseen porvaristolta kaikki keinot ajatellaan lopettaa torikauppa-kin ja sulkea elintarvemyymälät, jotta olisi mahdollista ostaa elintarpeita ainoastaan korteilla erityisistä kunnan myymälöistä.

Lapsien avulla koetetaan varmentaa tulevaisuuden bolshevikilaista yhteiskuntaa. Kaikki koulut ovat kunnallistutetut, yksityisopetusta ei sallita. Jokaiseen lapseen nähdessä toimeenpannaan tuontuostakin perusteellinen lääkärin-tarkastus, ja se saa joka päivä ilmaiseksi vankan päivällisen, johon sisältyy lihaa ja riisiä, puoli naulaa leipää sekä teetä sokerin kanssa. Kun kuitenkin kestää jonkun aikaa, ennenkuin nämä uudet kansalaiset voivat ottaa osaa toimivaan politiikkaan, on huomattu sivistyneistön tuen välttämättömyys. Eräässä joukkokokouksessa, missä Gorki oli puheenjohtajana ja siinä tilaisuudessa mainitsi, että vallankumous ilman intelligenssin avustuksen tuottamaa selkärankaa oli kuin peräsimetön laiva, koetettiin rakentaa silta ojentamalla vastustajille pikkusormi. Saa käsityksen niistä kuiluista, joiden yli silta olisi rakennettava

ja kuinka intohimoisesti porvaristo välttää jokaista lähen-
telemistä bolshevikeihin, aivan kuin ne olisivat spitaalisia,
kun saa todeta, että mieluummin alennutaan prostitut-
siooniin kuin mennään kuolemanvihollisen palvelukseen.

Kamariherratar Scavenius on asettunut johtamaan Pu-
naisen ristin välityksellä tapahtuvaa keräystä, jonka tar-
koituksena on tukea puutetta kärsiviä Pietarin vankiloissa,
nämä kun eivät voi odottaa mitään apua vapaalla jalalla
olevilta omaisiltaan ja sukulaisiltaan. Toivotaan melkoista
avustusta Kööpenhaminan vauraalta venäläiseltä siirtolalta.

Kuvitelkaahan professori Höffding kulkemassa ilmoi-
tuksia kokoamassa, amiraalitar Gað seisomassa kadun-
kulmauksessa nauhoja myymässä, eversti Muus kerjuulla
kiertämässä, Ole Olsen vuokra-ajurina omissa neljänistut-
tavissa vaunuissaan, niin voitte vähin aavistella, kuinka
täällä kaikki olosuhteet ovat käännettyt ylösalaisin ja mil-
laiseksi elämän täytyy muodostua ylempien yhteiskunta-
luokkien ihmisille. Alituisten nöyryytysten ja pilkan alai-
sina, aina epävarmoina hengestään, vaipuneina hätään ja
kurjuuteen, he ovat ilman minkäänlaista tukea ja melkein
kaikkea toivoa vailla. Vain niillä, jotka voivat väittää ole-
vansa Ukrainan, Puolan tai Itämeren maakuntain alamai-
sia, on mahdollisuutta päästä pois, ja ulkoasiainministe-
riön passitarkastus-toimistoa piirittävät alati laumat, jotka
viikkokausia ovat odottaneet matkaluvan saantia. Pelas-
taakseen henkensä jättävät ihmiset kernaasti kotinsa ja
kontunsa ja lähtevät pois köyhinä kuin kirkonrotat.

Eräässä kokouksessa Tanskan kauppakamarissa pohdittiin suunnitelmia kaikkien tanskalaisten liikemiesten tanskalaisten varastojen saattamisesta lähetystön suojaan ja sen sinetillä varustamisesta. Moskovassa näkyy alkaneen ulkomaalaisten toimistojen järjestelmällinen ryöstäminen, jolloin rahakaappeja murrettiin kaikilla nykyaikaisen rikostekniikan käytettävissä olevilla keinoilla. Liike-elämä on kokonaan lamassa. Muutamille harvoille onnistuu suorittaa joitakin isoja valtion tilauksia, ja nämä liikkeet kukoistavat, koska bolshevikit huomaavat, että heidän kukistumisensa on lähellä. Järjestelmä on sellainen, että asianomainen komisaari kernaasti laskee hyväkseen 25 prosenttia, mikä vastaa vähintään sataatuhatta ruplaa — summa, jonka hän pitää riittävänä viettääkseen elämänsä joutilaisuudessa, kaiketikin jossakin puolueettomassa valtiossa ulkomailla.

Kuvaavaa tilanteelle on muuten seisova osasto sanomalehdissä, jossa luetellaan joukko nimiä lisäyksellä: »vangittu ja ammuttu», minkäjalkeen seuraa lause: »Neuvostohallitus pitää mallikelpoisesti järjestystä yllä.»

On vielä tapahtunut sekin merkillinen seikka, että ensi kertaa syntyi vastarintaa neuvostohallitusta vastaan, joka ei heti uskaltanut sitä kovakouraisesti nujertaa, niinkuin muutoin aina on periaatteena. Liike alkoi matruusien keskuudessa, jotka ovat radikaalisin ja vaarallisin aines. Sotalaivat purjehtivat Kronstadtiin, meriväen lujaan linnaan ja heidän pelätyn hyökkäyksensä tukikohtaan.

Kuten vakavat tapahtumat useinkin johtuvat tilapäisestä aiheesta, kunhan vain otollinen hetki on tullut, on tällä-

kin välinäytelmällä pieni alkusoittonsa, joka ei ole huumoria vailla.

Edellisenä iltana oli isompi joukko merisotilaita suljetuissa riveissä saapunut oopperaan, missä keskeyttivät esityksen sillä perusteella, että aika oli liian vakava soittamollisiin ja lauluhuvituksiin, sekä ilmoittamalla, että orkesteria tarvittiin. Yleisö läksi hiukan hämmästyneenä kotiinsa ja merisotilaat veivät pois orkesterin, jonka he halusivat kiihoitusvälineenä avustamaan vastalausekokouksessa hallitusta vastaan, mikä kokous pian sen jälkeen pidettiin, mutta hajoitettiin asevoimin, samalla kun osanottajain enemmistö vangittiin. Oli muun muassa vaadittu uusia ministerejä ju tuhannenviidensadan ruplan kuukausipalkkaa.

Mitä suurimmaksi kummastukseksi kaikille sisälsivät lehdet seuraavina päivinä useita kirjoituksia, joissa puolusteltiin villiintyneitä ja harhaantuneita matruuseja. Nämä, lausuttiin, olivat todellisuudessa vallankumouksen uskollisimpia ja varmimpia tukijoita, joskin olivat ilmituoneet kenties oikeutetut ja luonnolliset vaatimuksensa turmiollisella ja eksyttävällä tavalla. Heidät päästettiin sen jälkeen taas vapaiksi, ja seuraavana päivänä toimeenpantiin heitä varten juhlaesitys oopperassa melkein ilman mitään edelläkäypää ilmoitusta, joten asiaa aavistamaton yleisö, joka saapui edeltäpäin tilaamiseen ja kalliisti lunastamiin lippuineen, näki sinikauluksisten meripoikien täyttävän jokaisen paikan ja sai kääntyä niine hyvineen pois, sitte kun sille pilettiluukulla oli suoritettu takaisin kaksi kolmannelta lippujen hinnasta.

Päivää myöhemmin saapui Trotski, osaksi pitääkseen joukkojen katselmusta linnantorilla, joka nyt on ristitty Uritskin toriksi, osaksi rauhoittaakseen mieliä. Kaikkialla, missä hän oleskelee tai liikkuu, ympäröi häntä suojeluvartiosto, ja rahvaan käytös on uhkaavaa. Kuultiin senlaatuksia huomautuksia kuin: »Inha juutalaisnaama!» ja »Kyllä me vielä sinut nyimme!»

Eräässä myöhemmässä kokouksessa, missä hän puhui kapinallisille merisotilaille, lähetettiin hänelle kysymyksiä tai uhkauksia sisältäviä nimettömiä kirjelappuja.

»Miksi poistuvat niin monet johtajat, komisaarit ja vastuunalaiset henkilöt keskuksesta?» kuului eräs kysymyksistä.

»Osaksi lähteäkseen rintamalle, agitoidakseen ja kohottaakseen mielialaa, osaksi pelastaakseen itsensä, jos valkokaartilaiset tulisivat ja valloittaisivat kaupungin», vastasi Trotski.

»Miksei meillä ole hiiliä? Voisimmehan toki panna työt hiilikaivoksissa käyntiin», kysyttiin myös. Mutta kaivokset ovat saksalaisten miehittäminä, ja Trotski vastasi: »Hallitukselle uskollisten merisotilaiden tulisi hävetä tehdänsään tuollaisia kysymyksiä ja pikemmin huolehtia niiden hiljentämisestä.»

»Iskemme sinut kuoliaaksi ennenkuin pääset ulos salista», oli myöskin eräälle paperilapulle kirjoitettu.

Trotski varoitti hajaannuksesta ja viittasi tilanteen vakavuuteen. »Valta on nyt meillä, mutta se on pahoin uhattu, ja vaikkapa se meiltä joksikin ajaksi riistettäisiinkin, on kansainvälisen köyhälistön kohdakkoin tapahtuva

ja maailmankäsittävä vallankumous edistynyt niin pitkälle, että me nopeasti pääsemme jälleen valtaan ja saavutamme lopullisen voiton.»

Enimmin puhuvana ilmiönä neuvostohallituksen hermostumisesta on sen tiedonanto ulkomaisille lähetystöille, ettei odotettujen vakavien tapahtumain aikana katsota mahdolliseksi suojella ulkomaiden alamaisten henkeä ja omaisuutta. Senjohdosta ovat konsulivirastot hankkineet tiedon asianomaisten siirtolain jäsenten nimistä ja osoitteista, voidakseen nopeasti toimittaa nämä pois, jos se kävisi välttämättömäksi.

XVIII

Kotitarkastus.

Kun mitään pahaa aavistamatta saapuu kotiinsa ja näkee kaiken huoneessansa ylösalaisin käännettyksi, tavarat sikin sokin viskeltynä, kaapit ja laatikot aukimurrettuina, niiden sisällön huiskin haiskin lattialla, savustetun makkaran viulun vieressä virumassa, niin on vähän rauhoittavaa tietää, että asunnossa ei ole käynyt murtovarkaita, vaan ainoastaan toimeenpantu kotitarkastus.

Erittäin kiusallista ja epämieluisa se on sanomalehtimiehelle, joka kuuden kuukauden ajan on tuntenut itsensä melkein kuin vakoilijaksi vieraassa sotaakäyvässä maassa ja sensuurista ja moninaisista muista vastuksista huolimatta on työntänyt rajan yli muutamia kirjoitelmia, mitkä

jos niissä mainitaan jotakin »epäsuotuisaa» venäläisistä olosuhteista, riittävät saattamaan kyhääjänsä kiikkiin.

On siis sekä luonnollista että inhimillistä, että hermos-tuneena suuntaan ensi askeleeni sinne, mistä toivon löytäväni päiväkirjani ja viimeksi kyhäämäni miltei valmiin sanomalehtiartikkelini.

Jos kohta näitä vaarallisia todistuskappaleita punakaar-tilaisten likaiset sormet eivät olleetkaan koskeneet, niin johtui se siitä, että nuo naudat, jotka arvattavasti vaivoin osaavat tavata venäläiset aakkoset, eivät olleet tunteneet erikoista viehätystä kieliopintoihin, vaan olivat kohdistaneet huomionsa silmäämpistävämpiin ja lupaavampiin esineihin. Koetan sommitella *status quon* saadakseni selville, puuttuuko jotakin, ja huomaa, että niissä kolmessa huoneessa, joita käytän kolmentoista suojan huoneustosta, on tyydytty laatikolliseen hienoja pelikortteja ja tikariin, jonka olemassaolon oikeutuksena oli erään kaapinoven kiinnipuristaminen, koska siitä puuttui avain ja se tahtoi paukahtaa auki. Selvitellessäni tavaroitani piti minulle seuraa pari huoneuston omistajan — perheineen Krimille paenneen suurtehtailijan — sukulaista. He asuvat parissa muista suojista ja kertovat, yhä kalpeina ja vavisten, kuinka toisissa huoneissa on riehuttu ja että on löydetty ja viety useita pulloja samppanjaa, sikaareja, savukkeita sekä kaksi polkupyörää.

Kun samassa pari päämiehistä tulee pihassa näkyville, käytän tilaisuutta haastatellakseni herroja, tunnustellakseni hiukan heidän hampaitaan ja, jos mahdollista, viekoittelakseni heiltä joitakuuta sielutieteellisiä neronleimauksia.

Syöksyn siis alas pihalle muka tyrmistykseen asti kummastuneena siitä, että on rohjettu loukata lähetystön suojelusplakaattia, ja eräs vanhanpuoleinen merimies, joka useitakin kertoja on ollut »Polarstjernenillä» Kööpenhaminassa, viittaa köyhäinkomitean pöytäkirjaan. Näen siihen merkityiksi ne esineet, joiden omistaminen on kielletty, sekä polkupyörät, ne kun olivat rekisteröimättömät, jota vastoin eräitä taskuun pistettyjä pikku kapineita ei ole luettelossa. Teen muutamia aloitteita aiheuttaakseni keskustelua, mikä näiden ihmisten kanssa eräissä suhteissa aina on opettavaista ja antaa tilaisuuden katsahtaa sekavien sielujen tutkimattomiin syvyyksiin. Epäsiisti punakaartilainen, jolla on tulehtuneet silmät ja eläimellinen naama, hyökkää kimppuuni kuin kyykäärme ja syyttää minulle vuolaan virran lailla väärinkäsitettyjä sosialistisia oppilauseita hyvin runsaasta bolshevikilaisesta varastostaan. Ei näy olevan mitään rajoja, missä määrin saa käytellä muiden omaisuutta. Kun lausun toivomuksen, että saisin hänen sotilasviittansa, sanoo hän: »Hyvin kernaasti, jos teillä on määräys.» Hänen tepsivimpänä todistuskappaleenaan on kuitenkin, että jos vielä ärisen, minut hetikohta vangitaan ja viedään Gorohovajaan, ja senvuoksi peräydyn nopein, mutta harkituin askelin.

Talosta löydettiin viisi automobiiliä. Tässä voinen huomauttaa, että talo on melkoisen iso, ulottuen pituudeltaan toisesta kadusta toiseen. Siellä on talleja, vaunu- ja automobiilivajoja, jotka kuuluvat erinäisiin sitä ympäröiviin pienempiin loistorakennuksiin. Yksi näistä autoista kuului autonohjaajalle, joka itse oli talon köyhäinkomiteassa.

Se tietänee, että ajovehkeen alkuperäinen omistaja oli paennut tai vangittu ja että ohjaaja senvuoksi katsoi itsensä lähimmäksi perilliseksi, vaikka perintöoikeus onkin poistettu. Kun hän sitäpaitsi on komisaarina Gorohovajan 2:ssa, olisi häntä pidettävä maallisen oikeuden yläpuolelle korotettuna. Mutta lähetetty toimituskunta telefonoi Gorohovajaan kysyen, voisiko sen ottaa, sai kieltävän vastauksen ja otti sen kumminkin. Täten toimitaan joka päivä toisiansa vastaan. Myöhemmin kävi selville, että nämä rosvoavat sissit olivat tulleet aivan toisesta piiristä ja puuhailleet ilman muuta valtuutusta kuin väkivämmän oikeus.

Autonkuljettaja, jolta oli riistetty hänen ajopelinsä, saapui illalla kotiin ja tuli tarjoamaan aulista apuaan tämän asian perinpohjaiseksi selvittämiseksi ja hankkiakseen »oikeudenmukaisen» omaisuutemme takaisin.

Kun seuraavana aamuna istun yöhousuissani ja nautin kaakaolasillista, astuu pienen silmälaseilla varustetun bolshevikikomisaarin johtama joukko sisälle. Komisaarilla on nahkalakki päässä, toisen miehen liian väljä ulsteritakki iljettävällä ruumiillaan, pari vankkoja rasvanahkasaappaita jalassa ja asianajajan salkku kainalossa. Kyynillinen hymy paljastaa maðonsyömät hampaat, omituinen kasvojen- ja päänmuoto, pieni sisäänpainunut naama ulospistävine poskiluineen ja pari jättiläissuuria silmälaseja muistuttavat esihistoriallisesta sisiliskosta ja näkyvät ilmaisevan kaiken maailman ruumiillistunutta häijyyttä. »Tänne

voimme mukavasti sijoittaa kerhon», sanoo hän kulkiesamme erään salin läpi.

Hän ilmoittaa heti, että hän välittää viisi kaikista lähetystöistä, joiden moninaisia metkuja jo kauan on valppain silmin seurattu. Hän näkyy astuvan tiettyjä jälkiä, sillä hän ei ota kuuleviin korviinsa, että tämä on jo kolmas kerta, kun taloa tutkitaan. Hän tietää, että huoneustossa on saippuaa ja viiniä, ja löytää viinin.

Parilla komealla, siroasti veistetyllä tammikaapilla, jotka aina ovat herättäneet minussa kunnioitusta ja joiden sisälöstä olen arvaillut sinne tänne, näkyy olevan häneen magneettinen vetovoima. Ensin koetamme kaikkia talon avaimia, mutta mikään ei sovi. Sitten lähetämme hakemaan seppää, mutta hän ei viitsi tulla. Silloin murramme kaapit kaikilla käytettävissä olevilla keinoilla. Ne sisältävät kirjoja. Mutta alinna kummassakin kaapissa on laatikko, ja näistä on toisessa kaksikymmentäviisi pulloa vodkaa ja toisessa yhtä monta pulloa konjakkia. Koko joukkion silmät säteilevät halusta ja autuaallisesta odotuksesta, ja pulloet suljetaan juhlallisesti sinetillä erääseen laatikkoon ikäänkuin ne olisivat vietävät sairaala- ja terveydenhoito-osastoon. Suuresta väkijuoma-määrästä ovat miesten aivot vaistomaisesti jo niin kuumenneet, että he unohtavat saippuan ja ryntäävät pois saaliineen.

Sittemmin uskotaan minulle, että huoneustoon todellakin oli kätkeyty neljä puutaa saippuaa, ja arvellaan, että oivallinen talonmies, jolle, varomattomasti kyllä, oli annettu kokonainen tanko, on johtanut epäluulot heihin.

Sellainen tarkastus-toimikunta ei koskaan mene ovesta ulos ennustamatta, että sitä pian voidaan odottaa jälleen; ja nyt täytetään huoneeni alusvaatteita ja muuta palttina-tavaraa sisältävillä matkalaukuilla ja kaappini pitovaatteilla, jotta näyttäisi siltä kuin ne olisivat minun. Asukkaat näet toivovat, että toki jossakin määrin kunnioitetaan ulkomaalaisen omaisuutta. Saippuan vaadin kuitenkin vietäväksi talosta pois.

Kaiken tämän ihanuuden keskellä istun mietiskellen, tokko Tanskassa olevat monilukuiset venäläiset todella älyävät kuinka hyvä heidän on olla, ja tokko ajanpitkään oikeastaan maksaa vaivaa olla täällä kahlekoirana, elää koiran ruualla ja aina pelätä tulevansa koiran tavoin ammutuksi.

Lopuksi tuli jälkinäytös, mikä aina on hauskin. Eräs palvelijatar, joka oli ollut perheessä entisistä ajoista ja jonka sulasta armeliaisuudesta oli sallittu sen luokse jäädä, syödä ja asua ilmaiseksi, oli vihdoinkin sanottu irti, ja hautoen kostonsuunnitelmia tämän verisen vääryyden johdosta hän ensin kieltäytyi talosta lähtemästä ja saapui joka päivä ruokailuaikaan vaatimaan ateriansa, pysyen muun osan vuorokaudesta poissa. Hän oli aikoinaan ollut saapuvilla perheen aarretta kätkeittäessä ja antoi tämän tietonsa nyt kantaa hedelmää.

Penkomisen jälkeen hän saapui viimeistä kertaa, nähdäkseen hävityksen koko laajuuden.

Senjälkeen hän hävisi ainiaaksi vieden mennessään kaksi pulloa viiniä, ainoat, mitkä olivat säästyneet joukon tarkkaavaisuudelta.

Bolshevikien propaganda.

Kaikkien julistusten joukossa, joita päivittäin kiinnitetään talojen seiniin ja aitoihin, on eräs, mikä erityisesti kiinnittää huomiota, ensiksikin ja etupäässä sen tavattoman ison ko'on vuoksi, samalla kun sisältökin vastaa kehysten mittakaavoja.

Ylinnä prameilee lihavilla mustilla kirjaimilla kolmen kyynärän pituisella rivillä »Venäjän Sosialistinen Liittoneuvostotasavalta», jonka puumerkki kummittelee mitä merkillisimmissä paikoissa. Sen alla on alleviivattuna: »Kaikkien maiden proletaarit!» kehoitus, jota näihin asti on toivotettu kuuroille korville, mutta johon yhä kiinnitetään toiveita, sillä bolshevikit ovat harvinaisen suuria optimisteja. Sitten punaisilla, verenkarvaisilla kirjaimilla varsinainen otsikko »Veren hinta», ja sulkumerkeissä mainitaan, että julistuksen sisältö kohdistuu »nelivuotiseen imperialistiseen sotaan».

Sitte kun lukija on saatettu oikeaan mielentilaan erittäin hyvin tehdyllä hiilipiirroksella, mikä peittää kolmannksen julistuksen pinta-alasta ja esittää seinää vasten nojaavaa merisotilasta painamassa nenäliinaa vertavuotavaan otsaansa kiväärin riippuessa veltosti toisessa käsi-varressa — kuva, joka elävästi herättää myötätuntoa, ei vähimmin siksi, että se nähtävästi polveutuu niiltä ajoilta, kun merisotilaita vielä oli olemassa, — sanotaan kyhäyksessä seuraavasti:

Miljoonien kaatuneiden ruumiiden yli, suunnattomien veri- ja kyynelmerien halki purjehtii imperialismin laiva jo viidettä vuotta. Kauanko se noilla verisillä laineilla vielä liikkuu, sitä ei kukaan tiedä. Eikä sitä tiedä edes sen kapteenikaan, koko maailman valtias, kapitaali. — Vain yksi seikka on varma: Jollei alus törmää köyhälistövalankumouksen karille, täytyy työläisten kautta maailman vielä kauan murhata toisiaan, ja veljenkäden kylmästä, hengettömästä kanuunasta singahduttamat shrapnellit repivät työläisen rinnan palasiksi. Porvaristo ja sen opetuslapset hokevat kaikkialla kulttuurista ja edistyksestä, mutta loppujen lopuksi he ovat itse omin käsin paiskanneet ihmiskunnan sellaiseen veriryöppyyn, mihin verrattuina kaikki vanhan ajan, keskiajan ja uudemman ajan sodat ja väkivallantyöt vaalenevat. Ja jahka ihmiskunta oikein tahtoo tutkia, mitä tämä sota, tämä kulttuurin järjestetty hävittäjä, maksaa, niin esiintyy summia, joiden vuoksi kauheinkin köyhyys kalpenee. Jo nyt ovat nämä uhkaavat seuraukset aivan selvinä silmiemme edessä. Sota on riistänyt suurimman osan työläisiä ja talonpoikia koneittensa äärestä ja auransa kurjesta, käskien heidät työskentelemään toinen toisensa tuhoamisessa tai aseiden, räjähdysaineiden ja ampumavarojen valmistuksessa, mikä aiheutti täydellisen rappiotilan syömäviljan ja yleensä kaikkien ravintoaineiden tuotannossa. Joskin kaikki puhe nälänhädästä ennen tuntui epätodelliselta hourailulta, on kaikkein suurin maailman valtiaista jo tullut alas maan päälle ja sen valta on nopeasti leviävä kaikkeen maailmaan.

Kahdeksassakolmatta maailman maassa on viljan tuotanto viiden vuoden (1911—16) kuluessa vähentynyt yhteensä 14 prosentilla. Ranskassa on sato tärkeimmistä viljalajeista (rukiista, vehnästä, ohrista, kauroista ja maisista) kolmen ja puolen vuoden (1914—18) aikana vähentynyt 38 prosentilla, toisin sanoen luvusta 145,4 lukuun 90,9. Vehnän kylvöön käytetty maa-ala supistui 36 prosentilla. Vuosina 1916—17 hupeni Englannin viljantuonti melkein 50 prosenttiin, ja kokonaistarjonta leipämarkkinoilla — yhdessä englantilaisen leivän (?) kanssa osoittaa 35 prosentin vähennyksen. Kaikkialla Europassa on toimeenpantu valtion monopoli leipään nähden, mikä niukentaa leipäannokset. Siitä huolimatta esiintyy meille vielä uhkaavampiakin näkyjä ja perspektiivejä. Itävallassa, Saksassa ja Pariisissa on määrätty viidennesnaulan nälkäannokset päivää kohti taikka ei jaeta ylimalkaan mitään (!). Kaikkialla Europassa käy nälkä-mielenosoitusten ja ryöstöjen aaltoja. Aivan satumaisesti kohoavat ruokatarpeiden hinnat. Tämän valaisemiseksi esitämme seuraavat luvut hintojen noususta Englannissa.

Keskimääräiset hinnat 1901—05 teestä, sokerista, voista, leivästä, lihasta:

		500	300
Heinäkuun lopulla	1914	579	350
Tammikuun	« 1915	786	413
«	« 1916	946 ¹ / ₂	465
«	« 1917	1310	561
«	« 1918	1221 ¹ / ₂	686
Toukokuun	« 1918	1247	777 ¹ / ₂

Samaan suuntaan kehittyvät asiat, mutta vielä räikeämmällä tavalla, Europan muissa maissa. Viime tiedoitusten mukaan on Saksassa äskeisinä aikoina harjoitettu laajaa kauppaa itsekuolleiden eläinten lihalla, ja alituisesti varastetaan makkaratehtaisiin ruumiita ruumis-huoneesta. Juoden kansojen verta palaa Europa vähitellen ihmislihan syömiseen.

Mutta ei puutu ainoastaan leipää ja lihaa, vaan ylimalkaan eivät mitkään tarvikkeet riitä. Eivät riitä pukimet eivätkä jalkineet. Sensijaan tavataan kaikkialla yllinkyllin granaatteja ja myrkyllisiä kaasuja. Kaikkialla, ei ainoastaan sotaikäyvissä, vaan puolueettomissakin kapitalistimaissa ovat kaikki tehtaot joutuneet sotateollisuuden palvelukseen; rajoitetaan omaa tuotantoa tai suljetaan kokonaan ne tehtaot, jotka valmistavat tavaroita kauppamarkkinoita varten. Leivän asemesta ei voi ravita itseänsä granaateilla ja shrapnelleilla. Englannissa oli vuonna 1917 valmistettujen ammuksien määrä neljä kertaa niin suuri kuin maaliskuussa 1916 ja 28 kertaa niin suuri kuin maaliskuussa 1915; ja näiden kahden vuoden kuluessa kasvoi tykkien valmistus kaksikymmenkertaiseksi. Samalla ajalla vähentyi kivihiilituotanto kymmenellä prosentilla ja kutomateollisuuden aloilla vallitsi suuri työttömyys. Ranskassa on räjähdysaineiden valmistus 1. päivästä elokuuta 1914 maaliskuun 30. päivään 1915 enentynyt 44-kertaiseksi. Metallituotannon suhteen tehdyistä tutkimuksista kävi selville, että kaikkialla työskenneltiin vain sotaa varten ja työskenneltiin kuumeisella kiireellä ja mitä tarmokkaimmin yöt päivät (Pariisissa, Bordeauxissa), eikä Bor-

deauxissa pidetty edes sunnuntaita vapaana. Pariisissa työskenteli vuoden 1916 alussa kaksisataatuhatta ihmistä ammuksien ja muiden tykistötarpeiden valmistuksessa. Samoin on laita Saksassa. Samanaikaisesti työskentelivät kaikki rauta- ja kemikaalitehtaat sodan päämääriä silmälläpitäen; ja työntekijäin luku on, kaikkia sotapalveluskutsuntoja mukaan laskematta, sodan alusta vuoteen 1916 vähentynyt 1,459,000 ihmisestä 1,180,000 edellisessä ja 15,042 henkilöstä 14,914 henkeen jälkimmäisessä teollisuudessa. Rakennus- ja kutomateollisuudessa sekä kululaitoksen alalla on myöskin tapahtunut melkoinen vähentyminen. Nykyisin ravitsee ihmiskunta itseänsä raudalla ja ampumavaroilla eikä leivällä. Kaikille kapitalistisille hallituksille on kyllä hyvä, että tulot lisääntyvät. Ne eivät ravitse ihmiskuntaa ainoastaan kuolleilla raadoilla — vieläpä ne ovat valmiit elävältä paistattamaan omat lapsensa, kunhan se vain tuottaa niille vähintäinkin 100 prosentin voiton. Saksalaisen sotateollisuuden voitoista antavat seuraavat numerot selvän todistuksen:

	Teollisuushaarat	Osinkoprosentti	Puhdas ylijäämä	
	1913—14,	1915—16,	1913—14,	1914—15
Kemikaalioita	20,9	17,8	85,5	90,9
Ampumavaroja	14,2	22,8	10,6	45,0
Metalleja	9,9	20,7	26,3	85,4

Yhdessä vuodessa on osinkojen keskiarvo noussut viidestätoista prosentista 20,4 prosenttiin, ja puhdas voitto kaikki mahdolliset kirjanpitäjän kähveltelyt poisluettuina,

on kohonnut melkein kahdenkertaiseksi. Ja menestyvätkö Amerikan ruutikuninkaat huonommin? Esimerkiksi Dunaanin (?) ruutitehtaat jakoivat vuonna 1915 osinkoina kaikkiaan 200 prosenttia pääomasta. Vastaavasti nousee osakkeiden hinta. Niinpä maksoivat osakkeet eräässä Yhdysvaltain isoimmista ruutitehtaista, The Bethlehem Co., Ltd., heinäkuun 1. p:nä 1914 yksiviihettä dollaria, heinäkuun 30. p:nä 1915 oli niiden arvo kohonnut 259 dollariin ja toukokuun 25. p:nä 1916 aina 458 dollariin, toisin sanoen kahdessa vuodessa yksitoistakertaiseksi. Amerikalaisen Terästrustin ansiot vuoden 1916 alkupuoliskolla olivat kolmikertaiset siitä, mitä ne olivat samaan aikaan vuonna 1915. Niin, kanuunakuninkailla ei ole huonot päivät.

Ja sen käsittää porvaristo oivallisesti. »Jos nyt muutamme koko maan jättiläissuureksi asetehaaksi» — haaveilee saksalaisten teollisuusharrastusten äänenkannattaja *Plutus* isänmaallisen uutteruuden hurmassa — »ja sen jälkeen pidämme huolen siitä, että muu maailma ei lakkaa sotia käymästä, ja jos aseet tilataan meiltä, niin voimme tietysti tehdä loistavia kauppoja.» Miksei myöskin pidetä huolta siitä, että sotaa kestäisi loppumattomiin, koska se kerran avaa niin loistavia näköaloja kulttuurille? Mutta puhuuko tämä sotateollisuuden kukoistaminen meille mitään maailman tuotantovoimien kehittymisestä, mitään yhteiskunnallisen varallisuuden kartuttamisesta? Ah, ei, kaikki sotapäämääriä silmällä pitävä tarveaineiden ja teollisuustuotteiden valmistus on hedelmätöntä tuotantoa. Miljaardit ovat ammutut ilmaan niiden jättämättä mitään elävää jälkeä kansojen varallisuuteen. Ne kilisevät vain haus-

kasti kanuunakuninkaiden taskuissa. Mutta tätä lukuunottamatta vähentää sotaakäyvien maiden varallisuutta jokainen uusi laukaus, jokainen uusi räjähdys. »Nykyinen teollisuuden kukoistus on harhakuva», huudahtaa Englannin työläisten edustaja Snowden, ja samassa äänilajissa kirjoittaa porvarillinen Frankfurtin lehti: »Kuten räjähtäneille granaateille, käytetyille ampumavaroille, rautaromuksi ruhjotuille automobiileille, rikkikuluneille sotilaspuvuille — samaten käy kaikelle muullekin.» Tositeossa kaikki, mitä maahan jää jällelle, on vain mahtava velka ainoana oleellisena näkyväisenä tosiseikkana. Mutta saksalaisen teollisuuden puhetorvi *Plutus* valittaa katkerasti: Ennemmin tai myöhemmin saamme kuitenkin todeta sen tappion, minkä olemme kärsineet monilla rahaliikkeemme ja teollisuutemme aloilla. Ennen kaikkea puuttuu meiltä suurin osa välttämätöntä kansallista pääomaamme sekä raaka-aineiden ja puolivalmisteiden varastoja, mitkä meillä oli ennen sotaa.

Koneiden pauhinassa ja sorvauspenkkien surinassa puuhaa miljoonittain työläisiä aamusta iltaan shrapnelleja valmistamassa. Granaatit räjähtelevät ja ihmisiä kaatuu, päivä päivältä kasvavat vuoriksi kohoavat ruumisröykkiöt, veri- ja kyynelvirrat paisuvat. Maailman tuotantovoimat ehtyvät, valtiovelka ei kartu päivittäin, vaan joka silmänräpäys. Vampyyrien tapaan imee porvaristo ihmiskunnan verta ja vihaa jokaista, ken yrittää kirvoittaa niskoiltaan kirokun sodan iestä. Tuhansin tavoin koettaa kapitalismi vetää neuvosto-Venäjää sodan pyörteisiin. Mahtava imperialismi ei kuule köyhälistön nostaman myrskyn kumeata

ukkosenjyrinää. Sodan ruudinsavun usva kätkee köyhälistön heräämisen, sen aatteellisen urheuden ja taistelujanon imperialismin silmiltä. Maailmanpommituksen tukehduuttavien, imperialististen kaasujen kehystämässä jyrinässä järjestyvät työläisten rivit. Jolleivät tänään, niin huomenna lyövät Europan työläisjoukot neuvosto-Venäjän kanssa veljenkättä ja ravitsevat raudalla niitä, jotka pakottivat heidät leivän asemesta elättämään itseänsä raadoilla ja ruumiilla. Alkää syyttäkö työläisiä, jos kapitalistit silloin muutetaan raadoiksi ja ruumiiksi.

Voimme taata ainoastaan sen, että työläiset eivät häpäise heidän ruumiitansa, vaan jättävät ne kalmanmatojen ravinnoksi.¹

XX

Pieniä pääkirjoituksia punaisessa sanomalehdistössä.

1. Punaiselle armeijalle olemme kaiken velkaa.

Talvi lähestyy. Oivallisten punakaartilaistemme, jotka panevat henkensä alttiiksi suuren lokakuun-vallankumouksen puolesta, täytyy ehkä viettää osa talvea juoksuhaudoissa.

¹ Lukija on tällä välin kenties unohtanut, että ylläoleva on *sananomukainen käännös*, jonka hämäryyteen ja epäjohdonmukaisuuteen ei minulla ole mitään osaa.

Meidän, rintaman selkäpuolella olevien, tulee mitä voimakkaimmin heitä tukea. Punaisen armeijan sotilaiden täytyy olla lämpimästi puettuja. Turkkeja, lämpimiä silkki-alusvaatteita, plyyshi-vuodepeitteitä, kaikkea tuollaista on anastettava porvaristolta punaisen armeijan käytettäväksi.

Ensimmäinen askel on jo astuttu. Eilen on Pietarin neuvosto tehnyt päätöksen lämpimien vaatteiden keräämisestä. Tämä päätös astuu voimaan aivan lähimmässä tulevaisuudessa.

Kaikki on otettava pois porvarillisilta vetelehtijöiltä. Jos osoittautuu välttämättömäksi, annamme heidän pitää ai-noastaan kotitohvelinsa.

Mutta kaikki hyvät lämpimät jalkineet ja paraat talvipukimet lähetämme rintamalle.

Punainen armeija uhraa kaikki vallankumouksen eteen, ja meidän on uhrattava kaikki oivallisen punaisen armeijan hyväksi.

2. Vartijat aseihin!

Herrat porvarilliset ovat vielä kerran päättäneet vetää köyhälistöä nenästä. Kuultuaan, että heidän asuntonsa sisustuksineen joutuisi työväenluokan haltuun, alkoivat he kiireesti myydä huonekalujaan ja ikäänkuin pahantekijät, joilla on varastettua tavaraa, he ovat valmiit myymään nopeasti parhaaseen mahdolliseen hintaan.

Kaikki sanomalehtien ilmoituspalstat ovat täynnä ilmoituksia huonekalujen ja arvoesineiden myynnistä, joita tarjotaan kaupaksi »heti» ja »melkoisesti alle todellisen hinnan».

Työläiset! Alkää ajatelko noiden huonekalujen ostamista. Joutuvathan ne kerran kuitenkin teidän käsiinne. Ja jotta siitä ei voisi olla mitään epäilystä, niin pyytäkää neuvostoa kieltämään vieraan perinnön myynti.

Ne myyvät meidän omaisuuttamme!

Pieniä kapineita ne varastavat ja vievät mukanaan.

Meidän on toimittava ripeästi!

3. Ei rauhaa, vaan — petosta.

Sähkölennätin tuo mitä hämmästyttävimmän uutisen. Itävalta ehdottaa kaikille sotaikäyville valloille rauhankeskustelujen alkamista. Onko sen johdosta riemuittava? Laulettava ja juhlittava?

Rauhanenkeli on palannut Europaan, niin kirjoittaisivat porvariston sanomalehdet. Me katselemme asiaa hieman toisessa valossa. Meille ei ole tärkeätä, mitä toinen rosvo tarjoo toiselle tuttavallisessa neuvottelussa perustavista periaatteista, jotka eivät ole sitovia rauhaan nähden. Moista kaupanhierontaa kansojen verestä on jo kauan tuttavallisesti harjoitettu. Ei rauhan vuoksi, vaan työläisjoukkojen pettämiseksi on tuo huomiota herättävä uutinen julaistu. Silloin, kun työväki ja talonpojat täällä voittivat oman porvaristonsa, esitti neuvostohallitus aselepoa kaikille maille. Ei ainoatakaan pisaraa kansojen verta olisi vuodatettu niin kauan kuin tuo aselepo olisi ollut voimassa. Aselevosta ei mainita sanaakaan Itävallan julistuskirjassa. Neuvostohallitus ehdotti, että kaikki esittäisivät vaatimuksensa ja sotapäätöksensä avoimesti ja mitään peittämättä. Kuninkaallis keisarillinen hallitus kutsuu salaisiin neuvot-

teluihin 12 päivänä joulukuuta 1916 tehdystä rauhantarjouksesta. Kuinka paljon vettä onkaan siitä ajasta vierinyt ajan virrassa, kuinka paljon maailma onkaan muuttunut! Ja porvaristohallitus esittää vanhat, vastenmieliset ehdot! Miksi neuvotellaan rauhasta näillä ehdoilla? Jotta Saksa tietäisi, ettei tarjous ole vakavassa mielessä tehty! Työväestön, sotamiesten ja talonpoikain rauhoittamiseksi. Heidän uneen tuudittelemiseksi. Tahdotaan uskotella heille, että rauha ei ole rauhanneuvotteluilla saavutettavissa, vaan että se voidaan ainoastaan taistelemalla hankkia.

Neuvostohallitus irroitti Venäjän veljestaistelusta. Kuninkaallinen ja keisarillinen Itävallan hallitus ryhtyy tähän seikkailuun valmistaakseen ihmisjoukkoja viidennen sotalaiven uusiin koettelemuksiin.

4. Toimeen!

On tehty monta oivallista päätöstä, sanottu vielä useampi oivallinen sana, — nyt on aika käydä toimeen. Työläisten on hyljättävä matalat kellarikäytävänsä ja kosteat nurkkansa suojissa, joissa neljä asuu yhdessä. Työläisten lasten tulee kasvaa isoissa, puhtaissa ja päivänpaisteisissa huoneissa, missä on raitista ilmaa. Työläisten vaimot saavat nauttia kaikista hyvin järjestetyn asunnon mukavuuksista. Tämä on hetikohta pantava elämässä täytäntöön, ja tässä, kuten yleensä kaikessa, on välttämätöntä, että kansanjoukot itse käyvät asiaan käsiksi. Ei tule odottaa, että joku saapuisi kehoittamaan teitä muuttamaan kellari-kerroksesta mukavampaan asuntoon. Työläisten on itse

lähdeittävä neuvostonsa puheille ja vaadittava muuttoa. Työläisten on itse osoitettava neuvostolle, minkä asunnon he haluavat. Pois kaikki hempeämielisyys ja turha arastelu. Miksi odottaa siihen asti, kun asunnot tulevat tyhjiksi? Jos porvaristo-asunto miellyttää työläistä, niin se seikka riittää. Porvariperhe voi muuttaa naapurinsa luo. Supistakoot he tilojaan. Ja tyhjentyvät asunnot joutuvat työläisperheille. Jos huoneusto on riittävän suuri, voihan pari kolmekin työläisperhettä siihen muuttaa. Toimeen, toverit!

Tänä talvena työläisten ei tarvitse tietää mitään kosteudesta, liasta tai vedosta. Uudenajan herrat, työläiset, ovat elävät uudella tavalla.

5. Jo tulee!

Bulgariassa ja Turkissa on vallankumous. Kansanjoukot, työläiset, talonpojat ja sotilaat, kieltäytyvät vuodattamasta vertansa, näkemästä nälkää ja menehtymästä sortajiensa hyväksi. Ne kieltäytyvät ampumasta venäläisiä, ranskalaisia, italialaisia, englantilaisia ja amerikalaisia veljiänsä, ne kääntävät pistimensä todellisia vihollisiansa vastaan.

Heidän porvaristonsa näki Venäjän porvariston malliin alussa paljon vaivaa liikkeen tukehduuttamiseksi ja valtansa ylläpitämiseksi. Mutta kokemuksien Venäjän vallankumouksesta täytyy olla Bulgarian ja Turkin kansanjoukoille riittävänä oppina, jotteivät anna pyydystä itseänsä porvariston onkeen. Itävalta ja Saksa koettavat voimakkailla pistimillään pakottaa Bulgarian ja Turkin työläiset ja ta-

lonpojat jatkamaan vallanhimoista sotaa. Turkkilaiset sotilaat ponnistelevat tukehduttaakseen venäläisen vallankumouksen, itävaltalaiset sotilaat rientävät tukehduttamaan Turkin vallankumousta, ja saksalaiset sotilaat koettavat tukehduttaa kansannousua Itävallassa. Maailman imperialismi rivit horjuvat. Liekit leimahtelevat maailman palosta.

Se edistyy, se edistyy — suuri yleismaailmallinen vallankumous.

6. *Yhä eteenpäin!*

Olemme siihen jo tottuneet. Jos olisi tapahtunut pari kuukautta sitten, että 40,000 saksalaista sotamiestä olisi noussut kapinaan Ukrainassa, kuinka silloin olisimmekaan riemuinneet! Tai jos Samara olisi vallattu! Onhan se kuitenkin arvaamattoman tärkeä tapaus. Ja nyt luemme siitä, puhumme siitä melkein välinpitämättöminä. No niin, Samara on vallattu, 40,000 saksalaista sotilasta on noussut kapinaan; niinhän täytyi käydäkin, muulla tavoin ei voinut käydä. No, nyt ei ole enää pitkältä lupauksemme täyttämiseen, pitkältä siihen, mitä pidettiin liioitteluna tai kiihoittajain lauseina. Nyt tuo jokainen päivä tietoja vallankumouksen uusista voitoista, ja me otamme ne vastaan levollisesti ja aivan luonnollisena asiana. Se ei meitä enää kummastuta. Nyt emme enää tyydy keisarikuntaa pienempään neuvostotasavaltaan. Ja sen saamme. Samoin kuin saamme leipää, samoin kuin eristetyt maakunnat jälleen yhdistetään meihin.

Kaikki tuo tulee. Mutta ei itsestään. On taisteltava. On ponnisteltava kauan ja uupumatta. Nyt on jokaisen oltava työmies, järjestelijä, agitaattori, taistelija.

Siinä täydellisen ja nopean voiton pantti.

XXI.

Punainen armeija.

Kun silmänräpäys tulee, jolloin bolshevikien on lyötävä ratkaiseva iskunsa, riippuu kaikki punaisesta sotajoukosta. Sen avulla voi heidän valtansa pysyä pystyssä ja sen kanssa se kukistuu. Vain sen avulla on tähän asti ollut mahdollista käyttää valtaa ja toteuttaa »ihanteita».

Punainen armeija on raa'an voiman järjestäminen köyhälistön diktatuurin ylläpitämiseksi. Se on koko järjestelmän selkäydin ja turvana ulkoisia ja sisäisiä vihollisia vastaan. Tämän turvan voimasta ja luonteesta voi saada käsityksen, kun ajattelee, miten se on syntynyt, kokoonpantu ja kehittynyt.

Vähää ennen lokakuun-vallankumousta perustettiin useimmissa tehtaissa, varsinkin Pietarissa, työväenliittoja. Nämä liitot saivat nimekseen »punainen kaarti», ja niiden pää-tarkoituksena oli vapauden ja vallankumouksen puolustaminen mahdollisilta vastavallankumouksellisilta hyökkäyksiltä. Täten oli melkein jokaisella tehtaalla punainen kaartinsa, jonka yksityiset jäsenet saivat erityistä lisäpalkkaa tehtailta ja joka päivä pitivät sotaharjoituksia.

Punainen kaarti joutui ensimmäiseen sotatehtäväänsä Kornilovin marssiessa Pietaria vastaan. Kaikki osastot asetettiin liikekannalle ja yhdistettiin; kaivettiin juoksuhautoja kaupungin ympärille ja rakennettiin katusulkuja. Koska Kornilovin sotilaat nopeasti siirtyivät punakaartilaisten puolelle, ei kuitenkaan syntynyt mitään mainittavaa taistelua; Kornilov itse vangittiin, ja hänen ponnistuksensa raukesivat täten tyhjiin. Näin mobilisoidun punakaartin valtasi vähitellen bolshevikilainen henki, samalla kun pidettiin väliaikaista hallitusta kapitalistisena ja vaadittiin hallitusvallan siirtämistä yhteisesti toimiville työläis- ja sotilasneuvostoilta. Tämä vaatimus ajettiin punakaartilaisten, merisotilaiden ja Pietarin linnaväen avulla asevoimin perille lokakuun 25 päivänä 1917. Ryhdyttiin heti luomaan tuollaisia edustajista kokoonpantuja neuvostoja, joiden käsiin annettiin koko hallitusvalta. Kaikilla vastuunalaisilla paikoilla käytettiin yksinomaan luotettavia punakaartilaisia, jotka olivat neuvostohallituksen puolella. Brestin rauhan solmiamisen ja vanhan sotajoukon kotiinlaskemisen jälkeen päätti komisaarien neuvosto luoda tehtaan työläisistä ja talonpojista punaisen armeijan, joka oli neuvostohallitukselle uskollinen, muodostaakseen täten suojan vastavallankumouksellisten yrityksien varalta ja taistellakseen porvaristoa vastaan.

Punakaarti ristittiin punaiseksi armeijaksi, ja alettiin perustaa rykmenttejä. Lättiläisiä rykmenttejä ei Saksan kanssa solmitun rauhan jälkeen järjestetty uudestaan, vaan menivät ne kokonaisuudessaan neuvostovallan palvelukseen,

niiden miehistön enemmistö kun oli kommunisteja. Samaan aikaan tapahtui sotateollisuuden demobilisoiminen, ja isonlainen joukko työläisiä eri tehtaista erotettiin. Kun näiden ihmisten oli mahdotonta hankkia itselleen työtä ja he siis näkivät olemassaolonsa uhatuksi, kirjoittautuivat he melkein kaikki punaiseen armeijaan, missä saivat vaatetusta, ruokaa ja palkkaa. Tällä tavoin luotiin noin 200,000 miehen suuruinen sotajoukko, mikä kuitenkin ei ollut läheskään riittävä täyttääkseen niitä vaatimuksia, joita sille sittemmin asetettiin. Kun bolshevikit kehuskelivat sulkeneensa rintaman, vastattiin heille, että sensijaan olivat avanneet kymmenen uutta. Nyt oli nimittäin taisteltava sekä yksityisiä Kornilovin rykmenttien osia ja tshekko-slovakkeja vastaan idässä Uralin tienoilla että englantilaisia ja ranskalaisia vastaan pohjoisessa Muurmannin rannikolla; ja *last but not least* oli suurin uhrein tuettava luokkataistelua Suomessa. Neuvostohallitus päätti senvuoksi koota miljoonan miehen armeijan.

Tässä tarkoituksessa toimeenpantiin sotaväenotto useissa kaupungeissa ja kuvernementeissa. Työläisistä, talonpojista ja sellaisista, joilla ei ollut mitään varmaa ansiota tai toimeentuloa, perustettiin täten noin 800,000 miehen sotavoima. Tältä punaiselta armeijalta puuttui alussa täydellisesti kaikki järjestys, ja se oli kokoonpantu etupäässä sissijoukkueista, joiden miehistöllä ja johtajilla ei ollut minkäänlaista tietopuolista enempää kuin käytännöllistäkään käsitystä sotatekniikasta. Niiden taistelu- ja vastustuskyky oli senvuoksi perin vähäinen. Kurittomina ja ilman järjestelmällistä johtoa ne olivat helppo saalis vihol-

liselle. Heikoimmankin tykistötulen alaisina hajaantuivat osastot hurjassa paossa kaikille ilmansuunnille; taistelussa lyhyeltä matkalta ne useimmiten kokonaan tuhottiin. Kävi siis välttämättömäksi koettaa pontevalla järjestävällä ja opettavalla työllä näitä puutteellisuuksia poistaa.

Tällä hetkellä on punainen armeija kokonaisempi. Se on nyt muodostettu säännöllisistä rykmenteistä eri aselajeja, kuten jalkaväestä, ratsuväestä, tykkiväestä sekä tarpeellisista sapööri- ja etappijoukoista. Päälliköt ovat osaksi entisen keisarillisen sotaväen upseereja ja aliupseereja, osaksi neuvostohallituksen sotilaskurssin suorittaneita siviilihenkilöitä. Ylimmässä johdossa on punaisia upseereja, toisin sanoen hallitukselle uskollisia työläisiä, joiden sotilaalliset tiedot ja kunto perustuvat noihin kursseihin. Alempana päällystönä on vanhan armeijan nuoria upseereja ja aliupseereja, jotka osaksi ovat kutsutut lippujen alle, osaksi vapaaehtoisesti astuneet punaisen armeijan riveihin. — Miehistöstä saavat naimattomat 150 ruplan kuukausipalkan ja naineet 250 ruplaa kuussa. Päälliköt palkitaan seuraavan kaavan mukaan: osaston johtajat saavat 350 ruplaa, ruodun päälliköt 450 ruplaa, komppanian päälliköt 550 ruplaa, pataljoonanpäälliköt 600 ruplaa. Vaatetus on tavallisille sotamiehille ilmainen, mutta päälliköiden täytyy siitä suorittaa määrätty maksu. Ravintona on naula leipää päiväksi, teetä, lämmintä päivällisruokaa, tavallisesti kaalikeittoa ja puuroa sekä illaksi lämmintä lientä.

Pontevasti toimeenpannuilla yhä toistuneilla kutsunnoilla on sotajoukon lukumäärä vähitellen saatu nousemaan noin miljoonaan mieheen. Tämän sotavoiman taistelukelpoi-

suutta arvosteltaessa on otettava huomioon etusijassa seuraavat seikat: Sen johto on enimmäkseen henkilöiden käsissä, joilta melkoisessa määrässä puuttuu ammattitietoja ja -kehitystä ja joilla ei siis ole suuria edellytyksiä voidakseen menestyksellisesti taistella hyvin järjestettyä nykyaikaista, viimeisten neljän vuoden kokemusten kouluttamien kykyjen johtamaa sotajoukkoa vastaan. Varustus on epäsäännöllistä ja kokoon haalittu vanhan armeijan ei aina oivallisten varustusten tähteistä. Samaten on ihmisaines ruumiillisesti ja sielullisesti kehnoa. Miehistö on enimmäkseen suosittujen asemassaan epäilemättä riittävästi ravittu. Sitäpaitsi on kehitys tuonut mukanaan, että kaikki yleensä ja jokainen erikseen, ylemmistä alempiin, ovat enemmän tai vähemmän joutuneet ajan ja olosuhteiden »siveellisen mielipuoლისუდენ» (*moral insanity*) alaisiksi, ja jokainen, joka vähänkin on tullut kosketuksiin sotamiesten kesken vallitsevan hengen kanssa, tietää, kuinka arvaamaton ja epäluotettava tekijä ne voivat olla ratkaisevassa silmänräpäyksessä. Rautainen kuri, jota vielä kyetään ylläpitämään kovalla, raa'alla jyrkkyydellä, on usein rikkoutumaisillaan, kun palkkojen maksu tai ruoka-annosten hankkiminen käy tiukalle. Haluttomuus sodan käyntiin ei aselevon jälkeen suinkaan ole vähentynyt, ja kaiken koossa pitämiseksi tarvitsee hallituksen tehdä väsymätöntä innostuttamistyötä kansankiihoittajain ja sanomalehdistön välityksellä.

Tuskin on vaikeata antaa tälle armeijalle isku sydämeen valtaamalla sen päämajat eli bolshevikien johtajain pesäpaikat, Pietari ja Moskova. On mahdollista, että

asettamalla parikymmentä miestä, Lenin ja Trotski niiden oikealle siivelle, seinää vasten ja ampumalla heidät voidaan saada koko tämä armeija antautumaan.

Kun tämän talven nälkä ja vilu yhä enemmän on heikontanut vastustusvoimaa, niin tuskin Ententen väliintulo keväällä, Saksan ollessa puolueettomana tai kukaties liittoutuneena selkänöjana, kohtaa voittamattomia vaikeuksia.¹

XXII

Au revoir.

Olen nyt saanut luvan ostaa sen lyijykynän, jolla kirjoitan tämän. Paperia ja kuoria oli minulla jumalankiitos ennakolta. Muutoin olisi minun myöskin ollut hankittava kirjallinen lupa niiden ostamiseen paperikauppiaaltani. Sellaisissa olosuhteissa ei edes sanomalehtimies voi työskennellä, ja nyt kun säiliökynäni on ehtynyt, päätän minäkin lopettaa työni.

Menen senvuoksi ulos jättääkseni hyvästit kaupungille ja ystäväilleni. Tapaan useitakin näistä yhteisessä kanta-

¹ Esittämäni numerot, samoin kuin asialliset yksityiskohdatkin, antoi minulle eräs punaisessa armeijassa palveleva upseeri marraskuussa 1918, jolloin yllä olevan kirjoitin. — Kuten myöhemmin on osoittautunut, on arvostelu punaisen armeijan taistelukunnosta ollut perin erilainen. — Lopuksi näkyy siis ainoastaan Tanskan pietarilaisella lähettiläällä olleen samansuuntainen käsitys kuin minulla.

kahvilassamme. Jok'ainoan mieli on täynnä itse kutakin viimeksi kohdanneiden hankaluuksien johdosta.

Entinen luutnantti pienine vietikkamaisine rouvineen, jonka kotiin aina ennen oli sydämellisesti tervetullut joka torstai, kun he vastaanottivat tuttavallisen piirin nuoruutta ja kauneutta, on luisunut surullisesti alamäkeä, senjälkeen kun varat ovat tyhjentyneet. Seurakykyjen muistoja täytyy nyt tehdä taloudellisesti hedelmää kantaviksi varieteessa, missä hän soittaa ja rouva laulaa. Sitten on siellä arkkitehti, joka on toipumistilassa paikallisissa vankiloissa läpikäymänsä nälkäparannuksen jälkeen. Hän oli saanut toimekseen kaupungin sairaalain korjauksen, ja sitävarten myönnettiin juokseviin menoihin 50,000 ruplan summa etukäteen. Mutta kun hän saapui päärahastoon nostaakseen rahat, luultiin häntä keinottelijaksi ja hänet vangittiin huomauttamalla: »Vai aiotte te petkuttaa valtiota!» Kesti kahdeksan päivää ennenkuin väärinkäsitys selvitettiin. Erään Pietarin nyttemmin suljetun suurimman yökahvilan johtaja elättää itseänsä kanuuna-valokuvaajana. Mutta hänen kohdaltansa on erikoisen surullinen siksi, että hänen nyt on mahdotonta matkustaa kotiinsa Sveitsiin. Eipä niin, ettei hän voisi haalia kokoon siihen tarvittavia rahoja tai saada matkalupaa. Mutta koska hänen maansa ei ole tunnustanut bolshevikihallitusta ja sen lakeja ja hän näiden nojalla on hakenut eron vaimostaan ja mennyt uusiin naimisiin, vangitaan hänet kaksivapaisuudesta samassa silmänräpäyksessä, kun hän jalallaan koskettaa isänmaansa pintaa.

Kysyn nuorelta aviomieheltä, kuinka hänen pieni, hento kolmen kuukauden vanha tyttärensä voi. Valitettavasti ei äiti kykene imettämään lastansa, ja koska on äärettömän vaikeata hankkia maitoa, on hänen täytynyt käydä maalla ostamassa vuohi tuhannen ruplan hinnasta. Suurella vaivalla hän on saanut sen kaupunkiin tuoduksi ja sijoittanut sen puukellariin, missä sitä ruokitaan perunan-kuorilla. Tuon vuohen elämästä ja terveydestä huolehditaan yhtä valppaasti kuin aikoinaan tsaarin valtaistuimen ainoasta perillisestä. Mutta entä nyt, kun perunat loppuvat? Lapsen henki, vanhempain ja kodin tulevaisuuden onni riippuu tuon naarasvuohen ruuansulatuselimien säännöllisestä toiminnasta.

Suuren koneliikkeen johtaja valittaa hätäänsä. Kuten isäntä on vuokralaistensa vallassa, on hänkin työläistensä muodostaman komitean käsissä, joka valvoo hänen toimiaan pienimpiin yksityiskohtiin asti. Ilman heidän hyväksymistään hän ei voi ostaa tai myydä mitään tavaraa eikä nostaa rahoja pankista. Hänen on pidettävä hyväksyttyä tilikirjaa ostoista ja myynneistä, mikä säännöllisesti on annettava tarkastettavaksi ja minkä perusteella hänelle itselleen myönnetään pienoinen prosentti palkaksi ja ansioksi. Kahdeskymmenes osa liikkeen palveluksessa olevista voidaan ilman edelläkäypää ilmoitusta käskää yleisiin töihin. Ulkomaalaisena voi hän itse ostaa itsensä siitä vapaaksi määrätystä kuukausimaksusta. Asuntonsa vuokraa hän ei voi suorittaa, koskei voi ulosottaa rahoja pankista ja koska kieltäytytään vastaanottamasta maksu-

osoitusta. Mihin hänen on ryhdyttävä? Jollei hän maksa kolmen vuorokauden kuluessa, hänet häädetään asunnostaan. Tätä taustaa vasten kuulostaa lystikkäältä, että rouva kiukuttelee, kun voi ostaa ainoastaan yhden hatun joka vuodenaika. Nainen pysyy aina naisena. Hänen ajatuksenjuoksunsa on sokkelo, missä vain hän itse voi eksymättä liikkua. Aviomiestä yritän lohduttaa sillä, että hänen valvojakomitealleen kyllä käy samaten kuin kävi eräälle toiselle, josta eilen saimme lukea sanomalehdissä. Sen pankkitili oli noussut niin pelottavasti, että koko joukko vangittiin keinottelijoina ja kapitalisteina. Piirre, johon sisältyy syviä enteitä bolshevismin vastaiseen kehitykseen nähden. — Nousemme pöydästä, kohotamme lasimme ja juomme tavanmukaisen maljamme: „*Gott hüte uns vor den Bolschewiken!*“¹

Kävelin Nevskiä pitkin saadakseni viimeisen elävän vaikutelman sen hermostuneesta, kirjavasta elämästä. Erään raitiovaunujen sähköjohtoja kannattavan pylvään on täyttä vauhtia porhaltava kuorma-auto ajanut kumoon. Se on kuin juurineen maasta riuhtaistu puu; katusilloitus on särkynyt, kiskot ovat käyristyneet ja johdot viruvat kadulla. Raitiotievirkailijat koettavat pitää esiintulvehtivaa tietämättöntä ihmisjoukkoa loitolla johtojen kuolettavasta voimavirrasta. Kuorma-auto törröttää sivulla keskeltään murskattuna ja puolittain litistynein moottorein. — Ohjaajan ruumis on ajurinkärkyissä kuljetettu pois.

Joka viiden minuutin päästä kohtaa ohikulkija kadulle

¹ »Jumala varjelkoon meitä bolshevikeista!«

sortuneen henkitoreissaan nytkähtelevän hevosen. Ajaja on sen riisunut valjaista ja itse vetänyt kärryt kotiin. Kun hän huomenna saapuu raatoa korjaamaan, näkee hän, että siitä yön kuluessa on leikattu yksi tai useampi lihamöhkäle. Useissa paikoissa poistetaan ilmoituskilpiä, joissa tarjotaan kaupaksi sitä tai tätä. Se on kiellettyä. Sotii hallituksen periaatteita vastaan. Valtio itse tahtoo tehdä kaikella kauppaa. Tai myöskin kuljetetaan pois katu-kauppiaita, sitte kun heidän tavaransa ovat takavarikoituneet. Vartiokierrolla olevat punakaartilaiset pysähdyttävät työväen kureita tarkastaakseen, onko kuljetuslupaa. Toisilla punakaartilaisilla on toimenaan ilotyttöjen pyydystäminen, jotka sitten myöskin lähetetään yleishyödylliseen kunnan tai valtion työhön. Viisivuotiaat ajurit ja sanomalehdenmyyjät herättävät ohikulkijain huomiota tarmokkuudella ja tungettelevaisuudella, joka ehkä juuri niiden silmäänpiistävän nuoruuden vuoksi on tavatonta siihen katsoen, mitä muuten saa nähdä.

Ja kuitenkin joudun pian rattoisan pienen välikohtauksen todistajaksi, mikä osoittaa, ettei vanhuksiltakaan puutu toimintatarmoa. Kaksi iäkästä kerjäläisakkaa on katselijapiiristä välittämättä todellisessa kaksintaistelussa huikein toisiaan hurjasti kepeillään, samalla kun syytävät suustaan kirouksia, joita ei käy mainitseminen. Erikoisen mielellään he tähtäilevät toistensa kasvoihin. Vihdoin lähtee toinen pakoon verisin nenin. — Edelläni kulkee vanhanpuoleinen mies, ulkonäöstä päättäen käsityöläinen. Hän kumartuu poimimaan omenan siemenkodon kadun loasta ja pyyhittyään sitä hiukan hihaansa alkaa sitä heti ah-

naasti pureskella. Housuissa on hänellä leveä, kolmea korttelia pitkä reikä. Mutta se ei näy herättävän pienintäkään huomiota. Tulen ajatelleeksi Kööpenhaminaa, joka niin mielellään tahtoo esiintyä suurkaupunkina. Mutta eikö suurkaupunki ole sellainen, missä mies voi häikäilemättä kulkea jollakin pääkadulla housut takapuolta vailla, saamatta luikkaavaa katupoikaparvea kintereilleen?

Kotimatkallani tapaan useita naissotilaita, noita nykyajan amatsooneja, jotka aina tuntee kannellisista koroistaan, ellei muusta. Moika-joen varrella on muutamia hyvinpuettuja porvarinaisia pinoomassa halkoja, joita heidän miehensä heille rantavallin yli kurottelevat virralla olevista proomuista. Hyvä, että minä olen päättänyt matkustaa pois, sillä tunnen selvästi: „*après moi le déluge*“¹.

Parin päivän päästä vietetään lokakuun-vallankumouksen muistoa. Kaupunki pukeutuu juhla-asuun. Tarkoitukseen on myönnetty 25 miljoonaa ruplaa. Järjestetään ilmaiset juhlapäivälliset koko köyhälistöväestölle. Käytetään kaksisataatuhatta metriä punaista kangasta ja ripustetaan kuudenkymmenen virstan pituudelta köynnöksiä. Talojen julkisivuille kohotetaan jättiläislippuja, joille nuoret kiihoitustyön palvelukseen antautuneet taiteilijat hurmaavin värein ovat loihtineet kapitalismin helvetin ja bolshevismen paratiisin. Mutta päivän loistonumerona, jonka vielä vain erityisesti asiain perillä olevat tietävät, on oleva ilotulitusnukkeja luonnollisessa koossa, joita vanhan hallituskauden huomattavimpia henkilöitä kuvaavina laaha-

¹ Minun jälkeeni vedenpaisumus.

taan katuja pitkin ja jotka lopuksi kansanjoukon riemunulvonnan mölyssä räjähdytetään ilmaan.

Huomenna lähtee höyrylaiva, ja minä jätän tämän merkillisen maan, jossa ihmisiä katoaa kuin nuppineuloja ja kuolee kuin karpäsiä, mutta jolla nälästä ja pakkasesta huolimatta, koleeran, espanjantaudin, bolshevismen ja muiden senlaatuisten kulkutautien uhallakin on oma käsittämätön tenhonsa, niin että melkein kaipaa sinne-takaisin ennenkuin on sieltä matkustanutkaan.

XXIII

Viimeiset selkkaukset.

Venäläiseltä alueelta lähteminen vaatii pitkiä valmistuksia, ja siinä kohtaa monet vaikeudet. Mutta kun viikon herkeämättömän touhun jälkeen olin ehjin nahoin päässyt valvovien ja tarkastavien virastojen kiirastulen läpi ja seisoin satamalaiturilla puolensaadan muun matkustajan kanssa, jotka minun tapaani olivat katsoneet tarkoituksenmukaisimmaksi käyttää tilaisuutta hyväkseen, ennenkuin säännöllinen höyrylaivayhteys oli kokonaan katkennut, odotti meitä aavistamattomat seikkailut. Matkasta Pietarista Tukholmaan Svea-yhtiön pienellä »Carl XV» nimisellä laivalla tuli varsinainen pieni Odysséia. Tiistai oli ilmoitettu lähtöpäiväksi, ja jos kaikki kävi hyvin, saatoimme laskea olevamme Tukholmassa viimeistään neljän vuorokauden päästä. Mutta alusta pitäen seurasi meitä kova onni, höyrylaiva kun saapui liian myöhään laiturille ja tulli-

virikailijat lähettivät meidät kaikkine matkalaukkuinemme jälleen kotiin. Se merkitsi toimetonta päivää, kaksinkertaisia kuljetusmaksuja ja vielä uusien hyvästien sanomista ystäville ja tuttaville.

Koko seuraava iltapäivä kului perinpohjaiseen ja pitkälliseen tullitarkastukseen. Viisi, kuusi komisaaria ryhtyy työhön, mikä ilmeisesti on heille rakas velvollisuus. Heidän tehtävänä on ennen kaikkea pitää huolta siitä, ettei mitään arvokasta viedä maasta, ja tässä tulevat tietysti etupäässä kysymykseen rahat, metallit ja taide-esineet. Mutta mikäpä ei saisi arvoa tähän asti kovinta köyhyyttä kärsineen proletaarin silmissä, varsinkin kun hänellä on tilaisuus pistää takavarikoitua omaisuudesta aina jotakin omiinkin taskuihinsa. Meidän kaikkien täytyy uhrata jotakin tälle Molokille. Vähitellen kerääntyy kokoon oikea rihkamakauppiaan varasto. Mikä menettää perityn merenkultaisen imukkeensa, minkä täytyy luopua mandoliinista, valokuvauskoneesta, turkeista tai pienille sisaruksille joululahjoiksi ja leluiksi aiotuista pikkuesineistä. Hiukan nokkeluutta käyttäen pääsen itse sillä, että minulta otetaan pois Venäjän »keisarikunnan» kartta. Nyt seuraa ruumiintarkastus, jolloin viedään kirjeet ja ulkomaalaiset rahat. On kielletty ottamasta mukaan muuta kuin tuhat ruplaa käteistä rahaa, ja täytyy siis astua maihin Tukholmassa ilman äyriäkään taskussa. Senvuoksi koettavat miltei kaikki viedä salaa myöskin suuremman tai pienemmän määrän Ruotsin kruunuja mukanaan. Köyhältä naiselta, joka matkustaa hennon lapsen kanssa, tavataan ja otetaan pois neljä ruotsalaista sadan kruunun seteliä, jotka

hänen oli onnistunut haalia kokoon myymällä kaiken tärkeimmän omaisuutensa.

Vastattuamme laivalääkärin kysymyksiin ja toimitettuamme tavaramme alukseen nostimme ankkurin ja suuntasimme ulos virralle ajatuksissamme kuvitellen hauskaa pientä merimatkaa tuossa mukavassa höyrylaivassa. Siististi katetut pöydät ja hyvä ruotsalainen ruoka tekivät muutoksen heti tuntuvaaksi. Nyt tunsii jälleen olevansa euroopalaisella pohjalla; hermostuttava painostus, mikä meitä pitkät ajat oli rasittanut, alkoi haihtua, ja aamulehtien tuoma tieto siitä, että Saksa oli katkaissut diplomaattiset suhteensa Venäjän kanssa, joten sotatila oli odotettavissa, vahvisti vakaumustamme, että olimme valinneet oikean hetken puhdistaksemme kaiken venäläisen tomun jaloistamme — ainakin toistaiseksi. Mutta kukaan ei tunne päivää ennen auringonlaskua, ja niin kauan kuin emme vielä olleet sivuuttaneet Kronstadtia, oli vaarallista kaivaa esille salatut aarteensa sukanvarsista, turkiskauluksista, savukelaatikoista — tai minkä paikan kukin oli valinnut parin ruotsalaisen kymmenkruunun kätkeksi, voidakseen niillä suorittaa ensimmäiset ja välttämättömimmät menonsa.

Kronstadt on itsessään pieni autonominen valta, ja täällä täytyi meidän iltapäivällä laskea ankkuri, jotta meidän vielä kerran tarkastettaisiin. Vartiolaiva laskee meidän sivullemme, miehistö kiipesi alukseemme tarkastaen nopeasti sen sekä passimme, päästäkseen mahdollisimman pian ruokasaliin siellä tarjotut tavanomaiset konjakkiryyppyynsä naukkaamaan.

Tällä välin oli tullut liian pimeä purjehtiaksemme ulos miinavyöhykkeen läpi, ja senvuoksi sovittiin, että luotsi saapuisi laivaan seuraavana aamuna kello kahdeksalta. Kun hän kuitenkin antoi itseänsä odottaa, pani kapteeni muitta mutkitta koneen käyntiin, mutta silloin lähti heti kimakasti viheltävä moottorivene meidän jälkeemme ja pysähdytti meidät ilmoittaen, että yöllä tulleiden kipinä-sähkösanomien vuoksi, joiden sisältöä ei tarkemmin voitu selostaa, ei toistaiseksi voitu sallia meidän purjehtia pois.

Mitä oli tapahtunut? Työnsimme veneen vesille, ja kapteeni, eräs venäläinen kuriiri, eräs tanskalainen, ruotsalainen ja hollantilainen sousivat maihin päästäkseen yhteyteen ulkoasiainministeriön ja eri lähetystöjen kanssa. He palasivat tuoden vain sen tiedon, että toistaiseksi oli jokaisen laivan lähtö venäläiseltä alueelta kielletty.

Kaksi vuorokautta viruimme täällä odottamassa aavis-tamatta, mitä ympärillämme tapahtui, kaikenlaisten arvaamisien saaliina — ja vain lyhykäisen matkan päässä rajalta. Aika kului etanan vauhdilla. Usean kerran päivässä lähetimme veneen maihin kuulemaan uutisia, mutta Pietarissa vietettiin lokakuun vallankumouksen muistoa eikä jouduttu meitä ajattelemaan.

Vihdoin kolmannen päivän iltapuolella seisoiimme kaikki komentosillalla tähystäen aluksen paluuta. Kaukoputkillä näimme, kuinka sieltä viittasivat Pietaria kohti. Meidän täytyi siis lähteä takaisin, mutta miksi? Pitkän matkan päästä huudettiin meille: »Diplomaattinen yhteys Saksan kanssa on katkaistu. Sotaväki on miehittänyt lähetystöt.

Kukaan ulkomaalainen ei saa lähteä Venäjältä. Meidät pidätetään panttivankeina!»

Painostava äänettömyys seurasi. Tässä silmänräpäyksessä kävi sama väristys meidän kaikkien sielumme läpi. Mereltä kuuluvat jäätävät äänet sammuttivat luvatus joulukuusen kynttilät. »Nyt kirposi Norjan valtakunta käsis-täsi», virkoin vierustoverilleni, eräälle norjalaiselle, joka meidän muiden lailla oli iloinnut odotetusta joulunvietosta kotona. Sitten aloimme juoda viiniä ja samppanjaa ikäänkuin olisimme olleet kuolemaan tuomittuja. Aimo lovi tehtiin ruokavarastoon, mikä jo oli jaettu annoksiin, koska se oli laskettu vain neljän päivän matkaa varten.

Mutta sitten pamahti pommi. Kaikki oli ollut karkeata pilaa. Tai ainakin osittain, sillä me olimme ulkoasiainministeriltä Moskovasta saaneet sähköiteitse matkustusluvan. Mutta lähetystömme oli maalla ollessaan viettänyt kymmenen minuuttia hermojännityksessä, joka veljellisesti haluttiin jakaa meidän muiden kanssa. He olivat näet ensiksi saaneet saman tiedonannon kuin mekin; mutta tiellä satamaan sivuutti heidät Kronstadtin komendantti polkupyörällä ajaen ja huusi ohimennessään:

»Odotakaahan hiukan, olen saanut pikasähkösanoman, kenties koskee se teitä.»

Se oli matkalupa. Yöksi täytyy meidän hyökyaallokossa ankkuroida keskelle miinakenttää. Laivamme hinaama huvipursi menetti mastonsa. Ja aamulla sivuutimme vihdoinkin Londonskin punalippuisen majakkalaivan. Sen nähdessämme toivoimme, ettemme sitä enää koskaan näkisi.

Tuskin olimme ehtineet kansainväliselle merialueelle, kun meidät pysähdytti saksalainen torpeedonhävittäjä, joka kuitenkin salli meidän häiritsemättä jatkaa matkaamme.

Räävelissä tulivat saksalaiset satamapoliisit laivaan, joukossa kaksi etelä-jyllantilaista. Vasta nyt kuulumme aselevosta ja keisari Wilhelmin epävirallisesta valtaistuimestaluopumisesta. Passitarkastuksen jälkeen suuntasimme kulkumme pyryttävässä myrskyssä Helsinkiä kohti ja purjehdimme hiukan ruokavaroja ja tullitarkastajan laivaan saatuaamme Suomen saariston läpi.

Viimeisen yön juhlimme laivalla. Venäläinen oopperaulajatar Kusnetzova lauloi meille ja tanssi espanjalaisia tansseja viinin virratessa. Se oli vastavaikutus kuukausien hermostuttavan ja pingoittavan jännityksen jälkeen.

Puoliyön aikaan nousen laivan kannelle. Olemme heittäneet ankkurin Ahvenanmaan saarien luona. Mitä ihmeellisin panoraama leviää ympärillämme. Onpa oivallista lääkettä ärsyttyneille hermoille ja järkkyneelle mielelle painautua telttatuolille turkin kaulus nostettuna korviin ja kahden ajastajan kuluttua jälleen unohtaa itsensä ja läheisimmät tarpeet antautumalla ympäröivän maiseman syvään hiljaisuuteen, hypnotisoivaan kauneuteen ja rauhaan. Mikä vastakkaisuus, mikä harppaus sekasortoisen kurjuuden ja meluavan raakuuden maailmasta tähän romantiikkaan, jonka outo todellisuus vaikuttaa harhanäön tavoin aivan kuin ihmeen ihana teatterikoriste.

Täällä vallitsee haudanhiljaisuus kuin erämaassa, ei tunnu tuulenhenkäystäkään. Tähtien täplittämältä taivaalta luo kuu säteitään kuvastinkirkkaaseen merenpintaan, ja ihmis-

ten läheisyydestä muistuttaa ainoastaan valaistu ikkuna-ruutu rantakaistaleella olevassa puuhökelissä. Joka taholla ympäröivät meitä kuusia kasvavat luodot, joiden terävät ääriiviivat piirtäytyvät sirosti opaalinharmaata taivaanrantaa vasten. Ilma on miellyttävän viileä, raikas ja suolalta tuoksahtava.

Kaikki henkii lepoa.

Seuraavana aamuna heräämme Tukholman edustalla. Kahdeksan vuorokauden matkan jälkeen astumme vihdoin ruotsalaiselle maaperälle. Kummastumme nähdessämme jälleen lakeijan ja korkean hatun. Ja mahdollisimman nopeasti hyökkäämme sanomalehtien kimppuun.

Hyörivä elämä on niellyt meidät jälleen pyörteisiinsä.

27

28

29

30

31

32

SISÄLLYS:

	Sivu
Alkusanat	3
I. Kolmas Internationale	5
II. Ruotsin lipun turvissa	10
III. Nälkää ja koleeraa	13
IV. Taistelu koleeraa vastaan	19
V. Uritskin loppu	31
VI. Nevski Prospekt	40
VII. Ostoksilla	49
VIII. Elanto-olot	55
IX. Valtio liikemiehenä	63
X. Lailla on maata hallittava	72
XI. Kireissä suhteissa yhteiskuntaan	81
XII. Via Dolorosa	89
XIII. Helpolla saatu, väleen tuhlatu	93
XIV. Porvariston helvetti	102
XV. Kadulta	105
XVI. Syksy	115
XVII. Myrskyn enteitä	123
XVIII. Kotitarkastus	133
XIX. Bolshevikien propagandaa	139
XX. Pieniä pääkirjoituksia punais. sanomalehdistössä ..	146
XXI. Punainen armeija	152
XXII. Au revoir	157
XXIII. Viimeiset selkkaukset	163

„Kariston klassillinen kirjasto”

on Suomen käännöskirjallisuuden huomattavin hanke, ilmestyen yhtenäisen suunnitelman mukaan toimitettuna sarjana, johon liitetään **maailmankirjallisuuden pysyväisimpiä huippuja**, yleisen kansalaissivistyksen pohjateoksia, ajanmukaisina ja selityksillä varustettuina suomennoksina, kaikin puolin ensiluokkaisessa asussa. Ensimmäisinä numeroina ovat valmistuneet:

1. **Kuninkaitten aarteet**, kirj. *John Ruskin*, hinta 2: 50. — Hehkuvan kaunopuheisen oppineen opastelua parhaan kirjallisuuden tajuamiseen ja oikean sivistyksen hankkimiseen; näyte loisteliaasta kirjallisesta esitystavasta, laatuaan johdanto koko sarjalle.

2. **Vanhuudesta**, kirj. *Marcus Tullius Cicero*, hinta 2 mk. — Kuulun roomalaisen lohdullista elämänfilosofiaa kysymyksistä, joista jokaisen ihmisen on kantansa muodostettava.

3. **Aucassin ja Nicolette**, laulutarina, hinta 2 mk. — Ihana romanssi keski-ajalta, todellinen hienoimman sepitelyn helmi, meidän kirjallisuudessamme aivan uutta.

4. **Ruhtinas**, kirj. *Niccolo Machiavelli*, hinta 3: 50. — Kaiken valtiotaidon peruskirja, jonka ajatuksista on vuosisatoja kiivaasti väitelty.

5. **Yhteiskuntasopimuksesta**, kirj. *Jean Jacques Rousseau*, hinta 4: 50. — Suuri vallankumouksen kirja jonka todistelu on tunnettava nyt meilläkin uutta tulevaisuutta luotaessa.

6. **Sallimus**, itämainen kertomus, kirj. *François Marie Voltaire*, hinta 3: 50. — Nerokkaan valistusfilosofin säihkyvää huumoria.

7. **Ihmisen velvollisuudet**, kirj. *Giuseppe Mazzini*, hinta 4: 50. — Ylevän vapausmiehen henkinen testamentti kansanvallan edustajille ja nimenomaan työläisille yhteiskunnallisten olojen sopusuhtaisesta järjestämisestä.

Tämä nopeasti jatkuva kansalaiskasvatuksen aarteisto on kaikkiin sivistysrakkaisiin koteihin varattava.

ARVI A. KARISTO OY.
Hämeenlinnassa.

Valioromaaneja.

Uudet »vihreäkulmaiset kirjat», joita syyskaudesta 1918 alkaen näkyy Suomen kirjakaupoissa, ovat saaneet tämän tunnusmerkkinsä ilmaistakseen yleisölle, että ne edustavat erityistä tasoa kaunokirjallisuudessa: ne ovat nykyaikaisen kerronnan korkeimpia saavutuksia, — niitä teoksia, jotka meidän päiviemme sivistyneiden ihmisten tulee tuntea muiden edellä, ollakseen yleismaailmallisen henkisen kehityksen tasalla. Ne ovat Euroopan nykyisten kuuluisuuksien päätuotteita.

Kansan suosikki (*Maurin des Maures*), romaani Provencesta, kirj. Jean Aicard, ranskankielestä suom. Eino Palola, hinta 10 mk. — Humoristinen sankarikuvailu, joka ainoalaatuisena henkisen virkistuksen lähteenä viehättää pohjoismaistakin mieltä.

Riivattu (*Mjelki bjes*), kirj. Fjodor Sologub, 7. venäläisestä painoksesta suom. Werner Anttila, hinta 10 mk. — Uudemman venäläisen kaunokirjallisuuden huomattavin ilmiö, kuuluisa syventymisestään slaavilaisen virkamies-sielun olemukseen.

Meri (*Das Meer*), kirj. Bernhard Kellermann, 40. painoksesta suom. Aukusti Simelius, hinta 8 mk. — Mu-kaansatempaavan voimallinen kuvaus alkuperäisen luonnon ja ihmisyyden myllerryksistä.

Severin Imbodenin rakkaus (*Die Liebe des Severin Imboden*), kirj. Ernst Zahn, saksankielestä suom. Vilho Elomaa, hinta 10 mk. — Sveitsin suosituin kirjailija on mestari esittämään todella eläviä ihmisiä; nyt hänen tuotannostaan suomennettu teos on sukua »Laululle tulipunaisesta kukasta», mahtavassa Alppi-ympäristössä.

»Vihreäkulmaiset kirjat» ovat saaneet osakseen mitä lämpimintä suosittelua julkiselta arvostelulta. Niistä saa jokainen kirjastoonsa arvokkaimman ja mielenkiintoisimman lisän ulkomaisen kaunokirjallisuuden alalta.

ARVI A. KARISTO OY
Hämeenlinnassa.

Dumas'n historialliset romaanit

ovat maailmankirjallisuuden jännittävintä lukemista ja il-
mestyvät meidän kustannuksellamme erityisenä jat-
kuvana sarjana, lyhentämättöminä ja tarkistettuina
käännöksinä. Ensimmäisinä on tässä koottujen teosten
painoksessa valmistunut seitsemän vallankumous-ro-
maania, joissa kiehtovasti kuvaillaan Ranskan mahtavan
mullistuksen alkuaiheita ja kehitystä.

Suuren painosmäärän avulla on nämä kaikkien kansan-
kerrosten suosimat seikkailuromaanit voitu julkaista har-
vinaisen huokeahintaisina, niin että jokainen kykenee
niistä vähitellen muodostamaan erikoisen kotikirjaston,
jota lueskellaan uudestaan ja yhä uudestaan. Ne ovat
saatavissa kaikki seitsemän (3,019 paljonsisältävää sivua)
yksitellenkin ostaen nidottuina taikka kovissa kansissa
allamainittuihin hintoihin:

I. **Lääkärin muistelmia** suom. Joel Lehtonen, 488
siv., hinta 4 mk., sid. 10: —.

II. **Josef Balsamo** suom. Joel Lehtonen, 562 siv.,
hintaa 5 mk., sid. 10: —.

III. **Neiti de Taverney** suom. Valfrid Hedman, 512
siv., hinta 5 mk., sid. 10: —.

IV. **Rouva de la Motte** suom. Werner Anttila, 448
siv., hinta 5 mk., sid. 10: —.

V. **Kuningattaren kaulanauha** suom. Werner Ant-
tila, 363 siv., hinta 5 mk., sid. 10: —.

VI. **Bastiljin valloitus** suom. Jalmari Finne, 326 siv.,
hintaa 5 mk., sid. 10: —.

VII. **Ange Pitou** suom. Jalmari Finne, 320 siv., hinta
5 mk., sid. 10: —.

Yhdenkään kirjallisuudenlukijan ei sopisi jättää käyttä-
mättä tätä tilaisuutta maailman hauskimman kertojan pää-
teoksien hankkimiseen.

ARVI A. KARISTO OY.

Hämeenlinnassa.

Valmistunut
Arvi A. Karisto Oy:n kirjapainosta
22. 5. 1919.

